

Șt. O Iosif (reproducere după o carte poștală) ● Dimitrie Anghel la masa de lucru (sus) ● Invitația de nuntă (Natalia Negru — Șt. O. Iosif) ● Natalia Negru — fotografie din 1912 ● Coperta volumului „Helianta — două vieți stinse" de Natalia Negru (jos).

viața lui Anghel și ține să i-o spună. Răspunsul ei e mai lung decît s-ar fi cuvenit.

Anghel mai știe că trebuie să se facă necesar și se poartă ca atare. Devine nelipsit din casa lui Iosif. Aduce cu el mici daruri, inofensive în aparență, buchete de flori. Devine din ce în ce mai îndrăzneț. Natalia își probează singură în casă o toaletă neagră de călugăriță. În ușă apare Anghel, care deci intra ca unul de-al casei, și-i spune : **„Cînd te văd așa Maică, mai că te-aș săruta !"** Jocul de cuvinte era menit să ascundă pornirea spontană. **„Îndrăznești prea mult...** i-ar fi răspuns Helianta. **Îți arogi drepturi... te înțeleg... ai de ce... Prea multe flori mi-aduci..." Și nu am ce face cu lucrurile de lux pe care mi le dăruiești..."** Ceea ce înseamnă că ofensiva lui Anghel era destul de avansată, dacă discuțiile puteau lua forma unei neînțelegeri. Anghel îi face teoria că este un prieten bun care-i veghează căsnicia gata să se prăvale etc.

COCHETĂRIA NATALIEI

În acest timp Iosif este din ce în ce mai deprimat, mai obosit. Susține că n-are zile multe, dorește o separare temporară de Natalia pe care vrea s-o trimită singură în străinătate. Este un abandon. Ceea ce nu spun deschis cărțile de memorii și nici Natalia Negru este că Iosif era bolnav de o boală incurabilă ca și Eminescu. Un singur memorialist notează brutal situația. Cei doi scriitori au sfîrșit de altfel la puțină vreme unul după altul. Nu știm ce loc va fi ocupat știrea acestei boli în relațiile triunghiului. E limpede că Anghel știa și că încerca să-i „deschidă" ochii Nataliei spre propriu-i folos. Natalia Negru nu dă pentru început nici un detaliu în plus, în afară de deprimarea totală a lui Iosif, de presimțirea că va muri curînd, de intenția lui de a se separa fizic de ea etc.

Dimitrie Anghel trece la scrisori pătimașe și persuasive, la gesturi fatale și violente chiar. O scrisoare a lui **Fulga** către **Helianta : „Un torționar, desigur, n-ar fi fost în stare să inventeze o mai rafinată tortură. Să dai cuiva, pe rînd, lumina ochilor care vorbeau, surîsul buzelor care ademeneau surîsul dragostei, să intri imperioasă în suflet — fără voia ta — dînd afară tot ce ai găsit, ca dintr-o odaie molipsită, să-i treci gîndurile la etuvă, să-i închiriezi amintirile — iarăși fără voia ta — iar apoi, într-o bună zi, să ți le iai toate, și să pleci — rîzînd ca de o farsă bună...**

Așa ai făcut.

Și eu credeam că ai toate delicatețele unui suflet curat și bun, alături de care — îmi era rușine să-l dezvălui pe al meu.

Ți-am telegrafiat, crezînd că vei înțelege tortura mea. Trupul mi se topește și gîndul rămîne treaz și fix la cutia de scrisori... Aștept să se facă ziuă, și apoi, cînd ceasurile de poștă trec, doresc să se facă noapte mai curînd.

Vei face cum vei socoti, dar față de scrisoarea mea, orgoliul tău stupid și copilăresc — nu are de ce suferi...

Fulga".

Scrisoarea indică un stadiu avansat al apropierii între cei doi, în care femeia rezistă, dar asta sporește tensiunea erotică. Anghel, deși vizibil pasionat, își aplică destul de lucid planul de captație. Scrisoarea încearcă să dezvolte în Natalia un sentiment de culpabilitate, cale de început a unui succes viitor. Cîte argumente pentru o vinovăție reală a Nataliei avea, nu știm. Pudică, femeia expune numai evoluția sentimentală a celor doi bărbați. Anghel o acuză de cochetărie, de avansuri retrase și de cruzimea indiferenței. Cînd știm că Natalia Negru a avut inițiativa în legătura cu Iosif ne vine greu să credem că va fi fost pasivă față de un curtezan asiduu ca Anghel. Din amintirile lui Sextil Pușcariu reiese că Natalia știa să cocheteze : **„Avea locul ei și nu vorbea cu nimeni. Am observat că mai mult visa, decît citea. De multe ori am surprins-o cu ochii pierduți în gol, rămasă la aceeași filă. Atunci figura ei căpăta o expresie îngerească ; și nu îndrăzneam să mă uit mult și lung la ea, de teamă să nu-i sperii visurile care trebuie să-i fie așa de dragi. Ei, dar te joci cu hoațele de fete ? Cine știe dacă nu era o prefăcătorie și-și lua aerele acelea de mironosiță melancolică, numai ca să mă zăpăcească cu totul, săracul de mine !"** Iosif ghicise bine, i-o va spune chiar Natalia, că jocul era pentru el. Este de presupus că în fața curții constante, inteligente neobosite, Helianta n-a rămas cu totul indiferentă și că o parte din învinuirile lui Anghel au o motivație adevărată. De altfel, curtezanul își atinsese scopul : îi devenise necesar. **„Luptam,** ne mărturisește Helianta, **pentru că Fulga nu-mi era indiferent. Îi citeam cu plăcere scrisorile, zîmbiam, apoi le aruncam furioasă."**

Dimitrie Anghel într-o cafenea pariziană

„UN ÎNGER CU PICIOARE DE FAUN"

Este sigur că în 1910, Anghel i-a mărturisit prietenului său Iosif că nu mai poate trăi fără Natalia : **„— Helianta, am avut o explicație supraomenesc de penibilă cu Fulga. Mi-a mărturisit că te iubește, că nu se mai poate birui, și nu mai e cu putință să lucrăm împreună. Mi-a propus să ne batem în duel, și tu să rămîi acelui care va supraviețui.** Acest exces de sinceritate din partea lui Anghel i se pare Nataliei o barbarie. Ea pleacă singură la băi pentru a-și limpezi gîndurile. Aici primește scrisorile imploratoare și imperative ale lui Anghel. Într-o duminică, Anghel se prezintă în persoană cu un buchet de flori și amenință că va sparge ușa dacă nu i se va deschide. Ceea ce se întîmplă. Scena e violentă ca și tot cea a urmat, de vreme ce a doua zi îi trimite o scurtă, de această dată, scrisoare de iertare, tot așa de înflăcărată. Scrisorile lui Anghel sînt în continuare de o mare energie sentimentală, de o senzualitate abia drapată : **„Cînd îmi amintesc de tine, scrie Anghel, eu sunt ca un înger cu picioarele de faun, sunt o brută cu imaculate aripi de serafim !".** Anghel îi declară că nu mai trăiește decît cu gîndul la ora sosirii poștașului. Întoarsă la București, Natalia Negru își dă seama că Iosif **„știa tot, dar nu mi-a spus nimic".** Tot ce face acum Helianta, după cum reiese din cartea ei, este să-l cruțe pe Iosif, să-l menajeze, să-l apere. Semnele bolii sînt tot mai fățișe. Natalia le notează fără a le divulga sursa: **„Îi urmăream mișcările, care pe zi ce mergea, erau tot mai dezordonate. Pe stradă, nu putea ține drumul drept, și acasă, scăpa din mînă și spărgea orice lucru mai fragil care-l apuca".** O parte din aceste simptome Natalia le pune pe seama suferinței înăbușite din pricina atracției pe care o exercita Anghel asupra Nataliei.

Iosif acceptă conform propunerii sale ca Natalia să plece singură la moșia părintească. Aici o găsesc scrisorile lui Anghel. Ele spun mai mult decît ar fi voit să spună poate Helianta. Anghel vorbește despre o conviețuire întreruptă prin voința femeii, de nostalgia după contradicțiile „la domiciliu", fără de care nu mai poate, contradicții care vor lua mai tîrziu forme dramatice, în sfîrșit, de ireversibilitatea pasiunii pe care zăgazurile puse de Natalia n-o vor împiedica să se împlinească. Situația devine publică, iar oprobriul mediilor artistice și gazetărești se declanșează cu promptitudine. **„Polemicile și injuriile violente au curs peste mine, după cum am prevăzut, și dacă aș fi vroit, aș fi putut generaliza lupta, transformînd polemica mea personală într-o polemică de clan, și punînd lupta fă-**

Ultima fotografie a lui Șt. O. Iosif ● Anghel și Natalia în ziua căsătoriei ● Natalia Negru travestită în călugăriță la Mănăstirea Agafton.

țișă, între gazetari și literați. Dar la ce bun? Eu mi-am făcut gustul, și acum înainte!..."

Anghel suferă însă de neîncrederea femeii căreia nu reușește să-i dea garanții. Nu se sfiește nici să amenințe cu sinuciderea, argument preferat și solid în asemenea împrejurări, dar Natalia rezistă și acestui argument. **„Tu... mă omori cu zile. Ai spune că moartea a îmbrăcat anume o formă frumoasă, ca a ta, ca să mă momească. Cred că sufăr și că nu dorm de aproape o lună. În noaptea de joi spre vineri eram aproape să renunț la toate"**. Natalia i-a „redat libertatea", dar poetul afirmă că n-are ce să facă cu ea în absența Nataliei. Singurul sens al existenței lui este Natalia, singurul lui punct de sprijin. Anghel încearcă s-o convingă pe rezistenta adulterină de adevărul dragostei sale. Punctul nevralgic al lui Anghel aici a fost. Femeia n-a crezut în adîncimea sentimentelor lui și l-a supus la o probă prelungită. Dar Anghel e un bun avocat al propriei cauze. Scrisorile lui sînt convingătoare Prea convingătoare pentru a nu fi intrat în ele și o doză de luciditate.

Este posibil ca rezistența Nataliei să fi dus la contaminarea curtezanului Anghel de propriile lui scrisori. Este posibil ca aceste scrisori să-l fi convins pe cel care le-a scris de fatalitatea acestei iubiri, cel puțin tot atît de mult pe cît au convins-o pe femeia vizată. Anghel era un hedonist voluntar, un consumator de femei după tipicul localurilor frecventate în sejurul parizian. De aici neîncrederea Nataliei și bătălia epistolară dintre cei doi iubiți. Ars de dorul femeii visate Anghel concede chiar la ideea căsătoriei: **„Călăuzit de iubire, pot să fiu un devotat și acceptabil tovarăș de viață"**. E o promisiune și o propunere, totodată o primă victorie a Nataliei Negru.

Scrisorile sînt tot mai exaltate și mai senzuale. Anghel pretinde a fi rătăcit pe masă o hîrtie pe care i-o transcrie: **„În genunchi, cu picioarele puternic sprijinite în pămînt, un nebun întinzîndu-și mîinile spre adorare a chemat himera. Și ea — ciudată făptură — cu un trup de fiară și dulce profil feminin, a ascultat chemarea, și desfăcîndu-și noaptea funebrului păr peste dînsul. Cu capul pe spate plecat, cel strîns acum puternic în brațe, și-a închis cu voluptate ochii, sub gura aceleia, ce aplecată peste el, îi ia viața într-o sărutare"** etc., etc. „Autorului acestor rînduri, încheie după tabloul cu himera Anghel, i-ar conveni de minune tragica întîmplare a nebunului. Cu tot sufletul al tău. **Fulga"**. După cum se văzuse pe sine un înger, cu picioare de faun, Anghel își vede adorata în chip de bestială și senzuală himeră cu dulce profil feminin.

Imaginația dionisiacă a lui Anghel a inflamat multe scrisori către Natalia Negru retrasă undeva din lume la o mănăstire. De aici femeia cochetează cu bărbatul exaltat erotic trimițîndu-i o fotografie în care îmbrăcămintea ei este — reminiscență a primelor asedii erotice? — de maică. Dacă este așa, fotografia cuprinde un cod și o provocare. Anghel răspunde provocării mai liniștit de subtextul ei conținut: **„Îmbrăcată așa, în negru, de sus și pînă jos, corespunzi mai bine ființei tale misterioase"**. Dar sufletul de faun al poetului florilor nu rezistă impulsului concupiscent: **„Ești o măicuță drăguță și alintată, o pseudo-cuvioasă — cu ochii șăgalnici și rizători, o ispititoare monahă — pentru care s-ar damna și un sfînt"**! „Anghel cîntă aici singurul cîntec pe care-l știe în astfel de împrejurări. După reproducerea acestei scrisori Natalia notează: „Se clarificase întrucîtva sentimentul meu pentru Fulga. Mă stăpîneam însă."

O femeie care trimite fotografii mai mult decît consolatoare unui bărbat care-i scrie disperate și violente scrisori de dragoste, nu întrucîtva ci în întregime și-a clarificat sentimentele față de el. „Eram pe jumătate cucerită".

Partea a doua a acestui roman de dragoste „Natalia și Dioscurii" poate fi citită în Almanahul de iarnă LUCEAFĂRUL.

RUGBY

«APĂRAREA BUNĂ» ESTE ACEEA CARE NAŞTE UN CONTRAATAC»

Interviu cu
D. MANOILEANU

— Cîţi ani aţi jucat rugby şi cine, după o expresie uzată, v-a pus balonul oval în mînă ?

— Anii se numără greu cînd e vorba de activitatea în teren. Am început să joc la C.F.R. (aşa se numea pe atunci Griviţa Roşie) şi nu mi-a pus balonul în mînă o anume persoană, cum zic ziariştii. Am jucat singur, am tras cu ochiul la ce făceau unul şi altul dintre jucătorii mai mari, am încercat să-i egalez, chiar să-i depăşesc. Două nume însă mi-au rămas bine întipărite în memorie: primul este Pircălăbescu, care a influenţat, a modelat şi a perfecţionat cîteva generaţii de rugbyşti. A creat un stil nu numai în rugby ci şi în viaţă. Cel mai apropiat prieten din vremea aceea mi-a fost fratele lui Titi Ionescu, care juca mijlocaş la deschidere în echipa C.F.R., alături de Doinescu (?) şi de toată pleiada de mari jucători a vremii. Dacă este vorba de cineva anume, cei doi s-ar putea bucura de prestigiul de a-l fi învăţat ceva pe cel ce dă astăzi interviuri.

— Ce echipe aţi antrenat şi ce amintiri v-a lăsat perioada de antrenor ?

— Echipe multe şi amintiri multe. Echipa de juniori Tînărul dinamovist, spre exemplu. Am antrenat apoi echipe provinciale din divizia A şi B. Locomotiva — Griviţa Roşie, Locomotiva P.T.T., Ştiinţa Cluj, Ştiinţa Petroşani, Rulmenul Bîrlad şi împreună cu Pădureanu şi Cozmănescu echipa României.

— Aţi fost antrenor al naţionalei române de rugby. După rezultate cel mai bun antrenor : victorie la Bucureşti, două meciuri egale în deplasare. Dintre aceste trei meciuri care vi s-a părut cel mai bun şi de ce ?

— Mai întîi că n-am fost singur antrenorul naţionalelor care au obţinut aceste rezultate. Cel mai bun mi s-a părut meciul de la Toulouse, unde, pe lîngă faptul că puteam să şi cîştigăm, am fost egalaţi cu greu şi tîrziu spre final. Practic a fost cea mai valoroasă echipă. De data aceasta linia noastră de trei sferturi cu Rene Chiriac, mijlocaş la deschidere, a atacat, a construit şi a marcat. Aveam şi cea mai bună linie de trei sferturi din rugbyul românesc.

— Care sînt după dv. calităţile românilor pentru rugby ? Specificităţile, ca să zicem aşa ?

— În primul rînd fantezia creatoare, care ne apropie de jocul francezilor, atunci cînd ea e bine pusă în valoare. Echipa României a reuşit în meciurile cu Franţa să-i surprindă pe francezi cu această calitate : avea iniţiative neaşteptate în situaţii în care o altă echipă s-ar fi gîndit la soluţii defensive. Poate că aşa se explică şi de ce obţinem bune rezultate cu Franţa şi rezultate slabe cu Italia. Italia joacă cu noi aşa cum jucăm noi cu Franţa.

Alături de fantezie trebuie pusă şi tenacitatea românilor, disciplina lor tactică — mai ales în jocul înaintării — mijloacele principale prin care am reuşit să obţinem rezultatele de prestigiu. În meciul cu Noua Zeelandă de la Bucureşti, românii au folosit aceste arme, tenacitatea şi disciplina tactică, şi dacă ar fi folosit şi fantezia rezultatul de la Bucureşti ar fi fost una din cele mai mari surprize. Dar fantezia n-o prea folosim în ultima vreme.

— Puneţi pe primul plan apropierea de jocul francezilor, dar meciurile din ultimii ani ale românilor ne arată o înclinaţie către jocul tipic anglo-saxonilor în rugby. Înclinaţie recunoscută chiar de unii din rugbyştii noştri.

— Este adevărat cu condiţia să acceptăm că rugbyul românesc are un profil bine conturat. Dar rugbyul nostru nu are încă o fizionomie specifică, chiar dacă are calităţi specifice. Constat o realitate şi sînt obligat s-o respect. Pînă acum avem un semiprofil, pentru că tonul îl dau înaintaşii, dar o echipă are 15 jucători şi toţi au posibilitatea să se exprime. Noi semănăm cu jocul galezilor în ceea ce priveşte înaintarea, dar nu şi în ceea ce priveşte jocul liniilor dinapoi. Jocul liniei noastre de trei sferturi nu poate fi comparat cu cel galez. Teoretic profilul rugbyului nostru îmbină jocul de înaintare al britanicilor şi jocul desfăşurat al francezilor. Adică tenacitatea înaintării româneşti cu fantezia treisferturilor, care este însă astăzi o amintire. Nu este o formulă hibridă ci o formulă de specific neexprimată totdeauna plenar.

— Răspunsul cred că e acum mai complet : de vreme ce calitatea care se vede este superioritatea de tip britanic a înaintării, afinităţile cu rugbyul anglo-saxon cred că se impun. Celelalte rămîn încă un deziderat, chiar dacă au un trecut frumos. Dar vorbind despre înfrîngerile noastre la italieni, nu justificaţi printr-o astfel de explicaţie scăderile rugbyului românesc în aceste întîlniri ?

— Nu justific, explic. Mai exact, caut explicaţii insucceselor noastre din meciurile cu italienii, ca şi slabelor performanţe din ultima vreme. Ceea ce caracterizează jocul românilor din ultimul timp este că acolo unde jocul ar trebui să înceapă el se sfîrşeşte. Cîştigăm astăzi multe baloane, dar nu ştim să le folosim. După obţinerea balonului pe moment fix (tuşă, grămadă) sau întîmplător, pachetul de înaintaşi creează aglomerări care solicită pe adversar, dar balonul ieşit de aici către treisferturi este din păcate trimis în margine. Se produce o nouă aglomerare, situaţiile se repetă, jumătate din frumuseţea acestui joc dispare şi deşi, repet, cîştigăm numeroase baloane jocul este haotic, iar rezultatele, tehnice şi de palmares, slabe. Exemple : meciurile cu echipa R.F.G., cu echipa U.R.S.S., cu echipa B a Cehoslovaciei.

— Cum s-ar putea elimina aceste deficienţe care ţin, evident, de concepţia tehnicienilor noştri asupra rugbyului ?

— În primul rînd ridicînd tehnica de comportament a liniilor dinapoi la nivelul necesar al exprimării lor, (aici e lipsa fundamentală !), la nivelul de joc al înaintării, care simptomatic a început să scadă şi el. Liniile noastre de trei sferturi nu ştiu să joace. Nu că nu vor să joace, ci nu pot, nu ştiu. Cînd n-ai mijloacele specifice de exprimare în teren eşti nevoit să apelezi la cele primare, transformînd spectacolul rugbystic de mare clasă într-o

monotonă plimbare a balonului din tuşă în altă tuşă.

— Care au fost mijloacele prin care XV-le românesc a obţinut o serie de rezultate prestigioase pe plan internaţional, mai ales în ultimii ani. Mai exact de la turneul cu Noua Zeelandă, inclusiv, încoace.

— Jocul specific al înaintaşilor, capacitatea defensivă a liniilor noastre de trei sferturi, măiestria loviturilor de picior ale fundaşilor Penciu, Durbac, Bucossy, Ion Constantin. Multe meciuri au fost hotărîte de numărul loviturilor de pedeapsă transformate. De altfel, ţin să adaug, această trăsătură explică şi clasamentul ultimului turneu al celor 5 naţiuni, în care majoritatea punctelor au fost obţinute datorită loviturilor de pedeapsă.

— Un ziarist francez ţinea să aprecieze echipa României pentru calităţile ei defensive („cea mai bună apărare din lume"). Un reprezentant al Noii Zeelande remarca mai ales forţa ieşită din comun a rugbyştilor români. Asemenea afirmaţii au în ele ceva declamator. Nu cumva ele sînt menite să justifice subtil conduita adversarilor noştri ?

— Ele au un procent de exagerare gazetărească şi nu sînt în fond nişte elogii, aşa cum par la prima vedere. Noi sîntem, într-adevăr, foarte buni apărători, acoperim mari zone ale terenului, ne

apărăm bine pe liniile dinapoi. Dar nu ne apărăm foarte bine, adică complet. Apărarea bună este aceea care naşte un contraatac. Şi în cele din urmă nici nu e un aşa de mare compliment să fii calificat drept cel mai bun apărător. E un fel de a ţi se spune că eşti infirm.

— Ca şi elogiul forţei, de care am mai pomenit.

— În rugby mai importantă decît forţa care e materia primă, rămîne tehnica pasei, pe care n-o avem, tehnica pasei cu piciorul, inexistentă la noi, jocul la mînă. E important cum citim aceste elogii.

— Mă bucură că atrageţi atenţia asupra faptului că şi în cronica sportivă există un cifru. Adică textul trebuie descifrat prin descoperirea subtextului şi supratextului. Este mai important pentru noi ceea ce nu s-a spus printre rînduri în presa sportivă franceză privitor la rugbyul românesc decît ceea ce s-a spus în chip direct. E o recuperare de care ar trebui să se ocupe cineva. Prima întîlnire francă şi frontală a rugbyştilor români cu presa sportivă s-a petrecut în Noua Zeelandă. Ajunşi aici, dacă ar fi să vorbiţi în puţine fraze despre jocul românilor cu Noua Zeelandă la Bucureşti, ce ne-aţi spune ?

— A fost un meci edificator. Confruntarea românilor cu reprezentativa de rugby a Noii Zeelande nu ne-a arătat cea mai bună echipă zeelandeză din istoria acestora. Ne-a arătat în schimb limitele actuale ale rugbyului românesc şi mai ales necesitatea depăşirii urgente a acestor limite. Adică necesitatea unei şcoale a pasei de care vorbeam, a jocului desfăşurat pe spaţii largi, a preferinţei pentru ofensivă. Aceste lacune au fost evidenţiate de jocul românilor cu Noua Zeelandă. Jocul n-a excelat în spectaculozitate. El a fost mai mult un laborator pentru specialişti. Publicul s-a entuziasmat pentru că la un moment dat eram pe punctul de a învinge. Să nu uităm însă că echipa Noii Zeelande era o echipă vizitatoare, pe un teren necunoscut.

— Care a fost ecoul acestui meci în lumea rugbystică internaţională ?

— Numărul spectatorilor francezi la meciul Franţei cu Noua Zeelandă, după meciul acestela din urmă la Bucureşti, a fost destul de mic. Iată un ecou. Să nu uităm însă că echipa Noii Zeelande este o formaţie care de 70—80 de ani este învăţată să facă bilanţul victoriilor. Ei ştiu să joace la cîştig. Aşa au jucat şi la Bucureşti, unde însă replica a arătat că nu le merge totul. Au încercat diferite soluţii combinative, dar apărarea românească i-a lămurit curînd că nu sînt fructuoase. Atunci au apelat la ultimele soluţii, loviturile de picior, de pildă. Surpriza mare şi efectul spectacular al acestei partide a fost finalul. Resursele românilor au fost neprevăzute. Presingul exercitat de români în ultimele 20 de minute asupra echipei Noii Zeelande va rămîne în istoria rugbyului românesc, iar cele două tenative de eseu, au fost de fapt mai multe, trebuiau să ne aducă pe drept cuvînt un eseu. Nu ştiu dacă şi o victorie, pentru că bănuim că Noua Zeelandă ar fi reacţionat prompt.

— Cît de realistă este campania pentru trecerea turneului celor 5 naţiuni la 6 ?

— Dacă ţinem seama că sezonul afectat acestei competiţii cuprinde mijlocul şi sfîrşitul iernii româneşti, nu prea cred că echipele din turneul celor 5 naţiuni ar putea să susţină jocuri în această perioadă la Bucureşti. Turneul celor 6 rămîne deocamdată o aspiraţie. Contactul cu echipele turneului celor 5 rămîne să fie rezolvat prin meciuri bilaterale şi permanente.

— Ce i-aţi dori finalmente rugbyului românesc ?

— Un pic de strălucire.

M. Ungheanu

PUNK-ROCKUL

Îşi zic „Blestemaţii", „Ciinii gata să muşte şi să crape", „Strangulaţii" şi aşa mai departe, dar „spectacolele" lor se aseamănă între ele ca două picături de apă. Pe scenă, trei sau patru indivizi dintre care unul, de obicei solistul vocal, este şi conducătorul grupului, terorizează corzile chitarelor, îşi schingiuiesc fără pic de milă propriile coarde vocale, iscînd decibeli cît la decolarea de urgenţă a unui reactor „Phantom" ! „Doreşte-mi moartea, doreşte-mi moartea ! Viaţa n-o mai suport !", urlă în disperare Johnny Singerosul, solistul vocal şi şeful formaţiei „Ciinii gata să muşte şi să crape", zbătîndu-se ca-ntr-o febră de zile mari...

De obicei sălile în care se prezintă astfel de „spectacole" nu au scaune. Spectatorii vor să danseze. Şi chiar dansează. „Pogo" este dansul lor preferat. Îmbrăcaţi în straie ferfeneţite, prinse cu ace de gămălie sau lipite cu leucoplast, amatorii de punk-rock au părul vopsit de obicei în galben, în verde, în roşu, dar şi în culoarea vîntului turbat... Mai bine zis smocul de păr, pentru că moda lor este de cele mai multe ori o coamă de cal localizată pe creştet şi prinsă în cîrlige pentru rufe, pentru a sta... ţeapănă !

Unele fetişcane, unii juni în dorinţa de a-şi spori şi desăvîrşi frumuseţea şi-au spintecat nasul şi urechile, şi buzele cu ace de siguranţă ! Unora le curge sînge din nas, din buze, dar asta nu-i deranjează... Din cînd în cînd, unul dintre membrii formaţiei destupă cîte o sticlă cu bere şi-i împroaşcă pe înfierbîntaţii dansatori cu suc de... hamei. Entuziasmaţi de acest nou element intervenit în viaţa lor, dansatorii îşi văd mai departe de „pogo". Duşul rece le prieşte...

Unul dintre ei, făcut foc că altul, care se scălîmbăia în coasta lui, nu i-a răspuns la un... răcnet, il prinde pe acesta de acul de siguranţă ancorat de buză şi ureche, şi trage. Şi-i rupe buza ! Cel deposedat de originala podoabă nu se sinchiseşte, parcă n-ar fi fost vorba de falca lui, parcă nici n-ar fi băgat de seamă că pe piept i se prelinge o şuviţă de sînge...

Astfel de „spectacole" au loc seară de seară noapte de noapte la barurile „Wartex" şi „Roxa" din Londra, la cluburile „Rat" şi „Bowery" din Boston, la luxoasele pivniţe „Mina albastră" din Paris şi „Punkhouse" din Berlinul Occidental şi în multe, foarte multe localuri şi săli de spectacole din Europa şi din intreaga lume „liberă".

Cum a devenit punk-rockul o mişcare cu ecou destul de larg în rîndul unor categorii de tineri. McLaren, managerul grupului „The Sex Pistols", declara unui corespondent : „Punk-rockul s-a născut din dorinţa de a convinge că violenţa este fructul copiilor vagabonzi, care hoinăresc pe străzile marilor oraşe" !!!

Profesorul March, care conduce la Universitatea Oxford cercetările legate de problema agresivităţii tinerilor din ţările occidentale, susţine ideea potrivit căreia mişcarea punk este strîns legată de şomaj, de deziluziile şi decepţiile tinerilor. În parte, cele afirmate de profesorul March sînt adevărate. Tinerii aceştia s-au urcat pe scenă pentru că nu au găsit de lucru. Chitaristul bas al formaţiei „The Sex Pistols" a co-

ESTE ATUNCI CÎND...

lindat un an întreg toată Londra în căutarea unui loc de muncă prin care să-şi asigure existenţa.

Nu este deci de mirare că în Anglia, şi în Statele Unite, şi în R.F. Germania, şi în Italia a prins foarte repede cîntecul formaţiei ai cărei membri se duc de... zgardă (!), parcă ar fi „ciini gata să muşte şi să crape“ :

„Nu am ce pune-n spate,
nici viitor nu am,
nici loc de muncă !“

La început se părea că mişcarea aceasta arunca mănuşa societăţii capitaliste contemporane. Apoi, mai repede decit s-ar fi bănuit, ea s-a transformat într-un simplu mijloc de scos bani. Cîţi mai mulţi bani ! Fiindcă punk-rockul nu mai este în momentul de faţă decît expresia ultimă pînă la care poate să decadă omul în climatul social şi politic al lumii capitaliste.

În ceea ce priveşte aşa-numita cultură punk-rock, credem că afirmaţia aceluiaşi McLaren publicată în revista „Daily Mirror“, ne va scuti de orice comentariu : „Manevrez — da, acesta este cuvîntul exact — manevrez deci patru băieţi imbecili, fără brumă de talent, care nu numai că nu au idee de muzică, dar au dificultăţi foarte serioase cu scrisul şi cu cititul. De ce o fac ? Pentru bani şi pentru glorie !“

Unii spun că punk-rockul s-a născut în chip de moştenitor al tronului ! Aşa o fi, s-or fi născînd ei, punk-rockiştii, ca moştenitori ai tronului, dar sfîrşesc lamentabil şi trist ca nişte bufoni.

Nicolae Nicoară

„Inteligenţa“ acestui punk i se citeşte în ochi ● Uniforma de gală a membrilor mişcării punk este, de multe ori, cea nazistă.

Delirul cu pretenţie de artă ● Chiar o fi avînd ceva în cap solistul formaţiei „The Sex Pistols“ ?

CINE L-A UCIS PE KENNEDY?

Sub un titlu incendiar (Who Killed J.F.K. ?), Gaeton Fonzi publică în revista **Washingtonian** un document revelator, izvorît din experienţa sa de participant la activităţile unei Comisii a Camerei Reprezentanţilor din S.U.A., înfiinţată pentru anchetarea împrejurărilor asasinării Preşedintelui Kennedy. Fost ziarist, autorul păstrează caracterul de investigaţie **pentru public** în toate demersurile sale, fiind convins că numai cunoaşterea adevărului de către cele mai largi cercuri poate să conducă la o stare de spirit care să împiedice muşamalizarea birocratică a adevărului, comploturile de interes şi afacerile tenebroase. Poate că cea mai bună prezentare posibilă, chiar pentru cititorii din alte părţi, este cea pe care i-o face însăşi revista menţionată : „Un înalt anchetator guvernamental, sătul de şarade birocratice, rupe legămîntul tăcerii pentru a revela ceea ce numai iniţiaţii

cunosc despre omorirea lui John F. Kennedy. Povestea sa începe cu un terorist cubanez, urma duce apoi la Washington, un superspion evaziv devine cheia problemei, dar atunci guvernul oprește investigația. Ce ne-ar costa, întreabă el, ca să aflăm ceea ce s-a întîmplat cu adevărat la 22 noiembrie 1963 ?"

Cea mai tulburătoare dimensiune a problemei pe care o pune Gaeton Fonzi se referă la cel de „al doilea complot", cum îl numește el, menit să șteargă urmele și să dea impresia că deja a fost întreprinsă o anchetă completă a cazului. O strategie extrem de rafinată creează piste false, îndrumă investigația pe căi greșite, provoacă efecte halucinante, un joc de oglinzi în care orice încercare de depistare a adevărului se încurcă. Sînt tehnici folosite de organizațiile de spionaj cele mai redutabile, cu atît mai periculoase cînd se aplică în treburile publice ale unor societăți de masă, cu formidabilele lor mijloace de manipulare. Din acest punct de vedere, dincolo de interesul în sine al materiei pe care o propune Gaeton Fonzi, revelațiile sale pot să provoace o meditație asupra metodelor de guvernare într-o societate modernă, asupra rolului pe care îl pot avea organismele conspirative și asupra felului cum societatea poate și trebuie să le controleze. Nimic din ceea ce nu este supus opiniei publice, într-o formă sau alta, nu poate scăpa tendinței de abuz, voinței de putere și corolarelor sale psihologice : irespectul față de alte păreri, resentimentul și dorința de răzbunare, brutalitatea și desconsiderarea nuanțelor sufletești și intelectuale, folosite doar pentru discreditarea adversarului. Este o lecție pe care o putem extrage din textul lui Gaeton Fonzi, care îndreptățește desigur cunoașterea lui.

Datorită spațiului restrîns, am făcut o selecție de fragmente esențiale, ignorînd amănuntele demonstrației. Ele dădeau însă coloratură și o pondere deosebită concluziilor autorului. Chiar așa, substanța argumentelor lui Gaeton Fonzi este limpede și plină de consecințe morale pentru cititor. El este îndemnat să se ferească mai ales de falsele imagini în care este pus să trăiască, este convins de faptul că adevărurile de-a gata, prea ușor acceptate, contribuie la perpetuarea răului.

UN RAPORT DISCUTABIL ȘI CRITICII SAI

O zi caniculară în vara anului 1978, la Dallas. Puteam să văd aburii strălucitori ai căldurii din oraș cum pîlpîie deasupra unei alei pietruite. Mă aflam pe curbura sudică a Străzilor Ulmilor, așteptînd să se liniștească traficul, iar apoi am pășit pe aleea centrală. Strada nu este atît de largă, cum par că indică fotografiile. Aici... undeva. Am privit deasupra ridicăturii acoperite cu iarbă. Numai liniștea stăpînea acuma, un aer împăcat învăluia locurile. La dreapta mea se afla imaginea familiară a clădirii de cărămidă roșie, mare, avînd colțuri ascuțite și rînduri de ferestre murdare ,cu un aer banal. Cufundat în gînduri, m-am întors în timp și am plonjat în momentul acela de istorie [...]

Am stat în Dealey Plaza în ziua aceea călduroasă din 1978 și nu m-am putut împiedeca să nu mă gîndesc la faptul că amintirea acelui moment, cînd un om a fost omorît aici, i-ar fi putut face să caute cu mai multă hotărîre adevărul, pe aceia care controlau Comisia pentru Asasinate.

Cu ani în urmă, recenzînd o carte despre Comisia Warren, scriitoarea și publicista Sylvia Meagher scria : „Nu sînt eroi în această piesă, doar personaje care au colaborat — cu voia sau prin autoamăgire — la o treabă murdară, care violentează cel mai elementar concept de justiție și constituie un afront pentru cea mai elementară inteligență". Nici n-a trebuit mult pentru ca cei mai mulți dintre analiștii raportului din 1964 al Comisiei Warren și ai volumelor în care și-a publicat documentele să ajungă la concluzia că ancheta consacrată asasinării Președintelui John F. Kennedy era deficitară. Dacă luăm în considerare mijloacele pe care le avea la dispoziție Comisia, precum și oportunitatea în timp de a întreprinde o anchetă serioasă, eșecul său a fost într-adevăr „o violență adusă conceptului elementar de justiție". Cu opțiunea sa forțată pentru ideea unui asasinat singuratic, raportul Comisiei Warren a devenit greu de înghițit pentru cei mai mulți americani. La începutul anilor '70, sondajele de opinie arătau că numai un mic număr de oameni mai credeau în valabilitatea lui. Moștenirea morală a raportului Warren era asemănătoare cu o cicatrice supărătoare, care frigea în permanență psihicul național american.

În cele din urmă, la 17 septembrie 1976, Camera Reprezentanților a Statelor Unite ale Americii a adoptat Rezoluția 222, prin care se înființa un comitet special pentru „a întreprinde o anchetă deplină și a studia circumstanțele care înconjoară asasinarea și moartea Președintelui John. F. Kennedy..."

Politicienii i-au dat desigur un statut legal, dar mandatul său venea din adîncurile de conștiință ale unei națiuni care se săturase de confuzii și inducere în eroare, precum și de teorii nebunești izvorîte în urma asasinării unui Președinte.

Atunci cînd lucrările Comisiei au expirat, doi ani mai tîrziu, a fost de asemenea publicat un raport, care părea să aibă mai multă substanță și adîncime decît raportul Comisiei Warren. Dar, la fel ca și aceasta, ceea ce nu întreprinsese Comisia pentru Asasinate a Camerei Reprezentanților era „o anchetă completă și totală". Ceea ce realizase în legătură cu omorîrea unui tînăr Președinte în Dallas a fost să facă aceleași jocuri politice în stil Washington ca mai înainte.

În dimineața zilei de marți, 17 iulie 1979, președintele Comisiei speciale pentru Asasinate a Camerei Reprezentanților, democratul din Ohio, Louis Stokes, a convocat o conferință de presă

Sylvia Odio sub semnul fricii de a şti prea multe

pentru a comunica raportul final şi concluziile organismului pe care îl condusese. Titlul publicat pe prima pagină a ziarului Washington Post în urma acestei conferinţe de presă a fost : Gangsterii în legătură cu moartea lui JFK.

Consilierul şef al Comisiei şi conducătorul grupului său de lucru, G. Robert Blakey, a dorit să fie sigur că reporterii prezenţi la conferinţa de presă vor interpreta cu precizie mesajul transmis printre linii de textul raportului. „Am ajuns la opinia fermă, spunea el, că gangsterii au făcut-o". Apoi, ca să folosesc o expresie întrebuinţată printre funcţionarii Comisiei, şi-a acoperit spatele, adăugînd la repezeală : „Să fim bine înţeleşi. Acest raport al Comisiei nu spune că au făcut-o gangsterii. Eu am spus-o. Eu cred că gangsterii au făcut-o".

Nu ştiu dacă gangsterii au făcut-o, dar mă îndoiesc. Din experienţa mea de anchetator, ştiu cu siguranţă numai faptul că investigaţiile Comisiei nu au fost destul de adecvate sau de oneste pentru a produce vreo concluzie fermă în legătură cu natura conspiraţiei întreprinse pentru omorîrea Preşedintelui Kennedy. Destul pentru a da impresia că este vorba de o înşelăciune, o înşelăciune de un tip particular, caracteristică pentru Washington. Existau domenii în ancheta Comisiei care ar fi negat, dacă ar fi fost urmărite îndeajuns, ideea că „gangsterii au făcut-o", implicată în raportul final al Comisiei. Pista mea de anchetă ameninţa să deschidă mai multe uşi decît dorea Comisia. Aveam de-a face cu un misterios expert în ale spionajului, de la C.I.A., aflat în legătură cu Lee Harvey Oswald. (...).

Încă îmi amintesc sunetul vocii lui Vincent Salandria, cu intensitatea ei joasă şi catifelată. Se lăsase pe spate în fotoliu, cu braţele pe după cap, vorbind încetişor. Ne aflam în biroul de la demisol al locuinţei sale din Philadelphia. Era spre sfîrşitul anului 1964, şi ceea ce Vincent Salandria îmi spunea era că raportul Comisiei Warren nu conţine adevărul.

M-am gîndit atunci că e nebun. Trebuie să vă amintiţi ce lucru discordant însemna în 1964 să auzi că un raport oficial, şi guvernamental pe deasupra, ar putea că fie eronat, mai ales unul atît de important, elaborat de un colectiv de oameni cu statură publică proeminentă. Oamenii credeau pe atunci ceea ce le spuneau conducătorii guvernului. Dacă un tip ca Salandria venea să sugereze că această formă de raport guvernamental nu era adevărată... atunci Salandria era desigur nebun.

După ce raportul Comisiei Warren fusese publicat în septembrie 1964, Salandria scrisese un comentariu pe marginea sa, în Legal intelligencer, ziarul juriştilor din Philadelphia. Salandria avea pe atunci 38 de ani, era absolvent al Facultăţii de drept şi consilier al A.C.L.U. (American Civil Liberties Union). Critica sa a însemnat o analiză detaliată a celor înregistrate de raportul Warren în legătură cu traiectoriile şi elementele de balistică ale gloanţelor care l-au ucis pe Preşedintele Kennedy. Atunci, cînd am citit pentru prima dată articolul lui Salandria, n-am înţeles nimic. Era prea complex şi prea tehnicist. Dar mi-am dat seama că Salandria sugera inconsistenţa raportului Comisiei Warren.

Am scris atunci un articol pentru revista Philadelphia despre acest jurist tînăr şi excentric, care spunea lucruri aiurite în legătură cu guvernul nostru. Salandria afirma că interesul său pentru lucrările Comisiei Warren a început cu mult înaintea publicării raportului său final. (...). El a început să urmărească lucrările grupului Warren. Şi-a petrecut vacanţele în Dallas pentru a se familiariza cu scena asasinatului. Şi-a comandat raportul final al Comisiei şi cele 26 de volume care-l însoţesc, imediat ce au fost publicate, şi s-a cufundat într-un studiu adîncit al fiecărei pagini.

„Impresia mea iniţială a fost că ar trebui ca faptele să se înlănţuiască perfect, în cazul că a existat un singur asasin, care comisese o crimă simplă, aşa cum susţinea Comisia. Dacă există însă mai mulţi asasini, atunci detaliile nu s-ar mai potrivi atît de bine", spunea pe atunci Salandria.

Şi detaliile nu se potriveau de loc, zise în cele din urmă acelaşi Salandria. Erau multe contradicţii între concluziile Comisiei şi detaliile probelor din cele 26 de volume. Salandria mi-a dat o copie a raportului şi a celor 26 de volume şi m-a sfătuit să le cercetez în amănunţime. Am făcut-o cu grijă şi am fost surprins să constat că Salandria avea dreptate.

Salandria a devenit astfel unul dintre primii critici ai Comisiei Warren. El a fost dintre puţinii care nu şi-au comercializat cercetările. După ani de muncă, după ce a estimat noile probe apărute între timp, el a trecut de faza critică şi a început să ajungă la concluzii teoretice privind însăşi natura asasinatului. El a fost printre primii care au sugerat că detaliile probelor indicau nu numai o conspiraţie, dar şi structura unei operaţii caracteristice pentru organizaţiile de spionaj. În această fază, un tînăr ziarist, pe nume Joe McGinniss, a scris despre Salandria în Philadelphia Inquirer. McGinniss credea şi el că Salandria e nebun.

Am părăsit Philadelphia în 1972 pentru a locui în Florida, iar spre sfîrşitul anului 1975, cînd am început să lucrez în calitate de anche-

John F. Kennedy, la o manifestaţie a exilaţilor cubanezi

tator guvernamental în cazul asasinării lui Kennedy, nu mai comunicasem cu Vince Salandria de ani de zile. Se dăduse la fund împreună cu toţi ceilalţi critici ai Comisiei Warren.

M-am reîntors la Philadelphia pentru că voiam să folosesc ceva din cunoştinţele lui Salandria asupra elementelor probante în cazul Kennedy şi să aflu opinia lui asupra unei zone noi de anchetă. Salandria a fost cordial cu mine, mi-a spus că ar fi bucuros să m-ajute, şi astfel am petrecut împreună o lungă duminică de iarnă. Cu toate acestea, am simţit în atitudinea sa un fel de dezamăgire în legătură cu ceea ce se preconiza. În cele din urmă, mi-a explicat despre ce este vorba şi de ce nu-şi continua investigaţiile în legătură cu asasinatul.

„Mi-e teamă că sîntem conduşi pe piste greşite. Toţi criticii, chiar şi eu însumi, am fost foarte devreme puşi pe urme greşite. Văd asta în mod limpede acuma. Am cheltuit prea mult timp şi efort pentru a analiza detaliile asasinatului, deşi tot timpul era evident, absolut evident, că era vorba de o conspiraţie. Aici se află tirania pe care o exercită puterea. Sîntem controlaţi de forţe multinaţionale. Îţi sugerez, dragă prietene, să te gîndeşti că interesele celor care l-au omorît pe Kennedy transcend acum graniţele şi priorităţile naţionale de asemenea.

Ar trebui să nu mai pierdem timp analizînd cu microscopul toate probele. Aceasta este tocmai ceea ce ar vrea ei să facem. Ne-au ţinut ocupaţi atît de mult timp. Şi aş putea să pariez că asta este ceea ce ţi se va întîmpla şi ţie. Te vor ţine foarte, foarte ocupat şi în cele din urmă te vor obosi de tot".

Trecuseră aproape zece ani de cînd îl intervievasem pe Salandria pentru prima oară. În avionul care mă aducea acasă, la Miami, în seara aceea, stăteam pe întuneric şi-mi clocеam gîndurile. Ca şi prima dată cînd vorbisem cu Salandria, nu înţelesesem nici acuma prea bine ce voise să spună. Cu toate acestea, aveam senzaţia stranie că avansase o teorie înspăimîntătoare. Mi-a trecut prin cap că de data aceasta Salandria era în mod indiscutabil nebun. (...)

UN PREŞEDINTE ÎN CONFLICT CU PROPAGANDA SERVICIILOR SECRETE

În aprilie 1962 a avut loc invazia de la Bachia de Cochinos din Cuba. Fusese concepută de C.I.A., mai mult decît de exilaţii cubanezi din Statele Unite. Se născuse la o şedinţă a conducerii sale din ianuarie 1960. La început nu fusese gîndită ca o operaţie masivă. Nu mai mult de treizeci de exilaţi trebuiau să fie pregătiţi în Panama pentru a deveni o structură pentru bandele de guerillas recrutate din interior sau infiltrate în Cuba. Cu timpul însă, planul a trecut prin birocraţia Agenţiei, fiind adoptat şi întreţinut de şeful operaţiilor sale conspirative — un om uscăţiv şi cu umerii aplecaţi, un absolvent de la Groton-Yale, pe nume Richard Bissel —, crescînd apoi într-un proiect major. Planul aprobat de Preşedintele Dwight Eisenhower în martie 1960 cerea un guvern cubanez unificat în exil, „o ofensivă propagandistică puternică" şi o amplă forţă paramilitară. Demnitarul însărcinat cu acest proiect la Casa Albă era Vicepreşedintele Richard Nixon. (...).

De la Havana a fost retras un agent secret, care lucra sub acoperire, un expert în contrainformaţii numit David Atlee Phillips, un bărbat înalt, prevenitor şi plin de farmec. Phillips era fost actor şi ziarist. Noua lui responsabilitate era de a înfiinţa o agentură de propagandă, de a topi apelurile sforăitoare ale diferitelor grupuri de exilaţi înr-o simfonie plină de efect, de a înfiinţa staţii de emisie care urmau să recruteze partizani în Cuba pentru a se ralia invadatorilor şi de a stabili legături de comunicaţie care să provoace invazia reală. Mai mult decît orice,

„Sîntem oameni onorabili" — declară unul dintre șefii C.I.A.

sarcina lui Phillips era de a crea impresia, în lumea întreagă, de a construi imaginea unei acțiuni spontane a elementelor anti-comuniste, în care nici Statele Unite, și nici C.I.A. nu aveau nici o contribuție.

Ceea ce n-a mers în operația de la Bay of Pigs este de-acuma istorie. Președintele Kennedy a spus lumii întregi că „își asumă singur răspunderea" pentru dezastru. În particular, s-a întors către consilierul său special Theodore Sorensen și l-a întrebat : „Cum am fost atît de stupid ca să-i las să pornească ?" Dar mulți dintre oamenii din conducerea C.I.A., care fuseseră amestecați în operație, aveau senzația puternică a faptului că numai Kennedy este responsabil pentru nereușita ei. Nu ar fi existat, credeau ei, nimicirea grupului de exilați, nici cei 1 200 de prizonieri, dacă Kennedy nu ar fi respins în ultimul moment sprijinul aerian masiv. Aceasta a fost opinia strecurată în jos, către agenții C.I.A. care activau pe teren, către comunitatea exilaților cubanezi și rămășițele brigăzii invadatoare, producînd amărăciune la toate nivelele.

Agenții C.I.A. care îi conduseseră pe exilați erau de neconsolat. E. Howard Hunt, urmărind înfrîngerea la cartierul general al C.I.A. pînă la sfîrșit, nota mai tîrziu : „Eram bolnav din pricina minciunilor și a înșelăciunii, lovit în inimă din pricina compromisurilor politice și a înfrîngerii militare... În noaptea aceea, infiltrate prin somnul meu zbuciumat, erau cuvintele lui Sir Winston Churchill către un ministru britanic al apărării : Nu sînt sigur că aș fi îndrăznit să încep, dar sînt sigur că nu aș fi îndrăznit să mă opresc. Am văzut în aceste cuvinte un avertisment pentru acei americani care au cedat la Bay of Pigs".

David Phillips va revela, de asemenea, peste mai mulți ani, impactul emoțional al înfrîngerii asupra sa. În memoriile sale, Straja de noapte, el oferă aceste detalii : „M-am dus acasă. Mi-am scos ciorapii, ca niște straturi murdare ale propriei mele pieli, și atunci mi-am dat seama că nu-i schimbasem de o săptămînă... Am făcut o baie și apoi am căzut într-un somn adînc de cîteva ore. La trezire, am încercat din nou să mănînc, dar n-am putut. Afară, ziua era plină de o frumusețe primăvăratecă. Mi-am luat aparatul de radio portabil în curtea din spatele casei și am ascultat știrile mohorîte despre Cuba, în timp ce stăteam pe jos, cu spatele rezemat de un copac. Helen (prima soție a lui D.A.P., N. Tr.) a venit din casă și mi-a dat un martini, unul mare. Cînd l-am terminat, eram pe jumătate beat. Deodată, stomacul mi s-a-ntors pe dos. Eram bolnav. Trupul mi se scutura... Apoi am început să plîng... A durat vreo două ore. Am fost din nou bolnav, apoi beat din nou."

În urma celor întîmplate la Bay of Pigs, s-a auzit de la Casa Albă că Kennedy era deziluzionat de C.I.A., că era supărat pe consilierii lui din Agenție, pentru că l-au împins să folosească un plan conceput în timpul administrației Eisenhower, că a fost dezinformat, presat și rău condus de către șefii de la C.I.A., care avuseseră un interes egocentric de a împinge planul lor. Președintele a cerut demisia directorului C.I.A., Allen Dulles, și a conducătorului secției de operații conspirative, Richard Bissell, iar după spusele unui colaborator al său, amenințase să „spargă" agenția „într-o mie de bucăți și să le împrăștie în vînt".

Toate acestea erau însă greșit orientate. Kennedy era într-adevăr supărat pe C.I.A., dar nu pentru că planificase operația de la Bay of Pigs, ci pentru că o executase prost. (...).

Cei mai fervenți dintre exilații cubani fuseseră îmbătați la început de ocazia ca problema rachetelor să creeze o posibilitate de confruntare cu regimul Castro. Președintele Kennedy însuși a încurajat asemenea speranțe prin răspunsurile sale de mînă forte la prezența sovietică în Cuba. În septembrie 1962, Kennedy a declarat că Statele Unite vor folosi „orice mijloace vor fi necesare" pentru a preveni exportarea agresiunii „prin forță sau amenințare cu forța". În Miami, exilații anti-Castro și șefii lor de la C.I.A. apreciau asemenea cuvinte dure și priveau cu speranță la timpurile unor acțiuni viitoare.

În octombrie, Kennedy și Hrușciov erau însă față în față. Și atunci, deodată, au început să negocieze. Criza s-a terminat la 20 noiembrie 1962. Kennedy a anunțat că toate aparatele de bombardament IL-28 erau retrase de sovietici și că se făceau progrese în ceea ce privește retragerea rachetelor ofensive. In schimb, spunea Kennedy, el de-a dat sovieticilor și cubanezilor asigurarea că nu va fi nici o invazie.

Deodată, guvernul Statelor Unite a început să distrugă lagărele de antrenament și bazele de gherilă pe care chiar propriile sale agenții le înființaseră. Raidurile de infiltrare ale exilaților în Cuba, care primeau întotdeauna aprobarea guvernului, au fost dezavuate și condamnate. Consiliul Revoluționar Cubanez, un

front unit al grupărilor de exilaţi, înfiinţat de C.I.A., şi-a văzut tăiate toate subsidiile.

Acţiunea de destrămare a continuat în următoarele luni, spre confuzia şi furia exilaţilor. Pe de o parte ei fuseseră încurajaţi şi sprijiniţi de guverul Statelor Unite — nu era oare C.I.A. guvernul american ? — şi pe de altă parte erau încătuşaţi şi arestaţi. Era o stare de nebunie [...]

Pe acest fundal de acţiuni ale organelor federale împotriva grupurilor de exilaţi, apar o serie de incidente contradictorii, relevante pentru asasinarea lui Kennedy. Aceste incidente implică o serie de raiduri ale grupurilor anti-Castro, care au avut loc, în ciuda acţiunilor guvernamentale, în perioada dintre criza rachetelor şi asasinarea Preşedintelui Kennedy, în noiembrie 1963. În zilele cele mai fierbinţi ale crizei cubaneze — în cel mai nepotrivit moment, din punct de vedere politic, pentru Preşedintele Kennedy — unul dintre cele mai active şi mai mari grupuri cubaneze, Alpha 66, a dat o lovitură unui important port din Cuba... (...).

FILIERA CUBANEZĂ

Dacă raportul Warren ar fi găsit că Sylvia Odio spune adevărul, concluzia sa că Oswald n-a făcut parte dintr-o conspiraţie ar fi fost serios ruinată. Odio pretindea că Oswald a fost unul din cei trei bărbaţi care au venit la uşa apartamentul său din Dallas într-una din serile ultimei săptămîni din septembrie 1963. Comisia Warren nu a luat în considerare mărturia Sylviei Odio, spunînd că avea „probe considerabile" că Oswald nu s-a aflat deloc în Dallas în luna septembrie. (...).

Am vorbit mai tîrziu cu Annie Odio (sora mai mică a Sylviei, N. Tr.). Ea locuieşte în prezent tot la Miami. Este măritată cu un arhitect şi are doi copii. Ea şi-a amintit de seara aceea din apartamentul sorei sale din Dallas. Unul dintre bărbaţi i-a cerut să vorbească cu Sarita. La început a vorbit în englezeşte, dar cînd Annie a răspuns în spaniolă, a vorbit şi el spaniola. Annie i-a răspuns că Sarita nu locuieşte acolo. „Atunci a spus ceva, nu îmi amintesc prea bine despre ce era vorba, ceva despre faptul că e măritată, ceea ce m-a făcut să mă gîndesc că o caută de fapt pe sora mea Sylvia. Îmi amintesc că am pus lanţul la uşă în timp ce m-am dus să o chem pe Sylvia".

Annie mi-a spus că doi dintre bărbaţi păreau a fi latino-americani, că unul era mai scund şi mai greoi, avea păr negru şi lucitor, „arătînd ca un mexican". Ea mi-a spus că cel de al treilea era american.

Annie Odio şi-a amintit că Sylvia nu a vrut la început să vorbească cu cei trei vizitatori, pentru că tocmai se îmbrăca, dar în cele din urmă a venit din dormitor, în halat, îndreptîndu-se către uşă.

Sylvia Odio mi-a spus că tocmai se îmbrăca pentru a ieşi în oraş, cînd cei trei bărbaţi au venit la uşă. Stăteau în vestibul, chiar la mica intrare din faţă. Intrarea şi vestibulul aveau becuri foarte puternice deasupra. Sylvia mi-a povestit că cei trei i-au relatat că sînt membri ai organizaţiei Jure (antiguvernamentală cubaneză, N. Tr.) şi vorbeau ca şi cum l-ar fi cunoscut pe Manolo Ray şi pe tatăl ei (cel dintîi era liderul organizaţiei, iar tatăl Sylviei Odio se afla în Cuba, arestat pentru activitate antiguvernamentală. Între timp a fost eliberat şi se află în S.U.A., N. Tr.). Conversaţia a purtat-o exclusiv cu latino-americanul înalt, care s-a prezentat drept „Leopoldo", deşi a recunoscut că nu este numele său, ci un alias sau un „pseudonim de război", cum se obişnuia printre militanţii anti-castrişti de atunci. Sylvia spune acum că este mai puţin sigură de numele celuilalt latino-american — poate să fi fost „Angelo" — dar l-a descris la fel ca sora ei, „arătînd mai degrabă a mexican". Cel de al treilea vizitator, americanul, i-a fost prezentat drept „Leon Oswald". Mi-a spus că „Leon Oswald" a acceptat această prezentare, dînd şi un scurt răspuns, poate că a folosit o expresie idiomatică în spaniolă, dar mai tîrziu şi-a dat seama că nu înţelege limba, deoarece nu a observat nici o reacţie a sa la conversaţia ei c... „Leopoldo".

Nu există nici o îndoială pentru Sylvia Odio că acest vizitator fusese Lee Harvey Oswald. Ea a rămas cu cei trei bărbaţi mai mult de douăzeci de minute, şi cu toate că nu le-a dat voie să intre în apartament, s-a aflat foarte aproape de ei, într-un vestibul bine luminat. Ea afirmă că cei trei păreau obosiţi, cu hainele în neorînduială şi nebărbieriţi, ca şi cum ar fi venit dintr-o lungă călătorie. (...).

În ziua următoare sau în cealaltă — Sylvia n-a fost niciodată sigură de asta — „Leopoldo" a sunat-o din nou. Ea este relativ sigură asu-

Trei persoane implicate în asasinarea preşedintelui Kennedy : Lee Harvey Oswald, Antonio Veciana şi Maurice Bishop — conform portretului-robot realizat după indicaţiile lui Veciana.

pra esenței cuvintelor pe care i le-a spus „Leopoldo" în acea conversație, și ceea ce mi-a relatat mie este consistent cu mărturia pe care a depus-o în fața Comisiei Warren. Mi-a mărturisit că „Leopoldo" i-a spus că „gringo"-ul a fost un mariner, că este un trăgător de elită și că e cam „loco". Sylvia își amintește : „El spunea că noi, cubanezii, nu avem vlagă, pentru că ar fi trebuit să-l fi asasinat pe Kennedy după Bay of Pigs". (...).

Ceea ce-mi amintesc cel mai tare privitor la intîlnirile avute cu Sylvia Odio în Miami este frica. O stăpînea încă după toți acei ani. (...)

(Pornind de la Sylvia Odio, Gaeton Fonzi este condus de o referință la conducătorul grupului de teroriști Alpha 66, Antonio Veciana, fost mîna dreaptă a unuia dintre cei mai bogați oameni din Cuba lui Batista, Julio Lobo, „Regele Zahărului", iar apoi agent al C.I.A., după revoluție, recrutat de un agent secret american cu numele de Maurice Bishop. N. Tr.).

Bishop, mi-a spus Veciana, a fost cel care a sugerat fondarea organizației Alpha 66 și a condus strategia ei, în ansamblu. Bishop a fost persoana care a tras sforile în guvernul american, atunci cînd era nevoie de sprijin material și de altă natură, și el l-a implicat pe Veciana nu numai în activități anti-castriste, dar și anticomuniste în general, în toată America Latină. Veciana afirmă că a lucrat cu Bishop timp de treisprezece ani — pînă în 1973.

Mi-am dat seama că am căzut pe ceva important : o legătură cu o agenție de spionaj americană — o legătură directă — din partea unui grup anti-castrist. C.I.A. a dezmințit întotdeauna — și continuă să o facă și acum — că ar fi avut vreun rol în supervizarea activității acestor grupuri după Bay of Pigs. Agenția Centrală de Informații pretinde că doar a supravegheat asemenea activități. Iar acum îl aveam în fața mea pe Veciana, liderul cel mai important al celui mai mare și mai activ grup, care îmi revela mai mult decît un interes privind supravegherea activității lor, revelînd de fapt implicarea ei în două tentative de asasinare a lui Fidel Castro pe care C.I.A. nu le-a recunoscut față de Comisia Church (de anchetă a activității C.I.A., N. Tr.).

Era cu adevărat fascinant, dar nu relevant cu precădere pentru asasinarea lui Kennedy. Nu puteam să găsesc nici o legătură între activitățile lui Veciana la Miami și ceea ce se petrecuse la Dallas, cu toate că Veciana îmi relatase despre intîlniri ale sale cu Bishop, de-a lungul anilor, în alte orașe decît Miami, chiar și în Dallas, sau în Las Vegas, Washington, sau în Porto Rico și America Latină. Cînd Veciana a început să-mi vorbească despre filiale ale organizației Alpha 66 pe care le stabilise în toată țara, mi-a dat ocazia, fără ca să fac vreo referință la asasinarea lui Kennedy — de a-l întreba despre ramura din Dallas. Mi-a mărturisit că vorbise în cadrul unei adunări convocate la locuința unuia dintre delegații Alpha 66 de acolo, cu prilejul campaniei de adunare a unor fonduri.

L-am întrebat dacă îl cunoștea pe un oarecare „Jorge Salazar". Acesta era numele menționat în raportul șerifului adjunct din Dallas despre adunarea organizației Alpha 66 care avusese loc la adresa „3126 Hollandale". Dar nu i-am dat această explicație și nici nu l-am întrebat în legătură cu faptul că Lee Harvey Oswald ar fi fost văzut acolo.

„Nu, a răspuns Veciana, nu-l cunosc pe Salazar, cel menționat în articolul despre Dallas. Și nici nu l-am văzut pe Oswald în casa aceea".

Am fost surprins că Veciana a putut să-l pomenească pe Oswald, dar mi-am dat seama apoi, așa cum și el mi-a arătat-o după ce s-a dus alături și mi-a adus revista, că articolul semnat de Hoch și O'Toole fusese publicat în Saturday Evening Post. Veciana mi-a spus că tocmai îl citise cu o zi înainte. [G. F. consultase textul în manuscris, N. Tr.].

„Nu, mi-a repetat el, nu l-am văzut niciodată pe Oswald în locul acela unde ne țineam intrunirile...".

Tocmai îmi notam în carnet, și nu mă uitam spre el, cînd l-am auzit spunînd :

„...Dar îmi amintesc de faptul că l-am intîlnit o dată pe Lee Harvey Oswald".

Nu m-am uitat spre el și am încercat să nu reacționez : „Chiar așa ? i-am zis, cu un ton care forța monotonia discuției. Și cum l-ai intîlnit ? Unde ? Cînd ?".

Veciana mi-a răspuns că l-a intîlnit pe Oswald împreună cu Maurice Bishop cîndva la începutul lui septembrie 1963.

Acolo, într-o casă modestă în Little Havana, la aproape treisprezece ani de la asasinarea lui John F. Kennedy, realitatea lucrurilor în care eram implicat m-a izbit. Omorîrea unui Președinte nu mai era o suită lăliie de imagini T.V., titluri impresionante și negre de ziare, vrafuri groase de documente, de cărți și de dosare. Era ceva ce se întîmplase cu adevărat și existau oameni vii, cu fire directe prin timp cu acel moment. Tot atît de important cît însăși substanța informației, semnificativ era și felul cum apăruse ea, împietrindu-mă prin caracterul de pură coincidență prin care ajunsese la mine. Primele impresii sînt în mod inerent circumstanțiale, dar nu am avut nici o îndoială atunci — și nu am nici una în momentul de față — în legătură cu faptul că Veciana spunea adevărul. (...).

CINE ESTE MAURICE BISHOP ?

Cît despre David Atlee Phillips, pentru mine era izbitor cît de bine se potriveau elementele din caracterul și cariera sa cu cele ale misteriosului Maurice Bishop. Așa cum observase mai întîi senatorul Schweiker, portretul robot al lui Bishop (compus după indicațiile lui Veciana, N.Tr.) avea o foarte mare asemănare cu Phillips. În plus, detaliile oferite de Veciana, cu mult înainte ca numele lui David Phillips să apară, îmi lăsaseră o puternică impresie. Una dintre ele se referea la caracteristicile fizice pe care atît Bishop, cît și Phillips păreau să le aibă, mai întîi elipsele negricioase, datorate unor factori climatici, de sub ochi. Alta fusese presupunerea lui Veciana că Bishop era texan. David Phillips a crescut și mai are încă o parte din familie la Fort Worth.

La începutul anului 1977 a apărut autobiografia lui Phillips, Straja de noapte — 25 de ani de serviciu special. Fusese desigur scrisă cu mult înainte ca să se știe că Veciana revelase existența lui Maurice Bishop. Ar fi o mare greșeală să

sale cariere. Una dintre ele a fost cu E. Howard Hunt, pe care Phillips îl descrie drept „prietenos, doritor să mă ajute, săritor", Phillips a lucrat strîns cu Hunt în timpul planificării invaziei de la Bay of Pigs și a altor operații mai puțin vizibile.

Phillips a urcat treptele scării CIA, dar și-a petrecut cea mai mare parte a carierei pe teren. Chiar și atunci cînd își avea cartierul general în Washington, ca șef al propagandei pentru operația Bay of Pigs, Phillips lua regulat avionul pentru Miami, unde subordonații săi supervizau acțiunile diferitelor grupuri. El a jucat un rol major în ceea ce privește acțiunile CIA în Republica Dominicană. În afară de un an și jumătate, petrecuți în Liban, întreaga carieră a lui Phillips a fost cheltuită pentru lupta contra penetrației în zona Caraibelor și a Americii Latine. Cea mai mare parte a timpului privirile sale au fost ațintite asupra omului care reprezenta cea mai mare primejdie pe care comunismul o ridicase în emisferă : Fidel Castro.

Unele aspecte din cariera lui Phillips mi-au atras atenția. Într-un exemplar îngălbenit al ediției din 1960 a lui Anglo-American Directory of Cuba, la pagina 92 este înregistrat : „PHILLIPS, David Atlee (Amer.) ; ...Consilier pentru relații publice, David A. Phillips Associates...". În timpul acela, Phillips era agent secret aflat în adîncă conspirativitate, pozînd în consilier de relații, bînd cu șefii organelor de presă și cu reporterii ziarelor, luînd prînzul cu oamenii de afaceri din Havana, povestind în mod ostentativ istorioare și vrăjindu-și clienții. „Locul meu favorit de masă era restaurantul Floridita din zona colonială a Havanei". Acolo l-a văzut o dată pe Hemingway.

Cartea spune puțin despre ceea ce a făcut în mod real ca agent, dar ne arată că „și-a petrecut tot timpul pentru CIA" și că a „manipulat agenți". (...).

Ron Cross, retras de la CIA din 1964, era subțire, bronzat și cu vocea blîndă. Deși am mai vorbit cu foști angajați ai CIA care cooperau cu plăcere la găsirea adevărului, Cross m-a surprins prin naivitatea sa. La sfîrșitul primei întîlniri cu el, ne-a mărturisit, fără să i-o cerem, că este membru al Asociației Alcoholics Anonymus. „Vreau să știți asta, ne-a spus, în caz că cineva se va găsi să afirme : Ei, îl știu eu pe bețivul acela bătrîn. Ei bine, cîndva demult am fost un bețiv bătrîn". Și el, și soția lui afirmă că stressul muncii de spionaj i-au cauzat această problemă.

Cross era o mină de aur plină cu informații. El ne-a alimentat nu numai cu detalii despre operațiile grupului pe care l-a manipulat, dar și cu amănunte despre structura și activitățile stației JM/WAVE, incluzînd atribuțiile și relațiile dintre personalul de vîrf al grupului. El a menționat că E. Howard Hunt venea ocazional pe la cartierul general. „Venea înăuntru, pufăind din pipă și privind de sus la ceilalți".

Atît eu, cît și Gonzales [colaborator al lui G.F.] abia ne-am oprit de a-i pune unele întrebări, de teamă de a nu-i revela ceea ce știam deja. A da peste Cross, ne-am dat seama amîndoi, însemna un noroc chior. Din punctul de vedere al zonei noastre principale de interes, el a fost omul care se aflase în locul potrivit la timpul potrivit. Dar voiam să-l verificăm mai temeinic, înainte de a ne deschide cu întrebări care puteau să ofere posibilitatea de a transmite către cealaltă parte anumite informații. Suflete încrezătoare nu eram nici noi.

L-am întrebat totuși despre David Phillips. Sigur, spuse Cross, îl cunoscuse pe Phillips. Ne-a spus că Phillips, lucrînd prin angajații JM/WAVE, coordona operațiile de propagandă ale tuturor grupurilor de exilați cubani pe care îi mînuia CIA. Phillips, spuse Cross, lucra mai ales lîngă Washington, dar venea și pleca din Miami în mod frecvent. În munca de zi cu zi, cei de la JM/WAVE lucrau cu subordonatul direct al lui Phillips, un om pe care-l chema Doug Gupton.

De-a lungul următoarelor cîteva săptămîni, Gonzales și cu mine am fost în contact frecvent cu Cross, încercînd să verificăm validitatea informațiilor pe care ni le dăduse și pe om însuși. Părea să fie de încredere. Atunci am hotărît să-l încercăm într-o zonă de interes major. Într-o zi Gonzales l-a chemat și i-a spus că lucrăm într-o problemă care pretinde confirmarea unor pseudonime sau alias-uri folosite de angajații CIA care au lucrat cu stația JM/WAVE. I-a dat trei nume lui Cross. Unul a fost „Bishop", celălalt „Knight", iar al treilea era numele adevărat al unui angajat care lucrase la stația din Havana.

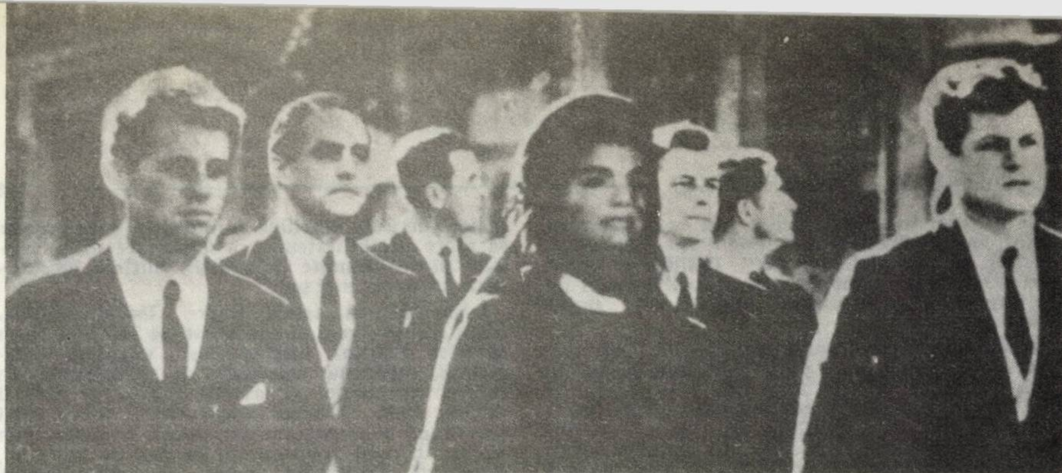
Așa, la repezeală, ne-a răspuns, crede că Bishop era numele folosit de David Phillips, „Knight" era un nume folosit ocazional de Hunt. Ne-a mai spus că greșeam probabil în cazul celui de al treilea nume pentru că era real și aparținea unui tip pe care-l cunoscuse în Havana.

Cross ne-a mai spus că în următoarele zile avea să vorbească cu unii dintre cubanezii exilați care fuseseră agenți și lucraseră cu el, sporovăind cu ei despre zilele de demult, poate că memoria sa va fi reimprospătată. În zilele următoare, Gonzales a trecut pe la el pentru o convorbire, intenționînd să vadă dacă memoria i-a fost împrospătată. Ei bine, spuse Cross, într-adevăr a fost ajutată. El afirma acum că era „aproape sigur" că David Phillips a folosit numele de „Maurice Bishop", dar nu era încă absolut sigur dacă Hunt a folosit pseudonimul de „Knight". Era sigur însă că cel de al treilea nume era real.

Răspunsul său ne-a surprins. Nu-i dădusem lui Cross prenumele lui Bishop. (...).

[Cercetările lui Gaeton Fonzi au fost ignorate în raportul final al comisiei. Birocrația washingtoniană și-a spus cuvîntul, punînd mai presus decît realitatea însăși, — dorința de a elabora un text care să fie pe placul congresmanilor ce au patronat-o. Așa cum a arătat anchetatorul însuși, la începutul textului tradus de noi, singura ipoteză nouă a fost aceea că mafia ar fi fost amestecată în asasinarea președintelui Kennedy. Gaeton Fonzi a preferat să se adreseze opiniei publice. Punctul său de vedere implică factori a căror responsabilitate pare a fi evidentă.

Prezentare și traducere de
Ioan Bogdan

O imagine pe care puțini americani vor putea să o uite : familia la înmormîntarea președintelui Kennedy.

caracterizezi o lucrare, publicată de un agent de spionaj inteligent, drept „revelatoare", cu atît mai mult una scrisă de un expert în contrainformații și propagandă, unul a cărui viață a însemnat tocmai crearea de imagini ireale, de posturi false și caractere umbrite. Iar David Phillips are printre semenii săi reputația de a fi un expert în ceea ce face. Cu toate acestea, cartea sa oferă cîteva puncte de nivel pentru înțelegerea problemei. David Atlee Phillips s-a născut de Halloween, la 31 octombrie 1922, în Fort Worth. Tatăl său a murit pe cînd avea cinci ani, lăsînd familiei un portofoliu de capitaluri petroliere, dreptul de a fi membri pe viață ai clubului pe care l-a fondat și o casă. Capitalurile s-au prăbușit în 1929, dar mama lui David și-a luat o slujbă și l-a trimis să studieze la un colegiu, la William and Mary din Virginia. Phillips însuși se descrie ca un fel de tînăr de tip fitzgeraldian, care în mai puțin de un an s-a aflat înapoi la Fort Worth, tîrîndu-se prin Universitatea creștină din Texas și apoi vînzînd loturi de cimitir.

Mai mult decît orice, David Phillips a vrut să fie actor. El și-a petrecut cîțiva ani hoinărind prin New York, căutînd să-și realizeze ambiția, dar drumul său către faimă a fost deturnat de cel de al doilea război mondial, o recluziune într-un lagăr german de prizonieri și o evadare îndrăzneață. A încercat din nou actoria, după război, cu mai mult succes, alipindu-se unei trupe care făcea turnee. Pe parcursul carierei sale în CIA, în orice oraș ar fi fost trimis, Phillips în mod invariabil se va alătura sau va iniția o mică trupă de teatru.

În 1948, Phillips s-a căsătorit cu o stewardesă și, beneficiind de un stipendiu în sumă de 200 de dolari pe lună, pentru o piesă cumpărată de un producător, dar care n-a fost montată niciodată, au hotărît să plece în Chile pentru a trăi mai ieftin.

Viața în Chile era mai ușoară pentru ei, spune Phillips, pentru că atît el, cît și soția sa vorbeau în mod curent spaniola. El studiase spaniola la întîmplare, în timpul anilor de colegiu, iar mai serios prin intermediul vizitelor în Mexic. Una dintre rațiunile recrutării lui de către CIA, notează Phillips, a fost faptul că vorbea fluent spaniola.

La început, Phillips a încercat să scrie teatru, a urmat unele cursuri la Universitatea din Chile și a intrat într-o echipă de teatru locală. Apoi a apărut ocazia de a cumpăra un mic ziar local, South Pacific Mail, și niște mașini tipografice uzate, folosite pentru tipărituri comerciale. Achiziționarea acestor rotative de către un american a fost ceea ce a atras mai întîi atenția șefului de rețea al CIA din Santiago. Phillips a fost recrutat ca agent cu „normă redusă", plătit cu 50 de dolari pe lună. Salariul său urma să fie depus la o bancă din Texas, după ce trecea printr-un sistem de acoperire financiară asigurat de o companie din New York.

Phillips a fost trimis de Agenție la New York pentru un antrenament special. El își amintește : „Instructorul meu... m-a dus într-o casă de gresie, undeva pe străzile cu numărul șaptezeci din partea de Est. Era o locuință conspirativă a CIA, folosită pentru antrenarea agenților secreți din străinătate sau pentru orice alt angajat al lor a cărui sarcină era atît de delicată, încît nu i se permitea să viziteze Washingtonul sau cîmpul de antrenament din Virginia. Erau și alți agenți în acea locuință conspirativă, dar nu i-am văzut niciodată. Cînd mă duceam la closet, instructorul meu avea grijă mai întîi să verifice dacă nu cumva este ocupat de un alt elev".

Pregătirea de trei săptămîni a lui Phillips pare să fi fost foarte similară cu aceea pe care Maurice Bishop i-a dat-o lui Antonio Veciana în Havana. Lui Phillips i s-au predat elementele principale ale meseriei — cum să întreprindă acțiuni de supraveghere și contra-supraveghere, cum să organizeze întîlniri clandestine, cum să folosească tehnici de inducere în eroare și să conducă operații întunecoase. I s-a spus apoi că avea calități căutate de Agenție pentru specialiști în propagandă, iar antrenamentul său după aceasta s-a concentrat asupra unor tehnici de propagandă și de acțiune politică.

David Atlee Phillips și-a început astfel ascensiunea sa pe scara birocrației CIA, către cele mai înalte eșaloane operaționale. Succesele sale cunoscute, dintre care unele sînt detaliate în cartea sa, iar unele doar atinse, au fost mai ales în domeniul propagandei, războiului psihologic și contraspionajului.

De la poziția de recrut cu „normă redusă" în Chile, Phillips a fost selectat de Agenție pentru a juca un rol important în răsturnarea regimului de stînga a lui Jacobo Arbenz din Guatemala. El a colaborat la înființarea unui post de radio în Mexic, Vocea Eliberării, care pretindea că emite din Guatemala, construind știri false despre legiuni întregi de rebeli inexistenți și despre bătălii majore care n-au avut loc niciodată. Sub un asemenea baraj propagandistic, guvernul Arbenz a părăsit țara mai înainte chiar ca gloanțele adevărate să înceapă să zboare.

În timpul operațiunii din Guatemala, Phillips și-a creat relații ce vor dura de-a lungul întregii

gabriel garcia marquez

«CEEA CE SCRIEM NE URMĂREȘTE PÎNĂ ÎN MORMÎNT»

— Începem de la gazetărie sau de la literatură?

— După mine, nu există mare diferență între cele două domenii. Informațiile adunate de un ziarist sau de un scriitor sînt identice. Din aceleași date poate ieși un roman sau un reportaj...

— Identitatea se oprește însă aici...

— E-adevărat și îmi displace. Scriitorul, în creația literară, își îngăduie o libertate necunoscută ziaristicii, care rămîne o activitate mai degrabă conservatoare : există legi precise privind calomnia și defăimarea. Ceea ce se poate scrie în ziar e limitat : eu însumi nu-mi iau nici o libertate vis-à-vis de fapte cînd sînt ziarist.

— Și cînd sînteți scriitor ?

— Nu am scris niciodată o povestire sau un roman în care fiecare rînd, fiecare episod să nu conțină un dram de adevăr. Însă diferența dintre literatură și gazetărie nu se află aici. Un mare reportaj poate fi totodată și o operă literară. Cititorul este acela care deosebește radical ceea ce citește. Să ne gîndim numai că un singur fapt inexact poate descalifica un articol, în timp ce e de ajuns un singur fapt real într-un roman pentru a face să se creadă și că și restul conținutului este real. Iată de ce am înțeles-o pe Janet Cook, ziarista de la «Washington Post» care a trebuit să înapoieze premiul Pulitzer pentru gazetărie deoarece reportajul cu care cucerise această înaltă distincție povestea viața unui mic drogat inventată de autoare. Am spus: dați-i atunci premiul Pulitzer pentru literatură. Datele reportajului erau false, dar restul era real, rod al unei formidabile investigații.

— Și dv. ce faceți pentru a percepe, îmbunătăți, transfigura realitatea ?

— Ca să fiu sincer, pînă de curînd chiar că nu mai făceam aproape nimic. Acum un an ajunsesem chiar în faza de a fi incapabil să mai scriu ceva. Îmi impuneam o asemenea cantitate de reguli și condiții pentru a mă așeza la masa de lucru, încît punerea în practică devenea de-a dreptul imposibilă. Trebuia să folosesc hîrtie de o anume densitate și-o anume calitate. Trebuia să lucrez numai în odaia mea, în casa mea, și la o anumită temperatură. Cărțile mele se desfășoară într-o climă mai degrabă caldă. Căldura, ca și frigul, sînt anevoie de imaginat. De aceea simțeam nevoia să nu fiu deranjat de schimbările de temperatură.

— Un adevărat ritual...

— N-am terminat. Trebuia să scriu la mașina mea electrică. Am trei, identice, cu același caracter de literă. Nu spun marca fiindcă asta ar însemna publicitate, însă am trei fiindcă dacă una se defectează, să pot îndată să-mi reiau lucrul, avînd încă una de rezervă. Altminteri ar trebui să aștept sosirea mecanicului. Mi s-a întîmplat odată și am renunțat să mai scriu. Însă la urmă am înțeles că toate aceste manii erau numai pretexte pentru a nu scrie. Atunci a trebuit să-mi vină ideea unui articol săptămînal. Acum un an, m-am dus la patronul ziarului El Espectador din Bogota și i-am propus să scriu regulat un articol pe săptămînă, pentru suplimentul duminical.

— Cum reușiți să vă împăcați maniile cu ritmul scrisului săptămînal ?

— Mai greu e să te apuci de scris. Cînd scriu la o carte, lucrez zi de zi, fără să mă opresc, altfel trebuie să iau totul de la capăt. Pentru Cronica unei morți anunțate am scris zi de zi preț de șase luni neîntrerupt. Însă îndată ce am terminat o carte pot sta destui ani fără să scriu. Însă de cînd cu articolul săptămînal, scriu cu mai multă ușurință.

— Credeam că e mai greu.

— Este, însă într-un articol poți trata un subiect politic sau cultural, poți face un portret

și, în fine, poți spune ceea ce crezi, fără să trebuiască să-ți definești complet propria poziție.

— Și dacă trebuie totuși să ne definim această poziție ?

— Aș spune că sînt solidar cu revoluția cubaneză și chiar și cu aceea din Nicaragua. Sînt partizanul unei revoluții în lanț în America Latină. Nu există un model : fiecare revoluție trebuie să-și plăsmuiască unul pentru rezolvarea problemelor sale particulare.

— Revoluția cubaneză este o revoluție ?

— Da. În America Latină merită numită ca atare dacă e o revoluție de independență națională, care aduce cu sine mai multă dreptate socială (...).

— E ușor să stai cu un picior pe un mal al Atlanticului, lingă Mitterand, și cu altul lîngă Castro ?

— E o situație care poate părea ciudată numai ereticilor. Bunele oficii sînt folositoare tuturor. Lucrurile bune făcute de Mitterand sînt folositoare Franței, tot așa cum lucrurile bune făcute de Castro sînt folositoare Americii Latine. Ajunge să-i deosebești pe cei care vor să îmbunătățească situația propriei țări. Însă dincolo de asta, e imposibil să aduni la un loc angajamentele politice care se bat cap în cap. (...) Europa ar voi ca în America Latină să se nască democrații ca ale sale, dar ar fi în pofida istoriei. Este tipic pentru imperialismul cultural să dorească să-și exporte propriile scheme de guvernămînt. Noi nu putem să imităm mecanic nici statele socialiste nici democrațiile Europei occidentale. Și apoi totul e în schimbare. Elveția e socotită astăzi un model de democrație. Însă țara brînzei și-a dobînzilor a fost odată o țară de mercenari, care a făcut susținut războiul în Europa și apărarea monarhiilor nu neapărat luminate. Să nu uităm, cînd este criticată violența în America Latină, că acest continent și Europa trăiesc epoci istorice deosebite.

— Ce se mai întîmplă cu fundația Habeas, a cărei înființare a fost finanțată de dv. ?

— Continuă. Era prea costisitor să mențin un birou permanent, cum procedam mai înainte. Acum biroul este închis, însă fundația continuă cu mine.

— Ați fost acuzat, pe nedrept, că ați urmări numai eliberarea militanților de stînga.

— Așa e. Și e fals. Pe de altă parte, luați notă că fundația Habeas nu a obținut nici o eliberare, nici în Argentina, nici în Chile, nici în Uruguay. În compensație, am participat personal ca intermediar, la tratativele duse între guvernul cuban și organizația transfugilor cubanezi.

— Dar acest amănunt nu a folosit la modificarea imaginii dv.

— Nu e nimic care s-ar putea schimba. Uitați, vreau să vă povestesc o întîmplare. Doi bancheri englezi fuseseră sechestrați de gherilele din Salvador ; în 1976. Pentru eliberarea celor doi, Ian Massie și Michael Chaterton, se cerea o sumă de 50 de milioane de dolari. Potrivit ultimatumului, cei doi ar fi fost executați dacă pînă în 24 de ore nu primeau banii. Vechiul meu prieten Omar Torrijos, șeful gărzii naționale panameze, mort de curînd într-un accident de aviație, m-a sunat atunci cerîndu-mi să fac ceva pentru cei doi oameni. Așa că le-am transmis atunci un mesaj, prin diferiți intermediari, luptătorilor, cerîndu-le să nu-i ucidă pe ostateci și mă angajam personal să se reia negocierile. Mi se răspunse, prin aceiași intermediari, că acceptau. L-am sunat atunci la telefon pe romancierul englez Graham Greene, care locuia în Antibe. El se puse în contact cu partea engleză. Tratativele au durat patru luni.

— Dar acesta e un episod întrutotul inedit !

— Da, n-am pomenit niciodată de el, dar am dus tratativele timp de patru luni. Știu că factura mea de telefon a ajuns la șase mii de dolari. La sfîrșit bancherii au fost eliberați. Și nici atunci și niciodată nu mi-au spus un cuvînt de mulțumire. Trebuie să mărturisesc că asta m-a stupefiat. M-am gîndit îndelung și n-am găsit decît o singură explicație : cei doi bancheri se vede că s-au gîndit că eu și Greene eram complicii luptătorilor.

— Ultimul dv. roman, „Cronica unei morți anunțate“, se petrece în Columbia ?

— Cartea nu precizează nimic.

— Însă adevărata poveste care a inspirat-o s-a întîmplat în Columbia.

— Cartea se inspiră dintr-un delict comis în urmă cu circa treizeci de ani pe coasta atlantică ; nu spun nimic mai mult.

— Dar e o întîmplare care-i pe buzele tuturor : doi frați îl ucid pe iubitul sorei lor, părăsită în noaptea nunții, deoarece nu mai era virgină.

— Întotdeauna am spus că o carte se bazează pe fapte realmente întîmplate, dar nu am dat nume. Cunoașteți faimosul interviu pe care Plimton i l-a luat lui Hemingway, pentru The Paris Review ? **Plimpton insista să afle adevăratele nume ascunse îndărătul personajelor și Hemingway l-a acuzat că vrea să facă din el o sursă de despăgubiri pentru daune. Romanul meu a fost citit de avocați înainte de-a fi publicat. A fost pentru prima dată cînd mi-a fost necesar să mă supun unei revizii legale. O revizie în alb, însă, deoarece nu mi-au cerut să modific nimic.**

— Mulți critici au văzut în această carte realizarea acelei convergențe, teoretizate de dv., dintre literatură, ca povestire, și ziaristică, ca reportaj.

— Cînd cineva scrie o carte, trebuie ca cititorul s-o citească pînă la capăt. Nu trebuie să existe fraze care să permită destinderea atenției. Sînt foarte satisfăcut cînd mi se spune, chiar fiind vorba de un text scurt, că a necesitat mult timp pentru lectură. Este proba că concentrîndu-te asupra unui portret, asupra unui mic delict, poți pătrunde mult în adîncime.

— Ce rol are ancheta, în munca de scriitor ?

— O folosesc ca pe o tehnică literară : lasă să creadă că te întorci la locul delictului după douăzeci și șase — douăzeci și șapte de ani, pentru a înțelege ce s-a întîmplat. Însă în realitate nu am fost la locul crimei, am căutat numai dosarul instrucției. Am oferit întîi cinci mii, apoi zece mii și în sfîrșit douăzeci de mii de pesos cui îl găsește. Însă dispăruse. Atunci am imaginat eu însumi actele judiciare.

— N-a fost greu ?

— Nu, cunoşteam bine locul şi multe dintre personaje erau prietenii mei. Mai mult, s-a intimplat un lucru foarte ciudat. Aceasta trebuia să fie în realitate prima mea carte. Îmi pusesem în gînd s-o scriu în urmă cu treizeci de ani, în 1951, cînd nu scrisesem încă nici un roman. Eram ziarist la Baranquilla şi a trebuit prin natura profesiei să mă ocup de acest caz. Fusese ucis un om, în vreme ce întreg satul ştia cine va muri. Victima fusese înjunghiată pe cind intra în propria-i casă, după uşa pe care maică-sa o închisese. Era incredibil : un om bogat, însemnat, omorît de doi cuţitari. La vremea respectivă, maică-mea mă rugase să nu scriu nimic, pentru că ar fi fost dăunător pentru mama victimei, care era evident că trebuia să aibă remuşcări fiindcă închisese uşa. Şi aşa că i-am promis mamei că nu voi scrie nimic, atita vreme cit va trăi femeia aceea. Acum cinci ani am aflat că a murit. Şi astfel am ajuns să mă gîndesc la carte.

— Mamei dv. i-a plăcut cartea ?

— Doamne fereşte, o găseşte dezgustătoare. Însă am făcut un compromis, unicul : am scris că mama victimei închisese uşa pentru a-i împiedica pe asasini să pătrundă înăuntru. De altfel, la povestea unui delict de onoare, toţi sînt sensibili în America Latină. Ştiam că această carte ar fi putut să depăşească cercul cititorilor mei obişnuiţi. Am vrut să mă folosesc de prilej pentru a-mi lărgi cercul de cititori.

— De curind a apărut un alt amplu volum al cărui autor sînteţi. Primul din cele trei ale „Operei ziaristice" a dv. Nu vă temeţi că gazetarul i-ar putea dăuna romancierului ?

— Ceea ce scriem, ne urmăreşte pînă în mormînt. Nu puteam să ascund acele articole. Dacă n-ar fi ieşit acum, ar fi fost adunate mai tîrziu. Mă aşteptam pur şi simplu la publicarea unei culegeri oarecare şi văd că se vinde ca o carte în sine. Poate nu aprob această metodă, dar o accept. Citesc şi eu.

— Şi vă place ?

— Îmi place. Îmi spun: la 22 de ani, înainte de-a fi început cel mai mic roman, am scris atita cit să umplu şapte sute de pagini dintr-o carte cu caractere mici. Marea parte a acestor articole au o formă, la care aş umbla pe ici, pe colo. Însă n-am nici un chef să le corectez. Mi le reamintesc pe toate, unul după altul : ştiu despre fiecare cum şi pentru ce l-am scris. Această carte mi-e de un formidabil ajutor pentru memorie. Mi-aş putea scrie memoriile. De obicei aceasta e o muncă de care te apuci tocmai cînd ai uitat totul. Eu însă îmi amintesc totul, tot mai bine. O să scriu o carte de false memorii. Va fi ceva cu totul deosebit în viaţa mea. Şi chiar pentru aceea care ar fi putut să fie. Va fi însă ceea ce cred că s-a întîmplat. Sînt destul de înaintat, scriu. Cînd voi fi ajuns la patru sute de pagini, le voi strînge într-un prim volum, le voi publica şi voi continua să-l scriu pe-al doilea şi aşa mai departe.*)

În româneşte de Dan Ciachir

---

*) „Le Point", dec. 1981 ; interviu realizat de Jean-François Fogel.

GRIGORE VIERU

Mai bine

Mai bine mă cunoaşte
Cea care ură-mi poartă
Ea ştie cind şi unde
M-am îndreptat din poartă ;
Prin care munţi voi trece
Şi peste care ape,
Ce ţin ascuns sub frunte
Şi ce duc sub pleoape.
Nici tu care mă-nlănţui
Cu braţele, iubito,
Căzind cu dor la pieptu-mi
Ca lacrima, topită ;
Nici moartea că e moarte
Şi cîntă-adînc în mine,
Nici ea chiar nu mă ştie
Aşa de'ntreg şi bine !

M-a strigat cineva?

Totul e îndoielnic –
Chiar şi ochii acei.
Poate nu-s ai iubitei,
Poate-ai altei femei.

Totul e îndoielnic –
Chiar şi rana
Poate nu o port eu,
Poate că mama.

Totul e îndoielnic –
Chiar şi izvorul.
Poate nu el se-aude,
Poate că dorul.

Dor

Ce mai face iubito,
Gura ta în văpăi ?
Coama ta aburită,
Roua ochilor tăi ?

Sînii tăi de lumină
Cărei dragi amintiri,
Cărui dor se închină ?
Se mai miră ?.... Îi mir ?...

Aici multă mireasmă.
Brazi pe culme sînt mulţi.
Numai apa mireasă
Tremură-n munţi.

Ca o lacrimă 'naltă
Picurată pe pinză,
Ce mai plînge odată
După ce a fost plinsă.

Ce mai face iubito,
Gura ta în văpăi ?
Coama ta aburită ?
Roua ochilor tăi ?

(Din literatura R.S.S. Moldoveneşti)

SAMURAII DE IERI ȘI AZI

Motto :

Din evantaiul povestitorului țîșnesc focuri de armă.

(Karai Senryu)

Japonezii, în decursul istoriei lor, au pîndit un moment favorabil și au născocit acel soi de războinici bine cunoscuți sub numele de samurai. Samuraii, ființe care adunau în alcătuirea lor însușiri fizice incredibile (forță uriașă, agilitate uimitoare, sprinteneală de acrobați), se înfățișau nu mai puțin admirabili în privința structurii sufletești. Curajul, disprețul față de moarte, fidelitatea față de senior și chiar cruzimea în luptă, erau doar cîteva din fațetele sufletului unui samurai.

Odată ivit, samuraiul și-a prelungit existența atît cît s-a putut sub înfățișarea sa omenească, pentru ca mai apoi să treacă în spirit, în conștiința națională, în tradiție. Samuraiul a dispărut din „nomenclatorul" social, dar nu a murit ca spirit și, atît cît ne este îngăduit să o prevestim, el va dăinui în Japonia încă multe veacuri de aici încolo.

Spiritul de samurai era lesne de înregistrat atunci cînd el se materializa în comportamentul luptătorului. El respecta o etică aparte, o conduită specifică, inconfundabilă, un mod de trai și o demnitate a sfîrșitului. Corolarul eticii despre care vorbim se cristaliza în „codul cavalerilor" cunoscut sub numele de **bushido.** Deși timpul **bushido**-ului a apus de mult, dîra ca de cometă lăsată în istorie de esența spirituală a foștilor războinici mai dăinuie și astăzi. Japonia își are încă samuraii ei, fie că-i întîlnim în industrie, în știință sau în sport, în literatură, în arta dramatică sau în concurența economică.

Spiritul **bushido**-ului s-a dispersat în întreaga societate japoneză, s-a infiltrat precum particulele de energie între atomii bîntuiți de ambiții enorme.

Pentru a înțelege mai bine ce a însemnat etica vechii Japonii și, de fapt, și a celei de astăzi, trebuie să ne întoarcem la etica războinicilor niponi de odinioară. Zelul față de treburile militare al acestor teribili oameni de arme nu era egalat decît de rîvna cu care se respecta o conduită de viață orînduită după regulile codului amintit mai sus.

„Codul cavalerilor" japonezi intenționa să explice cu fidelitate „sufletul japonez", adu-

nind în cîteva formule rigide o complexitate de elemente greu descifrabilă. Codul moral al samurailor, **bushido**, a făcut vogă, dar nu a fost pe deplin înțeles în Occident. **Bushido**-ul a fost folosit în apus, fără nici o inhibiție, pentru a se justifica în chip unilateral și izolat spiritul războinic și imperialist al japonezilor. Realitatea socială însă, așa cum o putem înțelege astăzi prin prisma materialismului istoric, afirmă cu mai multă dreptate alt adevăr. Politica expansionistă a Japoniei, pusă în slujba marelui capital de către clica militaristă, a dus la naufragiul din ultimul război mondial.

Termenul **bushido**, care înseamnă în traducere lineară „calea cavalerilor", a fost inventat, se pare, de Inazo Nitobe. În esență, prin această noțiune se încerca definiția bravurii, prin care se înțelegea acea facultate de a alege o linie de conduită potrivită dreptății, fără ezitare, fie că omul murea dacă trebuia să moară sau lovea dacă era necesar să lovească.

Mai există părerea că **bushido** ar fi un cuvînt compus din **bushi** (samurai, războinic) și **do** (morală), deși același cuvînt **do** s-ar putea traduce, cum am văzut, prin „drum" sau „cale". Termenul ar defini, așadar, o „morală a samurailor".

Contrar convingerii japonezilor că originea **bushido**-ului s-ar afla in perioada de început a șogunatului Kamakura (anul 1 192), există presupuneri, întărite de argumente bine fondate, că termenul s-ar fi născut în epoca modernă, inventat fiind de autori japonezi grăbiți să justifice o anumită structură etică de nuanță nobilă, elevată. Partizanul acestei ultime teorii nu prea măgulitoare pentru japonezi a fost antropologul american Ruth Benedict (1857—1948).

În ciuda ideilor controversate, legate de **bushido**, codul acesta are o „istorie" destul de bine schițată în trei etape. O primă epocă de început rezumă perioada șogunatului lui Yoritomo (1147—1199) și se referă strict la clasa războinicilor. Luptele interne permanente au cerut samurailor o disciplină aparte, un ansamblu de norme. Samuraiul trebuia să fie curajos în fața primejdiei și de o fidelitate neclintită. I se cerea să fie loial față de suveran, să se mulțumească fără cricnire cu o viață sobră, să fie un om drept și integru. Istorioare din epoca respectivă, scrise de Takasaka Danjo sau de Takeda Shingen, de pildă, dau amănunte care ne fac să înțelegem acele timpuri foarte bine. Desigur, sub forma amintită, doctrina și-a prelungit valabilitatea pînă pe la sfîrșitul războaielor interne (circa anul 1600).

Urmează o a doua epocă, în care **bushido** suferă o adevărată reformă și capătă nuanțe de confucianism și de budism zen, mult mai potrivite stabilității politice din țară, inițiată de conducerea șogunatului Tokugawa (1603). Samuraii nu au mai avut nevoie să se folosească de sabie, unii dintre ei au devenit cultivatori, agricultori, cei mai mulți funcționari iar alții, pur și simplu **ronin**-i, adică un fel de șomeri fără stăpini. Confucianistul Yamaga Soko (1622—1685) credea că adevăratul **bushido** trebuia să fie numai cel schițat de el. Mai erau și alții preocupați de nuanțarea înțelegerii codului, astfel că, din punctul de vedere al budismului zen, celebrul bonz Takuan (1573—1645) s-a simțit dator și s-a străduit să-și demonstreze opinia privitoare la **bushido** adresînd o scrisoare faimosului maestru de scrimă Yagyu Tajimanokami (1571—1646). Se știe cîtă influență aveau maeștrii de scrimă pe lîngă șoguni...

În sfîrșit, a treia perioadă, cea modernă, de la începutul erei Meiji (1868) încoace, marchează modificările importante survenite odată cu restaurația regimului imperial și căderea puterii șogunilor. Pentru a se asigura difuzarea **bushido**-ului în întreaga Japonie, au fost promulgate două edicte imperiale. În 1882, un edict se adresează militarilor și marinei țării. Textul conținea cele cinci principii morale ale războinicului, principii care aparțin **bushido**-ului primitiv. În 1890 s-a proclamat și edictul imperial asupra educației, sprijinit de asemenea pe principiile din **bushido**.

Dar, nu numai atît. Interesant este de adăugat că pînă și sporturile erau practicate în spiritul **bushido**, mai ales sportul-luptă specific japonez numit **kendo**. **Kendo** era scrima

cu săbii din bambus intrată în uzul samurailor încă de prin anul 1700. Aceleași principii **bushido** s-au aplicat ulterior și altor sporturi ca judo, base-ball, etc. Pentru a da noi amănunte, vom aminti că în timpul ultimului război mondial spiritul **bushido** a fost impus într-o formă care ne permite să înțelegem lesne unde poate eșua o idee constructivă atunci cind intră pe mina unor oameni cu concepții extremiste. Reamintim de „eroismul" sinucigașilor, care ghidau atacurile micilor torpiloare submarine fără de întoarcere (vezi atacurile de la Pearl Harbor și de la Sidney), ca și de acela al faimoșilor **kamikadze**, care se aruncau cu încărcătura lor de bombe, cu avion cu tot, asupra portavioanelor americane din Pacific. Se mai știe că japonezii preferau să moară decît să cadă prizonieri.

După al doilea război mondial, **bushido**, considerat a fi un concept feudal și militarist, a fost eliminat din educația oficială, din învățămînt și, în general, din viața socială, printr-un decret special.

Anacronismul aparent al legilor morale de odinioară nu stingherește astăzi pe nimeni în Japonia. Legile acelea supraviețuiesc, totuși, dacă nu în literă, atunci măcar în spirit. Imaginația japonezului este biciuită la intervale relativ mici de timp, cu prilejul numeroaselor festivități tradiționale, atunci cînd pe străzile marilor orașe, în fața milioanelor de privitori, defilează convoaie de samurai și **daimyo**, de preoți shintoiști, de bonzi budiști, de zeități și demoni, de personaje istorice, toți învestmîntați în costume pitorești de epocă, prevăzuți cu arsenalul naiv al războaielor medievale, într-o explozie cromatică și sonoră imposibil de stăvilit. Odată cu personajele respective reînvie și idealurile care le-au animat cîndva.

Istoria este retrăită plenar, însuflețirea mulțimii nu cunoaște margini și mai mult ca sigur că în inima fiecărui tînăr japonez tresar îndemnurile samurailor. Samuraii de ieri se întîlnesc cu cei de azi pentru a pregăti tradiția celor de mîine...

Octavian Simu

Balada magnoliei

REMY DE GOURMONT

eşiră dintr-al lor lăcaş de orfeline, surorile : frumoasa Arabelle şi Fabiane cea spelbă — minunea tinereţii şi-a vremii-n fugă veştejită, erau aproape ca pruncul şi mama sa de-ndepărtate la chip.

Ieşiră dintr-al lor trist adăpost şi se opriră sub magnolie, copacul magic răsărit, cu flori de nea şi singe zarea îmbrăţişînd de două ori pe an — întîi spre primăvară, mai înainte de semeţia verde-a lăncilor, şi toamn-apoi, cînd frunzele îmbătrînesc decolorat. Ca într-un joc de ape florile mari — o veselie sacr-a lotusului parcă — îşi tremurau lumina deasupra mohorîtei locuinţi.

De braţul blîndei Fabiane cu dragoste cuprinsă, Arabelle grăi : „Şi se va stinge deodată cu ultima podoabă a magnoliei, acela ce trebuia să-nvioreze printr-un strop de sînge floarea plăpîndă care sînt ! Vai, palidă de-a pururi voi rămîne !“

„Mai este una“ — zise Fabiane.

Era un mic boboc, speranţ-a florii, ţinîndu-se-ntre frunze protectoare, asemenea podoabei purităţii.

„Ultima — şi fi-va parura nupţială — ba nu, priveşte, Fabiane, se-arată alta, prea ofilită şi aproape moartă. Noi două... Mi-e frică, tremur, văzîndu-ne astfel întruchipate prin aste flori. Pe mine mă culeg, iată-mă-s ruptă, Fabiane ! De voi muri cumva ?“

Fără o vorbă Fabiane îşi mîngîie surata, înfricoşată ca şi ea — se-ndepărtează amîndouă de curtea întunecată, de arborele dezgolit de glorie acum.

Intrară în casa vanei bucurii şi-a doliului ne-ntîrziat. „Cum îi mai merge ?“ întrebă Fabiane, înlăturînd mantia de pe ai Arabellei fragezi umeri.

Şi mama muribundului răspunse pe cînd logodnica neprihănită, Arabelle, cuminte, se minuna privind neisprăvita floare de degetele ei înconjurată : „Să ne grăbim căci el se va sfîrşi —trebuie să-i împlinim ultimul gînd. Vino, frumoasă Arabelle, copila mea, făgăduita ultimului vaiet, o, frumuseţe ce vei înflori cu dragoste-ţi şiragul rugăciunilor eterne. Moartea te-aşteaptă Arabelle, şi vai ! o sărutare de Dincolo va-ncununa fruntea de proaspătă mireasă şi zîmbetul sinistru al umbrei invincibile va hăuli ca un ecou în noapte. Fiul ce-mi rămăsese va muri — e-aproape dus şi moarte îţi dăruiesc, vai, ţie, vieţii frumoase — putreziciune de mormînt, ţie, născutei pentru un pat de-ameţitoare adieri !“

Plîngeau cu toatele — sosiră martorii ce-aveau să întărească prin jurămînt dreptul cu care moartea pe viaţă îşi punea pecetea ; cînd se ivi şi preotul nu mai ştiau dacă se cuvenea să binecuvînteze inelul pe vecie ori să atingă cu sfîntul mir fruntea, pieptul şi mîinile fiului muribund.

Urcară în tăcere — paşi grei pisară dalele din curte — povara nenorocirii apăsa pe umerii bărbaţilor — putea, spuneau ei, fi întîlnit, ori în sicriu ori în pat de chinuri crucificat şi pregătit atît de-ngropăciune ca şi de aprigă nuntire.

Cu teamă înaintau dar mama îi încuraja : „să ne grăbim, să se-mplinească ultima-i dorinţă pînă mai suflă“.

În încăpere, lumea îngenunchie — ca-ntr-un linţoliu-nfăşurată frumoasa Arabelle şi ea-n genunchi, îşi puse fruntea-i dalbă pe-o margine de pernă — în inimi o rece cutremurare : parcă şi capul ei urma să-nţepenească, iar mîna-i dreaptă se abandonase palmei scheletice ieşite de sub cuvertură în vreme ce stînga apăsa pe buze bobocul osîndit, speranţă ne-mplinită, podoabă inutil-a purităţii.

Taina căsătoriei se-nfăptui prin forţa vorbelor — priveau încremeniţi la fiul susţinut de mamă : avea o schimă sinistră, tulburată, de muribund satanic, disperat — faţa stigmatizată de sufletul dornic să mai păstreze viaţa ce se scurgea, de gelozia iubirii neînsoţindu-l : fraged frumoasa Arabelle exaspera pînă la ură fosforul fără putere al ochilor lui scorburoşi — şi toată lumea se gîndea „cît suferă, sărmanul !“.

Cel ce murea se ridică mai sus şi zise cu a sa gură violetă, pălită de zăpada veşniciei — femeile deja boceau : „Adio, Arabelle, tu care-mi aparţii ! Acuma plec dar îţi va veni rîndul. Voi fi aici. În fiecare seară te voi aştepta sub arborele de magnolie, căci nici o altă dragoste afară de a mea nu te va desfăta. Niciuna, Arabelle ! Şi îţi voi dovedi iubire — ce probă ! Eşti sufletul care îmi trebuia...“

Şi cu un zîmbet diabolic mişcîndu-i liniile slabului chip el repetă — vocea luptînd greoi cu horcăiala — cuvintele poate neînsemnate, poate cu tîlc, izvodul atotcunoscătoarei viclenii de dincolo de viaţă : „sub arbore, frumoasă Arabelle, sub arbore...“

Aproape fără încetare Arabelle veghie — zile şi nopţi, cu sufletul tumult, învolburat — seara cînd vîntul susura prin frunzele copacului de floare văduvit şi luna săltată-n slăvi — pomul se-nstăpînea în razele scăpate prin norii de octombrie, frumoasa Arabelle se arunca spre Fabiane strigînd : „El e acolo !“

Şi chiar era sub arbore, printre căzute ne-nsufleţite frunze, umbră supusă în clătinat de vînt.

Odată ea îi spuse sorei, „noi ne iubeam, de ce mi-ar face rău ?! Acolo e, mă duc şi eu !“

— „Trebuie s-asculţi de morţi — răspunse Fabiane. Grăbeşte-te şi nu te teme. Voi lăsa uşa larg deschisă şi te voi auzi dacă mă strigi. Grăbeşte, el e-acolo !“

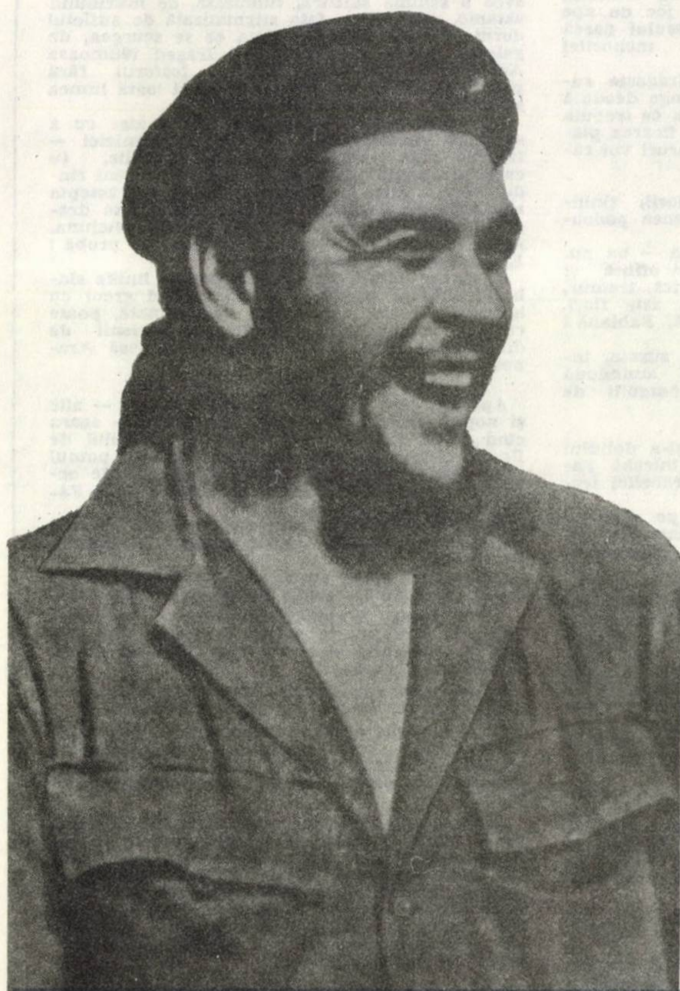
Şi chiar era sub arbore, printre căzute ne-nsufleţite frunze, umbră supusă în clătinat de vînt.

Cînd Arabelle ajunse la magnolie umbra-şi întinse braţele, braţe şerpeşti, fluid-alunecoase — apoi să cadă le lăsă, ca două vipere dintr-un coşmar, pe umerii fragili, încolăcindu-i şuierînd.

Fabiane un strigăt sugrumat mai auzi. Ea alergă — tîrziu — frumoasa Arabelle zăcea. După ce fu adăpostită-n casă se văzu că-n jurul gîtului mîna scheletică lăsase un inel cumplit de urme-adînci. Pieriţi-i ochi oglindeau groaza şi între degete crispate ea încleşta floarea fanată din dimineaţa nunţii, lăsată pomului din mila lor — floarea care era în fapt Cealaltă, adevăratul rod crescut Dincolo...

În româneşte de
Sabina Drăgănel

O VERSIUNE ASUPRA MORȚII LUI CHE GUEVARA

„S-AR PUTEA CA OAMENII SĂ SPUNĂ DESPRE MINE CĂ SÎNT UN AVENTURIER"

I se spunea Che şi, odată ajuns director al Băncii Naţionale a Cubei, el a semnat noile bancnote numai cu acest apelativ. Este greu, aproape imposibil de tradus această expresie spaniolă, folosită frecvent în împrejurimile orașului Buenos Aires, capitala Argentinei. Cu numele acesta fusese botezat în munţii Sierra Maestre, în timp ce lupta alături de Fidel Castro pentru libertatea Cubei. Ernesto Guevara era argentinian. S-a născut în anul 1928 la Rosario şi a studiat medicina la Universitatea din Buenos Aires.

După victoria revoluţiei cubaneze el a încercat să pună în practică un mare vis al său : instaurarea libertăţii şi pe pămîntul Boliviei. Poporul acestei ţări nutrea speranţa că va reuşi să obţină măcar o democraţie ciuntită, dar, în urma unui puci contrarevoluţionar, generalul René Barientos Ortuno a preluat puterea şi a instaurat în ţară demagogia şi asuprirea socială. Un climat de violenţă fără seamăn.

În timp ce economia ţării şchiopăta şi scîrţiia din toate încheieturile, efectivele forţelor armate boliviene crescuseră într-un timp record de la două mii de oameni la treizeci de mii. Societăţile petrolifere controlate de stat băteau pasul pe loc în vreme ce Golf Oil Company realiza cîştiguri fabuloase. Muncitorii se ridicaseră la luptă, primul detaşament fiind cel al minerilor. Aceştia au declarat grevă generală. Drept răspuns, preşedintele Barientos a trimis printre minieri grupuri de **rangers**, ucigaşi plătiţi, pregătiţi după cele mai moderne metode americane. La Cochabamba a luat fiinţă un centru de instruire a noilor asasini. În ţară poliţia deţinea poziţia şi puterea supremă, cuvîntul hotărîtor îl aveau generalii. Poporul bolivian gemea sub oprimare.

Acestea au fost cîteva dintre elementele ce l-au determinat pe Guevara să creadă că în Bolivia sînt coapte toate condiţiile care să asigure victoria revoluţiei. Împreună cu un grup de prieteni devotaţi, el s-a îndreptat spre munţii Cordilieri, fiind convins că va reuşi să strîngă în jurul său pe indienii lipsiţi de pămînt, că i se vor alătura muncitorii şi toată sărăcimea boliviană.

Avea să trăiască însă o cumplită deziluzie. Oamenii nu l-au înţeles. Feţele lor rămîneau inexpresive. Să nu fi avut încredere în spusele străinului ? Să li se fi părut o naivitate ca tînărul cu mustaţă stufoasă, îmbrăcat într-o uniformă verde, ciudată, şi care li se adresa într-o spaniolă suspectă, alta decît erau ei obişnuiţi să asculte, deci ca tînărul care gesticula în faţa lor, să fie în stare să învingă o armată regulată de treizeci de mii de soldaţi ?

Oamenii ţineau la pămîntul primit prin reforma agrară din anul 1953 : ei nu vroiau să rişte nimic prin comasarea pămînturilor, de aceea se uitau cu neîncredere la predicatorul cu automat şi bandulieră. La prima lor întîlnire oamenii au tăcut atît de semnificativ încît Guevara s-a văzut obligat să plece în altă parte.

Pe Guevara nu l-au învins „beretele verzi", detaşamentele de diversiune experimentate în ducerea luptei în junglă în orice condiţii. Pe Guevara l-a învins tăcerea indienilor bolivieni.

Partizanii lui Guevara erau treizeci la număr, poate patruzeci. La 23 martie 1967 micuţul grup primi botezul focului în prima întîlnire cu duşmanul, în pădurile din departamentul Santa Cruz, Tarija şi Chuquisaca. Un comandou al armatei boliviene pătrunsese dis de dimineaţă pe valea rîului Nancahuazú, dar pe neaşteptate soldaţii s-au trezit opriţi de un baraj de foc puternic. Majoritatea soldaţilor comandoului au fost ucişi, doar opt dintre ei reuşind să se salveze. După un marş istovitor prin junglă ei reuşesc să ajungă la statul major din Camira, unde relatează pe larg despre cele întîmplate.

Succesul partizanilor lui Guevara constituia punctul de senzaţie al presei mondiale. Pentru generali, acesta era un semnal pentru mobilizare. Preşedintele Barientos declară stare de urgenţă în departamentul Santa Cruz li Chuquisaca, apoi o extinde şi asupra provinciilor Herman Siles li Hermanos Calva. Generalul Ovanda, comandantul forţelor armate boliviene, l-a informat despre cele întîmplate pe comandantul misiunii militare americane din Bolivia. La acelaşi subiect s-a referit şi convorbirea telefonică pe care preşedintele Barientos a avut-o cu ambasadorul american la La Paz. Comandantul misiunii militare americane şi ambasadorul S.U.A. au informat Washingtonul şi cu aceasta alarma generală a fost dată !

Consfătuirile cu caracter militar se ţineau lanţ, chiar dacă aveau loc la mii de kilometri de jungla boliviană. Ele îi mobilizaseră atît pe experţii militari, cît şi pe specialiştii serviciilor de informaţii. Walt W. Rostow, consilierul pentru problemele securităţii naţionale al preşedintelui american L. B. Johnson, s-a întîlnit cu W. Bowdler, consilierul prezidenţial pentru problemele Americii Latine, după care cei doi au făcut preşedintelui Johnson propuneri concrete de apărare a Boliviei. Experimentaţi agenţi secreţi ai C.I.A. fuseseră mobilizaţi pentru aceste acţiuni în timp ce Pentagonul ordonă urmărirea pe toate căile posibile a lui Che Guevara şi a partizanilor bolivieni.

Specialişti americani urmăreau de mulţi ani fiecare mişcare a cunoscutului om politic, îi analizau fiecare frază rostită sau scrisă. Manualul lui Guevara intitulat „Guerra de guerillas" — „Războiul de partizani" — a fost tradus, în Statele Unite, în toate limbile pămîntului şi difuzat, ca lectură obligatorie, tuturor celor care aveau tangenţă cu luptele de partizani. Ideile lui Guevara şi indicaţiile lui practice erau studiate de grupuri de sociologi, psihologi şi politologi din academiile militare americane. Cursanţii şcolilor de pregătire a viitorilor agenţi secreţi erau obligaţi să cunoască pe de rost pasaje întregi din manualul lui Guevara. Specialiştii serviciilor secrete de informaţii cunoşteau toate obiceiurile lui Guevara, iar de la experţii în medicină obţinuseră date complete despre starea sănătăţii şi despre boala lui Che.

Serviciile militare americane de informaţii au la dispoziţie mijloace tehnice moderne de obţinere a datelor necesare. Cazul, petrecut ulte-

rior, al navei de spionaj „Pueblo"*), dotată cu aparatură de ascultare aproape perfectă este o dovadă elocventă a acestei afirmații. Încă din anii '60, nave americane de ascultare patrulau la intervale regulate în apele Mării Caraibelor în preajma Cubei, înregistrînd toate transmisiile radiofonice și radiotelegrafice. În felul acesta ajunsese la Pentagon, la 7 noiembrie 1966, vestea că legendarul comandant de partizani, ajuns mai tîrziu ministru de finanțe al Cubei, a renunțat la funcția sa și că se îndreaptă, împreună cu un grup de șaptesprezece oameni devotați, înspre jungla boliviană pentru a lupta pentru eliberarea acestei țări.

În zadar a bombardat aviația boliviană cu napalm regiunile muntoase ale nesfîrșitelor păduri din Inca Huasi și Nancahuazú. Generalul Cueto, șeful Marelui Stat Major și comandantul forțelor aeriene boliviene, a plecat la Buenos Aires pentru a informa despre starea de lucruri nou creată. Organele guvernamentale încep să se teamă : în cazul în care Bolivia ar fi cuprinsă de focul revoluției, ea s-ar putea extinde apoi în Chile, Argentina, Paraguay, Brazilia și chiar în Peru.

Subcomitetul pentru problemele interamericane din Congresul Statelor Unite a alcătuit o informare destinată președintelui Johnson, unde atrăgea atenția asupra pericolului pe care îl prezenta revolta din Bolivia. Populația, se arăta în material, dispune de o mare cantitate de arme, iar oamenii nu sînt mulțumiți nici de politica promovată de președintele Barientos, nici de situația economică a țării. Congresul atrăgea atenția președintelui Statelor Unite asupra pericolului revoluției boliviene în primul rînd pentru că această țară este foarte bogată în substanțe minerale. Ambasadorul american la La Paz, Henderson, a informat Congresul că acesta nu are nici un temei să se bizuie pe burghezia națională boliviană, finanțele din această țară nefiind controlate prin intermediul băncilor americane. Ofensiva economică americană era abia la începutul ei. „Bank of America" abia își începea activitatea, iar „First National City Bank", care funcționa de un an, făcea serioase eforturi pentru a acapara industria extractivă a cositorului din regiunea Oruva.

Argentina, Bolivia, Brazilia, Paraguay și Peru au semnat, în mare grabă, un acord privitor la organizarea de acțiuni comune împotriva partizanilor. Reprezentanți ai Argentinei și Braziliei s-au întîlnit la Santa Cruz pentru a pune la punct o armată interamericană împotriva luptătorilor pentru libertate.

Specialiști americani de înaltă clasă fuseseră rechemați din Coreea de Sud, din Vietnam și Congo pentru a participa la instruirea localnicilor în războiul de partizani. La Washington, întrunirile se țineau, mai departe, în lanț. În ziua de 9 aprilie 1967 a avut loc la Pentagon o ședință la cel mai înalt nivel a consiliului strategic prezidat de secretarul de stat al S.U.A., Dean Rusk. Se afla de față și directorul din acea vreme al C.I.A., Richard Helms, precum și un mare număr de miniștri adjuncți și consilieri. Problema înscrisă pe ordinea de zi se referea la elaborarea unui plan strategic de acțiuni împotriva partizanilor lui Guevara și acordarea de ajutor imediat guvernului bolivian. Folosindu-se de situația creată, acesta ceru Statelor Unite un ajutor de șase milioane dolari pentru înarmarea forțelor sale armate.

Mai tîrziu avea să ajungă la urechile opiniei publice cîteva date interesante de la această reuniune. Astfel, Argentina se oferi să trimită împotriva lui Guevara unitățile sale speciale. Oferta a fost însă refuzată din motive tactice : în cazul în care acțiunea ar fi fost făcută publică, ceea ce era de presupus, opinia publică ar fi putut-o aprecia drept un amestec al unei mari puteri în treburile interne ale Boliviei. Din același motiv a refuzat și ministrul american al apărării să trimită unitățile sale speciale expediționare în pădurile Boliviei. Secretarul de stat Dean Rusk a făcut tot posibilul ca acțiunea din Bolivia, care mai tîrziu va primi denumirea codificată „Operațiunea Cynthia", să nu poată fi interpretată de nici un ziarist drept o intervenție americană în treburile interne ale altei țări. Dar, în ciuda acestor eforturi ale lui Dean Rusk, adevărul a ieșit la lumină...

Hotărîrea Consiliului era următoarea : C.I.A. dispunea de suficiente mijloace și posibilități pentru a duce cu succes la bun sfîrșit o acțiune secretă de asemenea anvergură împotriva lui Guevara, fără ca americanii să apară în scenă! Vor fi folosite numai metode verificate, costumele și căștile obișnuite, nici o uniformă nu va trebui să fie îmbrăcată ! ! Cîteva zile mai tîrziu își făcea apariția în Bolivia un grup numeros de... partizani ai păcii din Statele Unite. Conduși de generalul Skaer, ei se repeziră să studieze cartografia regiunii împădurite unde operau partizanii. Avioane de tipul RB-57, operînd la mare înălțime, precum și altele mai mici, zburînd la joasă altitudine, survolau ziua și noaptea regiunea muntoasă fotografiind întregul ținut cu ajutorul unor aparate speciale.

În orașul Santa Cruz își făcură apariția, venind de la bazele militare americane din Panama, cîțiva ofițeri în civil. Îndată după sosire ei trecură la pregătirea unor comandouri tip „rangers". Maiorul Shalton ajutat de consilieri, și locotenent-colonelul Weber, însoțit de un grup de specialiști, deschiseseră acțiunea de recrutare a tinerilor indieni. Apărură tabere de instruire a „comandourilor speciale" unde au fost cuprinși și cîțiva indieni din triburile keciuanilor. Experți americani cu o bogată experiență reușiră ca în numai cîteva săptămîni să-i transforme pe aceștia din simpli soldați în adevărați ucigași, capabili să se descurce singuri în condițiile junglei, fără hrană, fără apă și fără legătură cu comandamentul. La jumătatea lunii septembrie erau deja încropite nouă grupe, fiecare de tăria unei companii. Aceste grupe au fost afectate trupelor regulate ale armatei. Mulți dintre cei astfel instruiți au acționat apoi în ținutul Valle Grande.

Șase state latino-americane, șase armate bine dotate și instruite de specialiști americani, cu îndelungate state de serviciu în Coreea și Vietnam, organizația de spionaj a C.I.A. cu sutele ei de agenți secreți, care se mișcau prin jungla boliviană cu ușurința cu care s-ar fi plimbat pe

---

***) Este vorba despre vasul militar american „Pueblo", capturat de nave ale flotei de război a R. P. D. Coreene, în timp ce executa operațiuni de ascultare și spionaj în apele teritoriale ale acestei țări** — nota trad.

Broadway, la New York, iată forțele aruncate în lupta împotriva micului grup de partizani conduși de Che Guevara, un medic bîntuit de un astm puternic și de un reumatism dureros.

La 3 mai 1967 Che Guevara scria în jurnalul său : „După o muncă istovitoare de o zi, am reușit să ne croim un drum pentru două ore de mers. Am ajuns la un rîu adînc, care, de bună seamă, curge spre nord. Mîine vom cerceta dacă e sau nu cazul să ne schimbăm direcția de mers. În același timp, vom continua să defrișăm drumul. Hrana o să ne mai ajungă cel mult două zile, dar și așa este tare puțină".

Trei zile mai tîrziu el scria : „Presupunerea noastră că vom ajunge la Oso nu s-a adeverit. Distanța pînă la rîu era mai mare decît ne-am închipuit, drumul era foarte dificil... La orele 14,30 am ajuns la o căsuță, după ce mai înainte am urcat o înălțime de 1 400 m. Oamenii nu mai au poftă de mers. Am mîncat cîte o rație foarte modestă. Am reușit să vînăm numai cîteva potîrnichi pe care le-am dat lui Bengin și altora doi, care ne urmează."

La 14 mai :

„Înainte de a porni marșul am adunat toți oamenii și am discutat cu ei despre problemele cu care sîntem confruntați, în special despre alimente. I-am reproșat lui Bengin că mîncase singur o conservă întreagă și mai ales faptul că neagă acest lucru. Lui Urbin i-am imputat că a mîncat în ascuns o bucată de carne uscată, iar lui Anicet i-am reproșat lăcomia lui după mîncare..."

Extras dintr-o însemnare din luna mai 1967 :

„Nu putem stabili legătura cu Joaquin în ciuda faptului că străbatem munții de-a lungul și de-a latul. Se pare că a luat-o spre nord. Din punct de vedere militar : am mai dus trei lupte cu dușmanul. Pierderi de partea trupelor guvernamentale. Din partea noastră nici una. Am pătruns în Pirirenda și Caraguatarenda. Acesta este un fapt promițător...".

„Am pierdut legătura cu Manila, La Paz și Joaquin și, în plus, am rămas numai douăzeci și cinci. În general, se poate spune că muncitorii nu ni s-au alăturat."

Diviziile a patra și a opta ale armatei boliviene au declanșat „Operațiunea Cynthia". Ea se desfășura sub supravegherea specialiștilor americani și a costat două milioane și jumătate de dolari. În lupta împotriva pumnului de partizani conduși de Guevara participau și elicoptere. Armamentul era cît se poate de modern.

Che Guevara, la 26 septembrie 1967 :

„Înfrîngere. La revărsatul zorilor am ajuns la Picacha, unde era sărbătoare. Aceasta este cea mai mare așezare prin care am trecut pînă acum. Este așezată la 2 280 m. altitudine. Locuitorii ei s-au purtat foarte prietenos cu noi. Ne-am continuat drumul fără teamă în ciuda faptului că Ovando declarase sus și tare că ne va prinde. Situația se schimbase cînd am ajuns în satul Higueira. Toți bărbații din sat dispăruseră, rămînînd numai femeile. Coco s-a dus la locuința telegrafistului, unde era instalat un telefon, și unde se găsea o știre din 22 septembrie, în care subprefectul din Valle Grande îl înștiința pe primar că în împrejurimile satului au apărut partizani. Telegrafistul fugise împreună cu ceilalți bărbați din sat, dar soția lui ne-a relatat că în ziua aceea nu telefonase nimeni pentru că se aflau cu toții în satul vecin Jagiey, unde se celebra o mare sărbătoare. La orele treisprezece la Jagiey pleacă o patrulă. Puțin mai tîrziu am vorbit cu singurul bărbat rămas în sat. Era tare înspăimîntat. În timp ce vorbeam cu țăranul respectiv, și-a făcut apariția un comerciant cu cacao care ne spuse că vine din Valle Grande și Pucara și că acolo n-a văzut nimic suspect. În schimb era foarte nervos. Am presupus că din cauza prezenței noastre. L-am lăsat să-și vadă de drum cu toate că era limpede ca bună ziua că mințise. La orele 13,30, în timp ce ne îndreptam spre piscul unui munte, am auzit împușcături. Am crezut că o parte dintr-ai noștri au căzut în cursă, de aceea am organizat îndată apărarea, așteptîndu-i pe supraviețuitori să se întoarcă. Peste puțin timp apăru Bengin. Era rănit. La scurt timp au apărut Aniceto și Pabito. Acesta din urmă avea unul din picioare într-o stare foarte proastă. Miguel, Coco și Julio au rămas pe cîmpul de luptă. Camba a dispărut...".

Comandamentul suprem al armatei boliviene difuza următorul comunicat :

„Diviziile a opta și a patra ale armatei boliviene au pregătit o operațiune comună de amploare împotriva partizanilor care și-au stabilit cîmpul de acțiune pe malul nordic al rîului Rio Grande. Grupul de partizani conduși de Roberto „Coco" Pereda și un alt grup condus de un anume Miguel, care operează în pădurile din sud-vestul Boliviei vor fi zdrobite."

Che Guevara din „Jurnal bolivian" din 7 septembrie :

„Aniversarea celei de a unsprezecea luni de la declanșarea războiului nostru de partizani am sărbătorit-o fără complicații, într-o dispoziție bucolică. La orele 12,30, în incinta taberei noastre a pătruns o bătrînică ce-și păștea caprele prin apropiere. Femeia nu ne spuse nimic deosebit despre soldați și la toate întrebările noastre a răspuns că nu știe nimic. Din spusele ei se putea deduce că ne aflăm la o milă depărtare de Higuerras, cam la aceeași distanță de Jagiey și la două zile de Pucara. I-am dat femeii 50 de pesos ca să nu ne spună nimănui, cu toate că nu cred să-și poată ține gura.

Am plecat la orele 17,00. Marșul a fost istovitor. Am lăsat multe urme în locul unde ne-am așezat tabăra. Prin preajmă nu se afla nici o așezare omenească, cu toate că ogoarele erau semănate cu cartofi și existau și canale de irigație din apa rîului. La orele două din noapte am făcut o haltă și ne-am odihnit.

Armata guvernamentală a difuzat o știre ciudată. Conform acesteia, la Serrana existau 250 de bărbați care trebuiau să facă joncțiunea cu noi pentru a ieși din încercuire. Se pretindea că ne-am ascunde în spațiul dintre rîurile Acero și Oro. Se pare că această știre a fost difuzată numai pentru a ne sustrage vigilența și atenția".

Soarta lui Che Guevara și a tovarășilor săi de luptă fusese însă hotărîtă. Acțiunea, de asemenea amploare, declanșată împotriva partizanilor, începuse să fie încununată de succes. În culisele ei se aflau, după cum am mai spus,

specialiști și consilieri americani. In scenă apăruseră și rangers-ii autohtoni cu misiunea de a înconjura grupul de partizani în defileul Yuro. În duminica din 8 august, în orele timpurii ale dimineții, pe dealurile împădurite s-au ivit membrii unui comando special purtînd uniforme verzi. Erau nu numai indieni keciuani, dar și emigranți din Cuba și mercenari din Porto Rico. De unde aflaseră locul unde se încartiruiseră Che Guevara și camarazii lui ?

Nimeni n-a reușit să dea un răspuns verosimil la această întrebare. Una dintre versiuni, care pare a fi și cea autentică, afirmă că insuși Guevara ar fi lăsat să-i scape unele lucruri într-o discuție cu un țăran, care, ulterior, a pierit în împrejurări nu tocmai limpezi.

Cert este însă, că în martie 1967 au apărut în unele ziare locale din provincia Santa Cruz știri despre existența unor detașamente de partizani în munți. Ceva mai tîrziu în munți au fost văzute mașini ce transportau echipament militar. Aceste transporturi contribuiră indirect la confirmarea știrilor din ziare. Guvernul bolivian, care făcea eforturi serioase pentru a pune capăt stării de lucruri create prin declanșarea războiului de partizani, a trebuit să ia poziție față de aceste versiuni. În felul acesta ziariștii au aflat despre luptele armate purtate de partizani cu unitățile militare, în regiunea Nancahuazú. Șapte soldați au pierit în această luptă, iar faptul că alți șapte, în frunte cu un maior și un căpitan, au fost luați prizonieri de către partizani, n-a putut fi trecut sub tăcere.

La începutul lunii aprilie situația se repetă. Lingă Iripiti o unitate militară căzu intr-o ambuscadă pregătită de partizani. La 11 aprilie căzură unsprezece dintre ei iar alți nouăsprezece, în frunte cu comandantul Ruben Sanchez, sfirșiră ca ostateci ai partizanilor. Aceștia ii interogară apoi ii puseră în libertate. Se înțelege că, odată întorși în tabără, maiorul Sanchez și oamenii lui nu au tăcut milc...

Între timp se derulaseră alte două episoade care ar fi putut contribui la descoperirea grupurilor de partizani. Lui Che Guevara i se alăturaseră alți doi oameni. Unul dintre ei era un concetățean al lui Guevara, argentinianul Ciro Roberto Bustos. Cel de al doilea, în vîrstă de douăzeci și șase de ani, era Régis Debray, un foarte cunoscut ziarist francez, profesor de filozofie la Universitatea din Havana. El era mai degrabă un teoretician al revoluției decit un partizan pregătit să lupte cu arma în mînă. Lucrarea lui „Revoluție în revoluție" se bucura de o bună primire deoarece trata foarte pe larg și foarte documentat probleme de strategie și tactică ale războiului de partizani.

La 20 aprilie 1967 Régis Debray împreună cu Bustos își făcură apariția pe o stradă din Muyu-Pampa. Aici ii recunoscu un fost miner Salusio, zis și Chaque Chaque, care-i trădă. Salusio fusese el însuși membru al unui grup de partizani ce opera în munți, dar a dezertat. În felul acesta, Régis Debray și Bustos ajung pe miinile poliției militare. Se spune că o întîmplare fericită i-a salvat pe cei doi de la o execuție ce părea iminentă : ziarul „Presensia" publicase o fotografie înfățișîndu-i pe cei doi în detențiune. Debray a fost recunoscut de un prieten al său și în felul acesta s-a ajuns la demersurile oficiale franceze pentru punerea lui în libertate.

Nici poliția, nici serviciile de informații ale armatei nu au reușit să le smulgă vreo mărturie care să confirme existența detașamentului de partizani condus de Guevara. Mai tîrziu avea să se afle că Régis Debray pregătise împreună cu Guevara un interviu ce urma să fie publicat în presa franceză. Făcuse chiar și unele fotografii pe care, prevăzător, le pusese la poștă, cu destinația Paris. Este cert că Debray nu-l trădase pe Guevara. Dar Bustos ? Argentinianul nu se putea lăuda cu o conștiință tocmai curată. El fusese interogat atit de poliție cit și de serviciul militar al armatei. De fiecare dată el relatase alte elemente, probabil unele dintre ele au putut fi folosite la completarea datelor pe care aceștia le dețineau despre partizanii lui Guevara. Întrucît la poliție se cunoștea că Bustos are talent la desen, i s-a ordonat să facă portretele unora dintre conducătorii detașamentului de partizani, intilniți în munți. Reporterul Richard Wigg de la „Times", care luase parte la interogatorii, avea să relateze mai tîrziu că schițele lui Bustos erau surprinzător de exacte, în pofida faptului că autorul lor le executase din memorie. In miinile comandanților comandourilor de urmărire schițele lui Bustos erau tot atit de prețioase pe cit ar fi fost niște fotografii de cea mai bună calitate.

La 18 aprilie Che Guevara relatase în jurnalul său încă o intimplare, care i-ar fi putut pune pe urmăritori pe urmele partizanilor :

„La orele treisprezece ne prinse urma „calul troian", ziaristul englez Roth, ajutat de cițiva copii din satul Lagunillas. La prima vedere actele lui erau în perfectă ordine, dar conțineau și un mic semn ce il făcea să pară suspect. In pașaportul lui, la rubrica „ocupația", cuvîntul „student" era șters și înlocuit cu „ziarist". Și nouă ne spuse, colac peste pupăză, că-i fotograf ! În pașaport avea o viză portoricană. Cind l-am întrebat cum se face că are asupra sa o legitimație de însoțitor al unei grupe de studenți de la Universitatea din Buenos Aires, a răspuns că a funcționat acolo, cu cițiva ani în urmă, ca profesor de spaniolă... A doua chestiune care-l făcea suspect. Am reușit să aflăm că am fost văzuți în satul Lagunillas și că cineva ne-a trădat. Ne-am dus la băiatul lui Rodas și acesta a recunoscut că fratele său împreună cu un zilier de pe moșia lui Vides au fost cei care ne-au trădat pentru o recompensă de cinci sute sau o mie de pesoși bolivieni."

La începutul lunii mai, la o fermă de munte și-a făcut apariția un individ tînăr, care voia să procure niscaiva alimente. Era rănit și s-a trezit pe nepusă masă în mijlocul unui grup de rangers. Aceștia l-au condus la spital unde au reușit să-i stabilească identitatea : se numea Jorge Casquez Viana, era fiul unui cunoscut istoric bolivian, și studiase la Universitate mai înainte de a se alătura partizanilor.

Se pare că interogatoriul i-l luaseră agenți americani din cadrul C.I.A. În celulă i-au trimis un anume portorican, care susținea că este cubanez și vine direct de la Fidel Castro. Lipsit de experiență, studentul nu a înțeles că i se întinde o capcană. El a vorbit foarte deschis cu agentul portorican, căruia i-a relatat că Guevara se află în tabăra de la Nancahuazú. După

această declarație studentul a dispărut și nimeni nu i-a mai dat de urmă.

La La Paz știrile despre localizarea lui Che Guevara ajunseră prin luna mai. Intre timp grupuri mici de partizani acționaseră și in regiunile Capriote, Yacundy, El Mesono, Iti, Ticuche și Itimiri.

La 6 iulie pe la orele zece, grupul de partizani ajunse in apropiere de Las Cuevas, pe șoseaua care leagă Santa Cruz de Cochabamba. Șoferi de pe camioanele care alergau pe șosea, observind oameni inarmați au anunțat poliția... Informat de poliție, comandantul unităților locale ordonă grupului de rangers din Sumaipata să pornească de urgență inspre Las Cuevas.

Interceptind convorbirea telefonică, partizanii au oprit un autobuz cu care au ajuns pină la depozitul din Sumaipata de unde și-au procurat arme și muniții. In schimbul de focuri produs cu acest prilej un soldat a fost ucis, iar Guevara s-a ales cu o rană ușoară. După aceea partizanii au intrerupt legătura telefonică și s-au dus la un farmacist să cumpere antibiotice și medicamente impotriva astmei.

La 6 iulie, pe la orele zece, grupul de partireferitor la această acțiune :

„Am plecat dis de dimineață in direcția Pena Colorada, trecind printr-o regiune unde oamenii se temeau de noi. Spre seară am ajuns la Alto de Palermo la 1 600 m. altitudine. Am tras la o mică gospodărie lingă șosea, unde locuia o văduvă bătrină. Aveam in plan să reținem o mașină care venea dinspre Sumaipata, să incercăm să aflăm care este situația, să mergem la o farmacie sau la un spital de unde să confiscăm niște medicamente, să cumpărăm conserve și apoi să ne intoarcem.

A trebuit insă să ne schimbăm planul intrucit dinspre Sumaipata nu se vedea venind nici o mașină. In plus, ne-am dat seama că aici n-o să oprească nimeni, ceea ce complica situația. Cu indeplinirea misiunii au fost insărcinați Coco, Ricardo, Pacho, Aniceto, Julio și Cino. Aceștia au oprit pină la urmă un camion ce venea dinspre Santa Cruz. In spatele lui era un alt camion, pe care a trebuit, de asemenea, să-l oprim. Am avut unele neplăceri cu o femeie care nu voia să coboare din cabină. Și, in timp ce parlamentam cu ea, a venit un al treilea camion și, in final, un al patrulea. Am confiscat unul dintre aceste camioane și am pornit spre Sumaipata. Aici am capturat doi ofițeri, pe comandantul unității locale, Vasaftora, și un sergent de la care am reușit să aflăm parola. După aceea, printr-o acțiune fulger am incercuit unitatea, unde se găseau zece soldați. Unul dintre ei a incercat să opună rezistență, dar schimbul de focuri n-a durat prea mult. Am plecat de la unitate cu o captură de cinci pistoale Mauser, o mitralieră și zece ostateci pe care, ajungind la un kilometru de Sumaipata, i-am lăsat goi pușcă, luindu-le hainele, și i-am pus in libertate. Acțiunea, in ansamblul ei, nu a fost prea reușită...".

Evenimentele petrecute in ziua de 24 septembrie merită o atenție specială, chiar dacă datele despre desfășurarea lor sint contradictorii. Trezindu-se in zorii zilei de 24 septembrie, locuitorii micuței așezări montane Alto Seco au constatat cu groază că erau incercuiți de partizani. Aceștia tăiaseră legătura telefonică cu orașul reședință de ținut. Cind in fața țăranilor se arătă căpetenia detașamentului de partizani, ei văzură un bărbat de inălțime mijlocie, cu păr lung. Era tras la față și părea bolnav.

Partizanii au cumpărat din sat toate alimentele necesare, apoi s-au încartiruit intr-o casă părăsită situată la aproximativ două sute de metri de sat. In seara aceleiași zile, la școala din localitate a fost organizată o adunare la care au luat cuvintul Coco Peredo și Che Guevara. In presa occidentală au fost publicate, la scurt timp după această intilnire, citate din cuvintările celor doi, cu toate că este foarte puțin probabil ca cineva să fi notat ceva pe hirtie. Asta cu atit mai mult cu cit majoritatea ascultătorilor erau analfabeți. In plus, acolo nu se găsea, in mod cert, nici un ziarist.

Coco Peredo a declarat că partizanii vor continua lupta. „Se spune despre noi că sintem bandiți, dar noi luptăm pentru voi, pentru drepturile celor ce muncesc, pentru muncitorii cu salarii mici. Soldații au soldă mare, regească și cine se istovește muncind pentru ei ? Voi ! A făcut guvernul acestei țări ceva bun pentru voi ? Ceva mai inainte am intrerupt legătura telefonică, intrucit credeam că telefonul funcționează normal. Ne-am inșelat, telefonul nu funcționează de mai multă vreme. Nu aveți apă de băut, nu aveți energie electrică. Sinteți niște oameni lăsați in voia soartei, așa cum sint toti cetățenii săraci din Bolivia. De aceea luptăm pentru voi, să vă ajutăm !".

Apoi a adresat celor prezenți chemarea de a se alătura partizanilor in lupta lor pentru eliberarea țării și pentru alungarea generalului Barientos.

Colonelul Zenteno, fost ministru de externe al Boliviei, și care in acea perioadă era comandantul diviziei a 8-a a armatei boliviene, aruncase in lupta impotriva partizanilor aproximativ șase sute de rangers instruiți după cele mai noi metode ale americanilor. Aceștia au ajuns la scurt timp pe urmele partizanilor. Cu ocazia unei acțiuni de recunoaștere ei reușiră să-l captureze pe Hugo Choque Silva. Acesta n-a stat prea mult pe ginduri, a trecut de partea armatei și cum cunoștea citeva din ascunzătorile tainice din munți, soldații au intrat curind in posesia denumirilor acestora, precum și a unor fotografii, infățișindu-i pe conducătorii partizanilor. Una din fotografii, găsită in tabăra de la Nanchahuazú, ii infățișa pe Inti și Coco Peredo impreună cu o tinără foarte frumoasă.

Comandantul grupului de rangers a trimis fotografia secției de criminalistică a poliției boliviene, spre identificare. Poliția a identificat-o pe frumoasa din fotografie, fapt soldat cu o pierdere foarte grea pentru partizani : lichidarea unei vaste rețele de sprijinitori materiali ai mișcării de eliberare națională.

Loyola Guzman studia la Universitatea „San Andres" din La Paz. Intr-una din zile poliția dădu buzna in locuința ei. Ceea ce o preocupa insă in mod deosebit pe Loyola era găsirea unei modalități de a-i anunța pe partizani despre arestarea ei. Poliția lucra foarte prudent : a reținut-o timp de douăzeci de zile fără să sufle o vorbuliță despre arestarea ei ! In tot acest timp, neștiind nimic despre cele intimplate, partizanii continuau să transmită date pe adresa ei. In felul acesta au ajuns in miinile

poliției un mare număr de date foarte prețioase. Presa a publicat cîteva rînduri despre arestarea Loyolei Guzman mult mai tîrziu, în momentul cînd aceasta „s-a sinucis", sărind de la etajul al treilea al clădirii poliției !

Ziua de 8 octombrie 1967 era din cale-afară de călduroasă. Detașamentele de cercetași semnalară deplasarea partizanilor lui Guevara de-a lungul îngustei văi Yuro. La orele treisprezece și treizeci de minute grupul de **rangers** a primit ordinul de atac. Ei au coborît cu grijă pe firul văii, cînd, deodată, s-au trezit primiți cu foc puternic de arme automate. Grupul lui Guevara încerca să facă tot posibilul pentru a ieși din încercuire. Atacatorii dispuneau de o superioritate numerică de necontestat și, în plus, erau avantajați de teren. Încercarea partizanilor se dovedi zadarnică, toate ieșirile din vale fuseseră blocate.

Che Guevara a luptat în fruntea curajoșilor săi oameni pînă la ultima picătură de energie. A fost rănit mai întîi la picior apoi o rafală puternică de mitralieră i-a smuls arma din mînă. Magazia Mauserului lui era goală, pistolul nu mai putea fi folosit și, în plus, nu se mai putea ridica în picioare. Lupta din Valea Yuro a durat pînă în asfințit.

În așezarea Higuerras, în casele joase, de lut se aprinseseră cîteva luminări și lămpi cu carbid în momentul cînd pe o uliță a satului și-a făcut apariția un grup de **rangers** escortînd doi indivizi. Se îndreptau cu toții spre clădirea școlii. Pe unul dintre ei soldații mai mult îl tîrau decît îl sprijineau. Era Che Guevara, comandantul detașamentului de partizani. Cel de al doilea era colaboratorul său apropiat Simon Cuba, fost pînă nu demult unul dintre cei mai buni vînători de munte ai armatei boliviene. În ciuda faptului că cei doi arestați aveau mîinile legate la spate, soldații nu-i slăbeau din ochi, ținînd automatele îndreptate permanent asupra lor. Arestații au fost închiși provizoriu în clădirea școlii, fiecare într-o altă clasă.

Satul s-a animat pe neașteptate. Țăranii se strînseră în fața școlii cerînd să li se dea voie să intre în școală. În acest timp, soldații bolivieni încercuiră satul : comandantul lor se temea că tovarășii lui Guevara vor încerca să-i elibereze pe cei doi din detențiune. Într-una din clase, în fața unei sticle cu whisky stăteau locotenentul major Perez, sergentul Bernardino Huanca și sublocotenentul Mario Teran. Împreună cu ei se găsea și băiatul unui țăran din sat, Pablo Fuentes pe nume. Maiorul Miguel Ayorca plecase să se culce.

A doua zi dis de dimineață, unul dintre **rangers** îi duse lui Guevara micul dejun. Mai tîrziu el a relatat următoarele : „Ostatecul șchiopăta, dar, cu toate acestea, se plimba prin clasă de ici-colo. Am avut sentimentul că dorea să stea de vorbă cu cineva. Într-adevăr, așa era. Puțin mai tîrziu mi-a cerut să-i fie permis să stea de vorbă cu învățătorul din sat."

Jorge Torrico-Vincenthy era ziarist militar. În această calitate el a fost primul care a stat apoi de vorbă cu Julia Cortez, învățătoarea din localitate, în vîrstă de douăzeci și doi de ani. Ea a fost ultima persoană civilă cu care Che Guevara a discutat înaintea morții sale.

Julia Cortez :

„Cînd am intrat în clasă am observat un bărbat cu părul lung, în dezordine. Era îmbrăcat în haine murdare și boțite. Nu mă simțeam prea bine în clasa aceea. El s-a apropiat de mine, privindu-mă cu ochi pătrunzători și m-a întrebat dacă eu sînt învățătoarea din sat. După ce i-am răspuns afirmativ, m-a întrebat cîți copii merg la școală, dacă învață bine și dacă primesc gustare la ora zece. Mi-a povestit apoi despre Cuba, despre faptul că acolo au fost construite școli noi pentru copiii țăranilor. Eu i-am spus că Bolivia este o țară săracă, dar mi-a replicat imediat : „Dar domnii din guvern și generalii din statul major se plimbă în Mercedesuri luxoase !" Am schimbat vorba. Am întrebat dacă era și el printre cei care ocupaseră așezarea Higuerras în luna septembrie. El și-a mișcat cu greu buzele și a răspuns : „Țăranii din Higuerras sînt niște lași. Ne-au trădat. Din cauza lor i-am pierdut pe trei dintre cei mai buni luptători ai noștri."

În ziua de 9 octombrie, la ora zece, la marginea satului a aterizat un elicopter militar pilotat de maiorul Nino de Guzman. Din el au descins cîțiva ofițeri superiori ai armatei boliviene în frunte cu comandantul suprem al armatei, generalul Alfredo Ovando Candia. Ceilalți erau David Lafuente Soto și Gonzales, emigrant cubanez aflat în slujba centralei americane C.I.A. Cu un alt elicopter au venit generalul Ioaquin Zenteno și viceamiralul Horacio Ugarteche. În felul acesta, în micuța așezare montană Higuerras se strînsese toată conducerea armatei boliviene. Unul dintre ei intră în clasa în care zăcea, rănit, Che Guevara. Ceilalți îl urmară. Să fi venit pînă aici doar pentru a se convinge de faptul că cel arestat era Guevara în persoană și nu altul ! ? Desigur că nu ! Înainte de amiază ei s-au urcat din nou, în avion de data aceasta, nu mai înainte de a da un ordin scurt : cei doi să fie uciși ! După aceea s-au îndreptat spre Valle Grande pentru a avea, pentru orice împrejurare, alibi...

Nu se cunosc detaliile convorbirilor dintre acești ofițeri, cert este că ei au căzut de acord asupra modului în care Che Guevara urma să fie asasinat. Încăperea în care se găsea Che Guevara era despărțită de un perete de clasa unde Mario Teran și Bernardino Huanca, beți amîndoi, își revendicau, certîndu-se zgomotos, dreptul de a-l ucide pe Guevara.

Che Guevara îl rugase din nou pe soldatul care îl păzea să-i permită să mai stea de vorbă cu învățătoarea. Femeia tocmai pregătea prînzul și nici prin cap nu-i trecea că îi va fi dat să nu îndeplinească ultima dorință a unui condamnat la moarte ! A trimis vorbă că nu are timp, că va trece după masă.

Torrico-Vincenthy avea să înfățișeze, după relatările martorilor, ultimele clipe ale lui Guevara : „Mario Teran își luă pușca sa automată americană M-2 și intră în clasă. Cu glas calm, îi porunci lui Guevara să se așeze. „De ce ? Tot o să mă împuști", răspunse ostatecul. Soldatul rămase descumpănit. Se duse pînă la ușă apoi se întoarse brusc și apăsă pe trăgaci. Guevara ridică instinctiv mîna în apărare. Gloanțele îi trecu prin piept și prin inimă, imortalizînd pe lemnul unui scaun mărturiile crimei."

Guevara însă nu murise. Agoniza. În clasă a intrat locotenentul major Perez. A scos pistolul și l-a împușcat pe Guevara din imediata apro-

piere, în tîmplă. În aceeaşi zi, oficialităţi boliviene au difuzat un comunicat în care se afirma că tăietura de la tîmpla lui Guevara nu reprezenta altceva decît urmele unei incizii pe care doctorul Moisese Abraham a trebuit să o facă pentru a putea introduce formaldehidă în cadavru...

Cu cîteva zile în urmă, colonelul Zenteno declarase, în faţa unui grup de ziarişti, că prinderea lui Guevara este o chestiune de ore. Din această cauză în ziua de 9 octombrie aeroportul din Valle Grande era înţesat de ziarişti. Zenteno, venit cu elicopterul din localitatea Higuerras, le declarase că Guevara este mort, că l-a văzut cu ochii lui. Apoi elicopterul s-a ridicat de la sol şi a plecat iarăşi înspre munţi. La orele şaptesprezece, elicopterul a apărut din nou, fiind observat de o bună parte dintre locuitorii aşezării şi de cîteva zeci de străini, între care şi un anume agent al C.I.A., binecunoscut de mulţi dintre ziariştii aflaţi pe aeroport.

Elicopterul a aterizat destul de departe de locul unde se găsea marele număr de ziarişti, de curioşi. Un coridor făcut de poliţişti a apărat elicopterul de mulţimea care dorea să ajungă cît mai aproape. Dar şi din locul unde se afla, oamenii au avut posibilitatea să observe, întins pe o targă, corpul neînsufleţit al lui Ernesto Che Guevara.

Mărturii despre cele întîmplate ulterior găsim în relatarea trimisului ziarului american „The Nation": „Corpul neînsufleţit al lui Guevara a fost urcat într-un Chevrolet închis, care a plecat apoi în viteză. Am sărit în maşină. Şoferul meu se ţinea strîns după Chevrolet. Am mers aşa cam un kilometru apoi maşina din faţa noastră a oprit brusc şi a intrat pe poarta unui spital. Întrucît mă aflam în imediata apropiere a Chevroletului, nimeni nu a avut timpul necesar pentru a ne închide poarta în nas. Maşina a oprit lîngă o casă cu acoperiş de bambus. Părea a fi spălătoria provizorie. Am sărit repede în maşină şi m-am apropiat de Chevrolet. Portiera din spate era închisă, dar se deschise şi pe ea apăru un agent al C.I.A. Înăuntru, pe o targă, am zărit corpul neînsufleţit al lui Guevara. Il văzusem în urmă cu patru ani la Havana, era o personalitate pe care nu o poţi uita atît de uşor... Mi se părea mai mic şi mai slab decît mi-l aminteam, dar lunile de hărţuială din junglă au lăsat asupra lui urme vizibile. Nu-mi venea să-mi cred ochilor, dar a trebuit să accept că el este într-adevăr atunci cînd l-am văzut întins pe o masă din spălătoria aceea provizorie. Era îmbrăcat într-o uniformă verde, strînsă la gît. In picioare avea ciorapi, de asemenea verzi, şi mocasini. Aşa îmbrăcat cum era, rana nu i se vedea. Mai tîrziu, cînd îl spălară, am observat cîteva răni în abdomen. Nu mă îndoiesc că fusese împuşcat în picior şi în inimă, dar n-aş putea spune că i-am văzut rănile respective...".

Corpul neînsufleţit al lui Guevara a fost ars iar cenuşa dusă într-un loc necunoscut, pentru ca locul acela să nu devină punctul de întîlnire a bolivienilor însetaţi de libertate. Numai că această măsură a colonelului Augusto Rios, şeful serviciului bolivian de informaţii, nu şi-a atins scopul. Există oameni care nu mor! Şi Ernesto Che Guevara este unul dintre aceştia!

Iată ce scria el în ultima scrisoare, adresată părinţilor săi:

„S-ar putea ca oamenii să spună despre mine că sînt un aventurier. Şi s-ar putea ca ei să aibă dreptate. Da, sînt un aventurier, dar unul de un fel deosebit, unul dintre aceia care îşi pun viaţa în joc pentru a dovedi justeţea cauzei pentru care luptă. Cine ştie, scrisoarea aceasta s-ar putea să fie o scrisoare de adio. Nu-mi doresc moartea, dar împrejurările mă obligă să mă gîndesc la ea ca la ceva cît se poate de logic. V-am iubit ca pe lumina ochilor, dar voi nu v-aţi putut bucura de dragostea mea. Şi mai cred că, uneori, nu m-aţi înţeles, nu m-aţi putut înţelege. Voinţa pe care mi-aţi educat-o cu atîta răbdare mă ajută acum să-mi înving durerea de la picior şi să-mi odihnesc plămînii bolnavi. Fie ca rîndurile acestea să vă amintească de mine, aventurierul secolului al douăzecilea...".

Ultimul act al tragediei avea să se joace după moartea lui Guevara. La scurt timp după aceasta, presa mondială anunţa cu litere mari dispariţia, din Bolivia, a lui Antonio Arguedas, ministrul bolivian de interne şi, în acelaşi timp, conducătorul serviciilor secrete boliviene. El a făcut un turneu prin mai multe ţări latinoamericane cu care prilej a criticat vehement guvernul generalului Barientos numindu-l „unealtă a imperialismului american". Declaraţia lui a provocat o gravă criză guvernamentală în ţară.

În cursul anului 1968 Arguedas apăru la Londra, la New York şi în mai multe oraşe din Peru, urmărit fiind în permanenţă de agenţi ai serviciilor americane C.I.A. Cu toate acestea, el reuşi să pună la dispoziţia unui reporter de la „New York Times" o serie de dovezi despre participarea C.I.A. la asasinarea lui Guevara, numindu-i şi pe oficialii acestei organizaţii ce activau în Bolivia. Şeful lor era un anume Hugo Murray. În statul major al lui Murray acţionau John S. Hilton, colonelul Ed Fox, precum şi Larry Sternfeld şi Nick Lendiris. Arguedas îi numi şi pe cîţiva agenţi ai C.I.A. care concuraseră la depistarea lui Guevara: Julio Gabriel Garcia, un emigrant cubanez, şi bolivienii Edie şi Mario Gonzales.

Che Guevara s-a stins din viaţă în octombrie 1967. Doi ani mai tîrziu, preşedintele Barientos şi-a găsit sfîrşitul într-un accident de elicopter. La şase luni de la moartea preşedintelui, pe una din străzile oraşului La Paz a fost asasinat Antonio Arguedas. Prin care mister a ajuns iarăşi în Bolivia? În paginile ziarelor au apărut fel de fel de presupuneri dintre care cea mai stranie era aceea că Arguedas s-ar fi întors de bună voie în patrie, intenţionînd să se prezinte în faţa unui tribunal militar pentru a-l judeca pentru înaltă trădare!!! Cine poate crede? Cine poate crede că asasinarea lui Herberto Rojas, comandantul grupului de **rangers**-i bolivieni, trimis în Bolivia de C.I.A., a fost întîmplătoare?

Nu cumva cei mai buni martori sînt cei care nu mai pot depune mărturie?!

GHEORGHE TOMOZEI

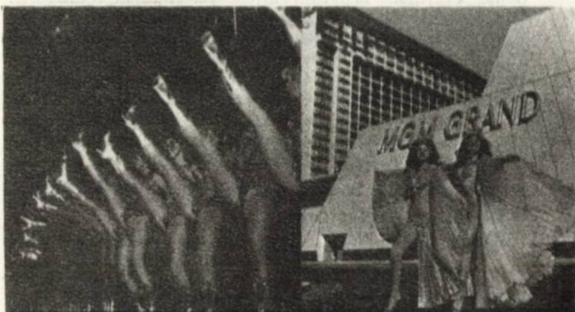
O NOAPTE LA ...LAS

Nevada e Sahara americană, deșert cu humus primordial, roșu, infinit mai neospitalieră decît Luna cu peisagiile oferite nouă de echipajele Apollo, la televizor, mai amară și mai întunecată.

Drumul cu mașina (supravegheat de avioane) e ca toate drumurile Americii perfect — o netedă despicătură prin pustiu, drum ferm „zidit" ca pentru eternitate, lamă albăstruie tăind imensitatea. După o oră de drum uit, am uitat că pe lume există arbori și rîuri și flori, peste trei ore sînt sigur că din cupa Niagarei curge nisip, că sînt de nisip oceanele pe care plutesc vapoare de nisip, mișcate de nisip și transportînd nisip deși în Datsun aerul e bun, deși am avut precauția de a mă aproviziona cu cîteva cutii de bere de pe care bruma încă nu s-a șters. Mașina e și ea o cutie ermetică doar simt în dinți troznind boabe sigur inexistente, de nisip, părul îmi pare umplut de fragmente de rocă, miinile mi se solzesc, de parcă-s muiate în var.

Și după cinci ore de drum cînd nisipul curs din cel al amurgului se lasă și el peste noi în-

Fragment din „Călătorii cu dirijabilul"

cep să văd, văd turme de animale preistorice („Ești nebun, sînt numai niște munți tociți !") apoi, cu aceleași dimensii măselele dinozaurilor și tiranozaurilor, roase de cît au mestecat fosta iarbă a fostei planete ori dacă încă mai țin minte „Iuropa" nu sînt măsele ci turlele crenelate ale Bizanțului, crăpate și mai apoi văd ape, limpezi, ape ca Rinul și Oltul, curgînd între pășuni grase, pleznind de seve („Ești nebun, sînt simple dune !") și ochii mei se dilată în întuneric de presimțirea argintului lor greu dar uite că încep să le și aud, au un murmur robust, egal, care acoperă zgomotul produs de motorul automobilului și uite, uite, te rog să oprești aici, cred că e o cetate părăsită ori e chiar ruina turnului Babel cum îl vedeau pictorii flamanzi, cu scări piezișe și cu ferestre în care flutură brocarturi („Ești nebun, nu chiar de tot fiindcă asta e o pădure pietrificată dar o pădure ce n-a mai foșnit de milioane de ani ; dacă te apropii de ea distingi specii de arbori care continuă să existe, ferigi imprimate pe lutul, pe fostul lut care acum e piatră și se zice că atunci cînd bate vîntul în pustiu cioturile pădurii „hiroșimizate" se comportă ca țevi de orgă și melodiile ce se aud pot fi captate, poți să le auzi la patefon...") sigur, cred că ai dreptate, tot ce văd de fapt nu văd, uite ceva misterios de piatră care aduce a vechi orășel din filmele western...

— Așa e. Aici a fost un oraș, i se zicea Calico și era vestit pe vremea goanei după aur. A fost ceva aur, probabil numai o vînă, au secat-o rapid și-apoi au șters-o toți de la ultimul negru săpător la lopată pînă la șerif. E mort deși nu oficial, el mai există pe hartă...

Și iarăși nisip, catedrale de piatră, vaduri de fluvii, secate și cînd e aproape întuneric ne oprim. Sîntem în „Valea Morții". Nici nu mă uit în jur fiindcă o știu prea bine din filme, prefer să-mi cumpăr din marketul cît un teren de fotbal o medalie de tinichea în stare să-mi ateste curajul de a trece prin „Valea Morții" și o altă provizie cu bere daneză (n-am de ales

VEGAS

decît din vreo douăzeci de mărci pentru că „Valea" e un fel de sat) apoi căutăm mașina în parcaj și-abia o recunoaștem sub crusta de praf dar Ion-John bagă o daimă (monetă de zece cenți într-un tonomat de lîngă marginea șoselei dar nu obține gumă ori coca ori vreo melodie ci un săculeț din plastic rece, plin cu bomboane. Dar nu-s bomboane, sînt simple bile de gheață, șoferii și le pun după ceafă să nu adoarmă.

Apropierea Las Vegasului se face curînd presimțită de mulțimea reclamelor. Nici un oraș din lume nu-și face o reclamă atît de stăruitor-nerușinată și mi se pare că văd ceva care aduce a nucleu galactic, un rug arzînd undeva în zare și înțeleg că e orașul.

Barăci de lemn. Ca în toată America o șmecherie înalță cu un cat sau două casele ce au numai parter aplicîndu-le deasupra o reclamă-gigant. Încep să apară micile case de joc. Inscripții uriașe te somează : „Sînteți încă treji ? Poftiți la Las Vegas !" iar îndrăgostiții (cupluri clasice dar și... unisex) pot citi panourile cu „Încă nu v-ați sărutat ?"

Trecem de cîteva maidane. Nu se vede mare lucru în jur și gonim spre centrul orașului mistuit de incendiile neonului și scris cu litere de fum aprinzîndu-se și stingîndu-se delirant ori împodobit cu desene de parcă văzduhul ar fi perete de peșteră.

Descindem în zona de lux a orașului la un hotel încă neterminat la „Imperial Palace", Ion-John plătește cash, primește cheia camerei cu două paturi (facem puțină economie) și privind spre domnișoarele de la recepție ce șușotesc nu știu ce, mișcîndu-și grațios botișoarele, trîntește, în limba română, o înjurătură fundamentală, complicată și suculentă ce ar stîrni invidia lui Fane Neagu („Astea rîd că ne cred... de-ăia...) apoi ne depunem bagajele și ne schimbăm rapid (cămășile) pregătiți pentru marea înfruntare.

Întîi și întîi facem un tur de inspectare prin marile cazinouri și hoteluri, cu nume ce-ți par dulci ca ananasul proaspăt după un drum de șapte ceasuri prin pustietate. Decît să le trag din carnețelele mele prefer să le transcriu ordonat din cea mai frumoasă carte despre America pe care am citit-o pînă acum (V. Rebreanu — „Un caz de iubire la Hollywood") traductibilă oriunde : Sahara, Pioneer Club, Stardust, Sanda, Golden Nugget, Gambling Hall, Casino, Castaways, Fremunt, The Mint, Frintier, Hacienda, Bonanza, The international house of Pancakes, Riviera, 4 Queens, Tropicana, El Cortez Ho, Landmark, Aladin, Flamingo, Capri, Desert Inn...

Nu le-am pomenit pe cele mai mari Caesars Palace și M.G.M. (lesne de presupus, chiar Metro-Goldwin-Mayer) fiindcă la ele intenționăm să petrecem mai îndelung.

Vechiul Las Vegas e mai boit decît cel nou (care reeditează cumva arhitectura „cosmică" a anilor din urmă) seamănă izbitor cu cartierele „vesele" din Paris (Pigalle) sau Hamburg (St. Pauli). Străzi — ulicioare cu o incredibilă aglomerare de saloane de „masaj", pizzerii, săli de biliard, bowling, săli cu automate de joc cu depășit desing, baruri, bărulețe, restaurante orientale — mexicane — franțuzești — unguresti — rusești — libaneze — scandinave, etc., discoteci, magazine de nimicuri deschise 24 de ore și birouri de stare civilă pentru amatorii dispuși să facă un mariaj rapid. Odată primite actele și taxa de rigoare cîteva ore mai tîrziu un funcționar somnoros oficiază sublima conexiune asistat de martorii din oficiu și de chefiii amatori de spectacole ieftine. Pentru că spectacole sînt cu duiumul la Las Vegas. Spectacole artistice (concerte orchestrale, showuri ale celor mai celebre vedete din lume — Las Vegasul are bani — trupe de balet, de pantomimă, reviste pe gheață, programe de circ) spectacole sportive (meciuri de box pentru campionatul lumii) și spectacole mai greu de definit cu îmbieri prin unghere mai neluminate, la care participă minimum doi și maximum doi „protagoniști".

Bucătăriile pompează în străzi ademenitoare mirosuri deşi, vorba românului, şi la Las Vegas mincarea e fudulie, deşi preţurile sînt ceva mai mici decît prin alte state (americane) după cum şi preţul camerelor de hotel sînt mai rezonabile, tocmai pentru a atrage cît mai mulţi turişti şi a-i împinge apoi spre sălile de joc.

★

Reclamele la Vegas brevetează o formulă de o trăznitoare noutate. Pictura pe pînză, pe lemn, pe sticlă, executată cu penelul ori bastonaşul de tuş (în America e un bun pictor căruia îi lipsesc ambele braţe şi pictează cu... gura !) e înlocuită aici cu pictura aplicată, electric, de-a dreptul pe cer. Dacă ăsta e cer şi nu e spinarea diavolului... Ce reprezintă „arta" Vegasului ? Văcari de un stînjen (e unul pe Plaza Hotel care mai şi fumează) potcoave, butoaie... încoronate, ronde fragmente din anatomia feminină, pisici, dragoni, etc. ca să nu mai vorbim de covoarele executate din sute şi mii de becuri cu „ochiuri" stingîndu-se şi aprinzîndu-se dezordonat ori clipind stereotip, bombardîndu-te nemilos cu săgeţi şi raze ascuţite şi vopsind strada cu cioburi de curcubee. Trecem printre grupuri zgomotoase ori întîlnim solitari încovoiaţi de insuccese, gata să mai încerce cu ultimele reziduri financiare o meritată redresare ; şi vedem fete care par şi ele de neon aprinzîndu-şi periscoapele în această „apă" lincedă, biete competitoare ale unui antic sport, vegheate atent de „antrenori" versaţi şi neînduărători cu nerespectarea indicaţiilor de joc...

Părăsim Vegasul, acest violent şi primitiv pentru a ne reculege în atmosfera eterată de la Caesars Palace, urmînd a ne instala apoi la M.G.M. spre a urmări spectacolul internaţional „Hallelujah Hollywood" şi spre a ne încerca... şansa.

Caesars Palace pare sediul unei academii (de arte frumoase) grandoarea lui arhitecturală e reţinută, neostentativă şi e acum în miez de noapte ca un transatlantic verde despicînd imensităţile. Verzi reflectoare ard sub balcoane, sub arcadele intrării monumentale ca şi sub volutele mauro-iberice ale pavilioanelor ce înconjoară, în grădina (luxuriantă pentru pustiu) cu fîntîni ţîşnitoare, şirurile de statui şi şirurile de chiparoşi... Tocmai cînd sînt gata să mă uimesc remarc, amuzat, colosala confuzie a proprietarilor palatului. Ei şi-au dedicat „templul" lui Iuliu Cesar dar statuia de marmură reproducînd-o impecabil pe cea originală de la Vatican e a lui... Octavian August. Dar patronii cazinoului anexează şi replici ale unor capodopere-unicat, oferindu-ne, între jocuri de apă, Victoria din Samotrace ! În interior ei au şi un salon „faraonic" în care tranează, cam „vichingă", nici mai mult nici mai puţin decît... barca (!) reginei Cleopatra mobilată cu mese de ospăţ. Cu bani mai puţini poţi mînca într-o ambarcaţiune alăturată, mai modestă (a lui Marc-Antoniu ?) şi eşti servit de splendide fete egiptene turnîndu-ţi vin din kratere greceşti ori apărîndu-te de zăduf cu lungi evantaie din pene de struţ...

Ion-John îşi propune să piardă cîţiva dolari într-un salon de ruletă şi... izbuteşte rapid. Nu-l chibiţez şi prefer să mă plimb prin sălile cazinoului plin de surprize. Pe o mică estradă văd un mic ţarc, ce ar putea fi şi ring de box, unde la o masă cu postav verde patru bătrînei cu aparenţa unor prăfuiţi contabili de provincie (Dar cine e aici de-a locului ? Cred că în tot Las Vegasul acestei nopţi nu e un singur om care să se fi născut în Las Vegas). Am inocenţa de a mă apropia de masa lor şi urcînd numai o treaptă constat că nu sînt un oaspe bine venit. Doi poliţişti —nu-i văzusem — stau în faţa mea rînjind fioros şi arătîndu-mi discret că trebuie să mă car. Au şi curele atîrnate de gît şi de curele sînt prinse nişte obiecte metalice foarte zgomotoase la nevoie. Aflu că bătrîneii sînt bieţi milionari care ţin imens să nu fie deranjaţi.

Cobor într-un subsol tixit cu magazine de lux (blănuri, bijuterii, etc.) cu filiale „Pierre Cardin" dar şi cu caviar made în U.R.S.S. şi — Caesars Palace trebuie că e condus de artişti — o expoziţie de tablouri cu vînzare. Un Salvador Dali superb pe care l-aşi ţine bucuros în dormitor costă numai 7 000 dolari. E şi un Picasso — chilipir — cumpărabil cu 5 000 dolari.

Ne cam rătăcim în drum spre ieşire (M.G.M. ne aşteaptă). Chipul radios al unui negru foarte bătrîn care se lasă fotografiat îmi pare cunoscut. Dar de unde ?

(Ajuns la Bucureşti mi-am amintit : nu era altul decît cel mai mare boxer al tuturor timpurilor, Joe Louis „bombardierul negru". Ce căuta el la Caesars Palace ? Era în exerciţiul funcţiunii. Ajuns la 65 de ani în sapă de lemn, Joe Louis — mort cînd scriu acest post scriptum — a fost angajat pe postul de portar de lux, dacă vreţi, ori de animator, misiunea sa constînd în acordarea de autografe şi în fotografierea, la cerere, cu jucători bogaţi. Nu era singurul. La acea oră cazinoul mai era împodobit şi cu celebrul tenisman Pancho Gonzales şi cu, (transportîndu-şi trupul ruinat într-un cărucior de paralitic) Tarzan ! Da, în iarna 1977—78 Johnny Weissmüller (născut la Timişoara la 2 iunie 1904) era şi el una din prezenţele picante aflate la Caesars Palace. Cîteva luni mai tîrziu avea să moară. Aşadar, remarcaţi, cine poate să expună o copie a Victoriei din Samotrace ce îşi poate permite să cumpere şi un Tarzan în carne (cam puţină) şi oase (dogite).

M.G.M. e una dintre cele mai majestuoase construcţii moderne din cîte se pot vedea astăzi în lume. E clar că arhitecţilor tradiţionali li s-a adăugat eficient fantezia colaboratorilor din Hollywood. De la palatele de mucava cu care şi-a populat platourile, M.G.M. a trecut la edificarea în pustiul Nevadei a unei solide şi în acelaşi timp elegante care să se distragă deriziunii. Echilibrul volumelor exterioare primeşte în replică o organizare plină de fantezie a spaţiilor lăuntrice. M.G.M. e chiar un oraş cu hoteluri, restaurante, săli de spectacole, săli de cazino şi — dispuse pe trei etaje subpămîntene — muzee, magazine şi săli de proiecţie.

★

Cu cei zece dolari dăruiţi de Ion-John în urma unui norocos debut la poker, îmi încerc şi eu forţele la secţia... jocuri de copii forţînd automatele electronice să expectoreze zgomotos cîştigurile (mici ca şi miza) în paharele de

carton cerat așezate în nișe metalice. Fete splendide, ce nu cheltuiesc, se vedea, prea mult timp cu îmbrăcatul, vin cu tăvi de băuturi oferite gratuit și le împart jucătorilor într-o tăcere de catedrală. Nu se aude un sunet ori dacă e produs e repede estompat și la ora aceasta M.G.M.-ul contrazice secvențele din propriile filme. Un mic număr de combatanți se instalează la mesele cu postav roșu (din care cauză dolarii cu efigia lui Eisenhower ce servesc drept fise capătă pe zimți o culoare persistent roșie) majoritatea celor ce, ca și mine, sînt doar ca simpli spectatori, se mulțumesc să chibițeze necunoscuți, felicitîndu-se că au puterea să nu cedeze tentației. Dramele unei asemenea fabrici de bani sînt și ele neutralizate de un personal bine instruit care nu îngăduie decît spectacolele firmei și, presupun, aici nimeni nu ajunge să-și tragă un glonț în cap dacă pierde nemăsurat de mult după cum, dacă are șansă, nu cred să ajungă la hotel cu „chimirul" plin. Deschis zi și noapte (servitorii fantomatici apar și dispar pentru a culege un muc de țigară de pe covor) cazinoul își urmărește cu răbdătoare inteligență „prada" și sfîrșește prin a o devora. Tentațiile orașului-cazinou sînt prea mari ca să le reziste...

Tîrziu, după miezul nopții, intrăm la super-showul cazinoului, programul „Hallelujah Hollywood !" titlu incitant, deși nu prea vesel, și iată-ne instalați la o mescioară chiar lîngă uriașa scenă a sălii-potcoavă.

Avem dreptul la o băutură la alegere (prețul e inclus în bilet) și ne soarbem whisky-ul cînd programul începe să-și deruleze imaginile... Asemenea showuri presupun fabuloase investiții și se pare că asistăm la cel mai bun spectacol de la Las Vegas. Numărul realizatorilor din culise întrece pe cel al protagoniștilor iar aceștia sînt racolați din toate colțurile Statelor Unite (unii din țări ale Americii Latine). Numai balerinele (the M.G.M. Girls) care sînt mai mult apariții-liant între numerele forte par să fie aproape o sută. Sînt tinere, de toate culorile și (M.G.M. e „meschin" cu unele detalii), niciuna nu poartă ...sutien.

Programul e lung și impresionează prin cîteva secvențe de ansamblu (o corabie „naufragiază" în scena plină de... apă, apoi aceeași scenă e de... gheață și pe ea se produc foști campioni mondiali de patinaj, apoi o casă ia foc sub ochii asistenței și un ciopor de fecioare se aruncă pe ferestrele arzînd și cad într-o trapă pe care noi n-o vedem, desigur...) numerele cu soliști fiind mai puțin gustate. Costumele sînt asigurate de o mare casă din Paris. Costumația fetelor M.G.M. e de o discreție atît de perfectă încît de cele mai multe ori se confundă cu nuditatea.

Nu lipsesc momentele spectaculare : se deschide tavanul sălii și din „cer" coboară cu hîrzobul doi balerini.

Vine un prestidigitator și aruncă o groază de cuțite spre noi, cei din primele rînduri, dar ele nu ne ajung, apoi un iluzionist scoate dintr-un țilindru un iepuraș (am mai văzut noi asa ceva, nu ?) dar în cele din urmă aduce în scenă o cămilă, un leu (marca firmei) și un... elefant.

Apare și Parisul în scenă și Grota azzura din insula Capri iar fetele dansează cancanul și gîndesc (stupid) că puse cap la cap (!) frumoasele lor picioare ar putea înconjura... Ecuatorul. E tîrziu. Cred că am obosit.

Totul devine ireal, chiar și fetele. Dacă au văzut atît de multe splendori, ochii mei s-au cabonitizat și nu mai înregistrează nimic. Mărturisesc fără cea mai mică urmă de ipocrizie că o prea mare concentrare de cabine pe metru pătrat de scenă îmi pare aberantă.

Dacă or fi din plastic animat ?

Dacă or fi evadat de la Wax Museum ?

★

E dimineață.

Culorile orgiace tot nu s-au stins, morile din Las Vegas continuă să bată aerul deși străzile s-au golit. Orașului i se vede rimelul curs pe obraji. Curge și acel aer de nebunie ce aseară îmi părea credibil. Nu, Las Vegas e o fabrică banală.

Simt din nou nisipul neînchipuit de fin insinuîndu-se pe pleoape. Pămîntul, cînd nu-l acoperă betonul, e roșu, sticlos.

Dar uite iarbă !

În fața cazinoului Stardust văd un covor verde de iarbă — în decemvre și în pustiu — și merg spre el. Calc iarba și, dezolare ! îmi dau seama că m-am înșelat : „iarba" e o mochetă. Stardust așa face grădinărie...

Mîncăm în grabă un „cîine cald" și mergem să punem capul pe pernă măcar cîteva ceasuri.

Dar ne-a pierit somnul. Ne bărbierim. (Deasupra capului, în baie, o grilă de raze infraroșii. De ce ? Ca să te bronzeze cît de cît în cazul în care ți-ai petrecut vremea numai în întunericul luminat electric al cazinourilor...).

Mă așteaptă un drum lung spre L.A.

Mai lung decît cel de ieri, datorită oboselii acumulate în noaptea de „perdiție". O pace de sfîrșit de lume a potopit orașul devenit defensiv și dezarticulat, oraș „de provincie" abia pîlpîind la gura pustiului, mărunt, traficant de surîsuri. „Iubito, și sînul tău e astăzi mai lăsat" zice poetul Bacovia și rostindu-l, acest cutremurător vers sînt sigur că s-au „lăsat" și sînii acelor neverosimile M.G.M. girls, acum în dimineața crudă și adevărată și rece.

Un ultim popas la Hacienda la o cafea băută între ciubere cu cactuși.

Din goana mașinii ne apare firma ultimei case de jocuri ce poartă numele de La ultima sansă.

Nici o inscripție nu-i mai interpelează pe îndrăgostiți : „Nu v-ați sărutat încă ?"

Las Vegas a rămas în urmă. Pe undeva, în drum, e mașina în care au murit Bonny și Clyde, apoi cel mai mare cimitir de cîini din America, apoi Valea Morții, apoi orașul fantomă al căutătorilor de aur.

S-ar zice că am învățat drumul.

Și totuși între aceste zări de apocalipsă ceva s-a născut, cîndva. Pustiul Nevadei e locul de naștere al bombei atomice.

MOARTE PE CREDIT

— FRAGMENTE —

Romanul lui L. F. Céline „Moarte pe credit", apărut în anul 1936 la Editura Denoël, este romanul unei copilării şi al unei adolescenţe... autobiografic dar nu în fapte, s-a constatat, ci doar ca narare a ceea ce-a înregistrat o memorie sensibilă, fantastică, diabolică, dintr-o lume „pe cale de-a deveni asasină", dintr-o umanitate în derută, trăind mizer, sufocată pe spaţii mici, într-un timp care-i goneşte din urmă pe oameni „ca pe hoţi". Lumea aparţine micilor negustori, spaţiul e cel al unui Pasaj în care soarele ajunge atît de firav că „o luminare îl putea oricînd eclipsa", timpul istoric e cel al începutului de secol în Franţa, Franţa din perioada Marii Expoziţii. O lume de mucava şi de fantome, jucînd o farsă la scară universală. Copilul tăcut excedat de incontinenţa verbală a tatălui şi de veşnicile sfaturi inutile ale mamei, asistă neputincios la marile scandaluri ce se dezlănţuie din ura unui cuplu eşuat, acrit de sărăcie şi ambiţii neîmplinite. O lume de paiaţe care încearcă prin vorbe mari şi gesturi largi să-şi ascundă mizeria cum şi-ar ascunde părţile ruşinoase ale trupului. O lume în care nu se visează, în care jocurile imaginaţiei sînt privite cu neîncredere şi elanurile retezate scurt. Mama Clémence zăngăne crătiţile pregătind veşnicii „tăiţei", tata la fereastra închisă cu grilă „de frica hoţilor şi a pisicilor" comandă noaptea Atlanticul. Totul e prăfuit, vechi, rupt, trenţuit, „un decor de muzeu împuţit". Destinat să continue comerţul părinţilor, copilul este dat la patroni. Complet dezarmat el va deveni victima unor patroni indiferenţi, a unor calfe înrăite sau de-a dreptul hoaţe. Şi mereu el este cel pedepsit. În nesfîrşite variaţii revine în carte tema vieţii clădită pe eşecuri şi de aici obsesia unei perpetue vinovăţii şi, în primul rînd, a vinei de-a te fi născut. Oricît s-ar fi ghemuit, nu era de-ajuns, tot mai ocupa un loc în spaţiu. Părăsindu-şi ultimul patron, Courtial des Pereire, inventatorul fantast, mincinos, nenorocos, adolescentul nostru, Ferdinand nu mai are decît o soluţie : regimentul, în care se va angaja voluntar pentru a scăpa de o lume care l-a exasperat şi pe care a exasperat-o cu inocenţa şi candoarea lui.

Deşi subintitulată roman, cartea este o textură de teme care apar, dispar, revin, se-ntretaie ca temele muzicale ale unei simfonii : mizeria, neputinţa, ridicolul, cecitatea, prostia, ura, furia, turbarea omului „care se distrează cu propria-i moarte în timp ce şi-o ticluieşte". Şi acompaniamentul subtil al autorului care rînd pe rînd urăşte această lume, îşi bate joc de ea, sau se înduioşează, i se face milă şi devine aproape tandru.

Cartea nu poate fi povestită — delirul nu se povesteşte — trebuie să-l însoţim pe Ferdinand, „l'enfant maudit", copilul tuturor eşecurilor şi al nefericirilor în călătoria lui prin noapte, ascultînd cîntecul pe care şi-l inventează pe drum ca să-şi înfrîngă frica de beznă — Ferdinand, copilul hăituit înainte de-a deveni adultul hăituit.

Chiar mai puţin decît „Călătoria...", „Moartea pe credit" nu are o invenţie romanescă, nu are o intrigă şi nu „prezintă o realitate", ci este o halucinaţie obsedantă a realităţii, a unei realităţi în care parafrazîndu-l pe autor „oamenii îşi petrec viaţa ca să şi-o piardă".

LOUIS FERDINAND CÉLINE

Cînd izbucni criza fu cît pe-aci să fiu dat afară de la dispensar. Tot din cauza bîrfei. Lucie Keriben, modista din bulevardul Moncontour, m-a avertizat. Ea se vedea cu o mulţime de oameni. Şi se tocau multe la ea. Mi-a povestit chiar cîteva cancanuri foarte jegoase. Otrăvită în halul ăsta nu putea fi decît Mireille... Nu m-am înşelat... Desigur... Desigur, nimic adevărat... Ceva în legătură cu nişte partuze pe care eu le-aş fi organizat cu clientele din cartier. Numai orori ! bineînţeles... Lucie Keriben ar fi fost mulţumită în sinea ei să mă fi compromis măcar cît de cît... Era geloasă.

O aştept pe Mireille să se-ntoarcă, mă fixez în Impasse Viviane, drumul pe unde trebuia să treacă, obligatoriu. Nu cîştigam destul ca s-o fac pe scriitorul... Şi nici sărăcia de la capăt n-o mai puteam lua. Nu mă mai ţineau curelele. O văd venind... Trece înainte. Îi împing un picior în fund de-o dau jos de pe trotuar. M-a înţeles pe loc, dar asta n-o făcu să vorbească. Să-şi vadă mătuşa mai întîi. Nu vroia să mărturisească nimic, otreapa. Absolut nimic.

Dacă răspîndea minciuni pe socoteala mea, o făcea numai ca să mă nelinişteasca... Mă grăbeam întotdeauna a doua zi să le dau satisfacţie. Brutalitatea nu servea la nimic. Mai ales cu Mireille. O îndrăcea şi mai mult. Vroia să se mărite. Cu mine sau cu oricine. Se săturase de uzină. La şaisprezece ani lucra deja de şase în cartierul de vest.

„Gata, s-a terminat", anunţa ea. La „Happy Suce", bomboane englezeşti, îl surprinse pe director făcîndu-şi mendrele cu un ucenic. Ah ! fermecătoarea uzină ! Timp de şase luni a 'aruncat toţi şobolanii morţi în marea cuvă cu praline. La Saint-Ouen o contramaistră o luase deja în antrepriză... Au şters-o de acolo amîndouă.

Capitalul şi legile sale Mireille le înţelesese de mult... încă înainte de pubertate... În tabăra de orfeline de la Marty-sur-Oise se găsçau la discreţie aer, discursuri şi prilejuri de masturbare. Se dezvoltase bine, nimic de zis ! De ziua Sindicatelor, ea făcea onorurile Societăţii de patronaj agitînd un portret în vîrful unei prăjini de la Courtine pînă la Père-Lachaise. Curcanilor nu le venea să creadă cît era de bătăioasă ! Cu perechea ei de picioare splendide ridica după ea tot bulevardul cîntînd „La Marseillaise". Şmecherii de la Musette pe care-i frecventa nu-şi dădeau seama cu cine au de-a face. Minoră, se ferea de Poliţia de moravuri. Se adăpostea deocamdată în spatele lui Robert, Gégène şi Gaston. Dar nu bănuiau ei ce aveau să păţească cu ea. Avea să-i dea, unul cîte unul, pe mîna poliţiei.

De la Vitruve şi de la nepoată-sa mă puteam aştepta la orice, hoaşca mai ales ştia prea multe ca să nu se folosească într-o bună zi.

O calmam cu bani, dar aia mică vroia mai mult, vroia totul. Dacă umblam cu mănuşi, intrau la idei. Am s-o iau într-o plimbare prin Bois, mi-am zis... Deşi are mereu ceva împotriva mea. Dar trebuie să-i trezesc interesul. Odată ajunşi în Bois, îmi aveam eu planurile mele... i-aş povesti o întîmplare interesantă. Aş flata-o.

„Întreab-o pe mătuşă-ta, i-am zis... O să fii înapoi pînă la miezul nopţii... Aşteaptă-mă la cafeneaua Byzance !"

Iată-ne plecaţi amîndoi.

Cam de pe la Porte Dauphine începu să se simtă mai bine. Îi plăceau cartierele frumoase. La **Hôtel Méridien**, ploşniţele îi mîncau sufletul. Cînd îşi găsea cîte un drăguţ şi trebuia să-şi scoată bluza, urmele o făceau să se ruşineze. Dar ştiau cu toţii de unde provin pişcăturile... Cunoşteau pe de rost toate fliturile şi dezinfectantele care le combat... Visul lui Mireille era o casă fără foşgăială de ploşniţe... Dar dacă ar fi şters-o de pe acum, mătuşă-sa ar fi adus-o înapoi cu poliţia. Se baza pe ea pentru o bucată de pîine la nevoie, dar eu mai ştiam un şmecher care pretindea şi el acelaşi lucru. Bébert de la Val-de-Grâce, unul pe care l-au terminat stupefiantele. Şi care citea „Călătoria"...

Pe cînd ne apropiam de Cascade, am început să-i fac mărturisiri...

„Ştiu că eşti încurcată cu un funcţionar de la poştă care minuieşte gîrbaciul ca nimeni altul..."

★

Găsi şi ea prilejul atunci norocos să mi se plîngă, să-mi facă şi ea mărturisiri. Îmi povesti tctul. Dar ajungînd la Catelan, nu mai vroia să meargă mai departe, îi era frică de întuneric. Şi frică să n-o pedepsesc în pădure. Mă căută prin buzunare să vadă dacă n-am cumva vreo plesnitoare. Îmi pipăia daravela. Din cauza automobilelor care treceau necontenit i-am propus să mergem în Île unde ne va fi mai la îndemînă să stăm de vorbă. Tîrîtură cum era, greu o putea mulţumi cineva, dar pericolul o fascina. Luntraşii se ciciiesc, se-ncurcă în corzi, înjură, îşi pierd echilibrul, îşi sparg lampioanele.

„Auzi cum se înăbuşă raţele în apa asta plină de urină... !"

— Mireille ! fac, odată instalaţi, ştiu că eşti tare-n minciuni... nu prea te-ncurci tu cu adevărul...

— Dacă aş spune numai un sfert din cîte ştiu !...

— Aşa e ! o opresc ! — dar tu ştii că te iert, am chiar o slăbiciune pentru tine... Nu pentru corpul tău... nici pentru capul tău cu nasul pe care-l ai. Dimpotrivă, imaginaţia ta mă atrage... ştii că sînt un eschibiţionist ! tu-mi vei povesti istorii piperate... Eu te voi face părtaşă la o frumoasă Legendă... Dacă vrei semnăm împreună ?... facem juma-juma ? ai cîştiga ceva bani !..."

Îi plăcea să i se vorbească despre bani... şi atunci i-am povestit toată treaba... I-am garantat că va fi plină de prinţese, trene de catifea, broderii dublate de atlasuri grele... blănuri şi bijuterii. Nici nu-şi închipuia. Ne-am înţeles perfect în privinţa decorului şi a costumelor. Şi povestea noastră se-nlănţuia cam aşa :

„Ne aflăm la Bredonne în Vandeea... E momentul turnirurilor...

Oraşul se pregăteşte să-şi primească oaspeţii... Galanţii în fireturi... Luptătorii goi... bufonii... trece căruţa cu paiaţe... străpunge mulţimea... Se coc clătitele... Un brelan de cavaleri în armuri încrustate... vin toţi de foarte departe... din sud... din nord... îşi aruncă curajoase provocări...

Iată-l şi pe Thibaud le Méchant, truverul, ajunge în crăpatul zorilor la poarta oraşului pe

drumul edecului. E curățat... Vine să caute la Bredonne casă și masă... Vine să-l tulbure pe Joad, fiul sumbru al Procurorului. Vrea să-i amintească sinistra poveste, asasinatul unui arcaș la Paris pe lingă Pont au Change, în vremea studenției...

Thibaud se apropie... În bacul Sainte-Geneviève refuză net să-și plătească taxa... se ia la bătaie cu podarul.. Arcașii aleargă... îl trîntesc la pămînt, îl tîrăsc... Iată-l legat de mîini și de picioare, spumegînd, în zdrențe, dus în fața Procurorului. Se zbate, turbat, îi urlă în față murdara poveste..."

Lui Mireille tonul îi plăcea, vroia să mai adauge. De mult nu ne mai înțelesesem atît de bine. În sfîrșit, trebuia să ne întoarcem.

★

Pe aleile de la Bagatelle nu mai treceau decît cîteva perechi întîrziate. Mireille era consolată. Vroia să-i surprindem... Ne-am părăsit frumoasa Legendă ca să discutăm cu turbare dacă marea plăcere a femeilor n-ar fi să se-ngăleze între ele... Dacă ea, Mireille, n-ar avea poftă să-și înghesuie puțin prietenele ?... mai ales pe cele mai delicate, gazelele ? Mireille cu coapsele... și cu bazinul ei de atlet...

Ea înțelegea toată feeria, Mireille, drăguța de ea ! profita și ea cît putea de filmul pe care-l proiectam... Brusc o previn : „Dacă spui la Rancy... te mănînc cu papuci cu tot"... și-o opresc sub un felinar... avea deja un aer victorios. Știu că va răsufla peste tot că m-am purtat ca un vampir !... În Bois de Boulogne ! Mînia mă sufoca !... Gîndindu-mă că încă o dată rămîneam mofluz ! I-am trăznit o palmă îndesată... Rînjește. Mă sfidează.

Din tufișuri, din boschete, de pretutindeni răsare lumea ca să ne admire, cîte doi, cîte patru, adevărate cohorte. Ei ținîndu-și păstîrnacul, ele cu fustele ridicate și în față și în spate. Nerușinate, neserioase, imprudente...

„Arde-o, Ferdinand !" mă încurajează cu toții în cor. O enormă rumoare... Urcă din păduri. „Trăznește-o ! Să vadă stele verzi !" Auzindu-i încurajîndu-mă desigur deveneam mai brutal.

Mireille o luă la goană schelălăind. Mă iau pe urmele ei și mă silesc s-o ajung. Îi împing îndesate picioare-n fund. Loviturile sună greu, înfundat. Dezmățații de la Ranelagh năvăleau și ei cu sutele, în față ne așteptau grupați, din urmă veneau galop.

Invadaseră peluzele, umpluseră strada, mii. Și din străfundurile nopții răsăreau mereu alții... Cu rochiile sfîșiate... scuturînd din coapse, smulse... tinerei fără chiloți... Se rostogoleau, se călcau în picioare, juisau pe furatelea... rămîneau spînzurați de copaci, sau pe după bănci, bucăți... O babă, o englezoaică, își întindea gîtul pe fereastra mașinii, gata să-și rupă capul, îmi stătea în drum... N-am văzut niciodată în viața mea ochi mai fericiți ca ai ei... „Hurray ! Hurray ! Minunat băiat !" Îmi striga luată de apa entuziasmului... „Hurray ! crapă-i ceapa ! Are niște buci cît un cufăr ! o întreagă eternitate va țîșni din ele ! Trăiască știința creștină !"

Îmi întețîi goana. Fugeam acum mai iute decît automobilul ei. Îmi urmăream complet absorbit ținta, eram tot numai o apă. Făcîndu-mi vînt mă gîndeam la slujba mea... Că o voi pierde cu siguranță ! Mă lua cu frig în spate : „Mireille ! Ai milă ! Te ador ! Nu vrei să mă aștepți, fleandură ? Nu mă crezi ?

Odată ajunși la Arcul de Triumf toată lumea trecu la treabă. Hoarda întreagă o urmărea pe Mireille. Se umpluse locul de morți. Unii își smulgeau măruntaiele. Englezoaica cea bătrînă își aburcase în mîini mașina deasupra capului. Hurray ! Hurray ! Și dădu un autobus de-a dura. Traficul este întrerupt de trei rînduri de soldați cu arma la picior. Onorurile sînt pentru noi. Rochia lui Mireille rămîne în urmă. Hoașca de englezoaică se repede la ea, i se înfige între sîni, sîngele țîșnește, împroașcă, înroșește totul. Ne prăbușim, viermuim, colcăim, ne strîngem de gît. Marea turbă.

De sub Arc țîșnesc flăcări care urcă, se-ntretaie, printre stele, ridicîndu-se pe cer... miroase peste tot a carne sfîrîită-n foc... Iat-o pe Mireille care vine lîngă mine și-mi vorbește la ureche „Ferdinand, dragul meu, te iubesc !... Ești plin de idei, se-nțelege !..." O ploaie de flăcări cade peste noi, prindem în mîini mari torțe arzînd... Ni le înfundăm în brăcinare sfîrîind, învîrtejindu-se... Doamnele nu mai sînt decît un buchet de flăcări... Am adormit unii peste alții.

25 000 de mii de agenți au debarasat Piața Concorde. Nu se mai țineau unii de alții... Frigea prea rău. Fumega. Iadul pe pămînt.

★

Mama și madame Vitruve, alături, neliniștite, măsoară camera în lung și-n lat, așteptînd să-mi scadă febra. Mă adusese o ambulanță. Mă prăbușisem sub un gard pe bulevardul Macmahon. Niște agenți pe biciclete mă descoperiseră.

Cu sau fără febră, urechile-mi vuiesc continuu zi și noapte atît de tare încît nu prea înțeleg mare lucru. E un vuiet care mă smintește de la război încoace. Douăzeci și doi de ani m-a hăituit nebunia. Ce plăcere ! O mie cinci sute de zgomote a încercat pe socoteala mea, un vacarm, dar delirînd mai repede decît ea, i-am făcut felul pînă la urmă, am pus-o cu botul pe labe. Poftim ! Vorbesc aiurea, o descînt, e puterea mea de-a uita de mine. Marea mea rivală e muzica, agonizînd, înghesuită în fundul urechii... de acolo împroașcă... mă zăpăcește cu tromboanele, îmi ține piept zi și noapte. Toate zgomotele universului le port în mine, de la fluier la Niagara... Plimb cu mine o tobă și o avalanșă de tromboane... Săptămîni în șir cînt la trianglu... la trompetă nu mă-ntrece nimeni. Și, tot numai pentru mine singur, o colivie plină de trei mii o sută douăzeci și șapte de păsărele care nu vor neam să tacă... Universul cîntă în mine la toate orgile... Pline carnea, spiritul și sufletul... Par adesea epuizat. Ideile se poticnesc, se nămolesc. Nu mă simt bine cu ele. Opera Diluviului eu o ticluiesc. Cînd cade cortina trenul de la miezul nopții intră în gară... Geamul de sus cade și se face țăndări... Prin douăzeci și patru de supape țîșnește aburul... urcă în brîie pînă la etajul trei... În vagoanele larg descoperite trei sute de muzicieni plini de poșircă sfîșie atmosfera pe patruzeci de portative deodată...

De douăzeci și doi de ani vine să mă ia... exact la miezul nopții... Dar și eu știu să mă apăr... cu douăsprezece simfonii de timbale, și

două cataracte de privighetori... o turmă întreagă de foci prăjite la foc mic... Muncă, nu glumă, pentru un celibatar... Nimic de zis... Asta-i cealaltă fațetă a vieții mele. Care nu privește pe nimeni.

Tot ce-am spus pînă acum a fost ca să explic că la Bois am avut o scurtă criză. Fac mult zgomot cînd vorbesc. Vorbesc tare. Mi se face semn să vorbesc mai încet. Mă cam bîlbîi, ce să-i faci... Fac eforturi uriașe ca să mă interesez de prieteni. I-aș pierde altfel ușor din vedere. Sînt preocupat. Vomez cîteodată pe stradă. Și atunci totul se oprește. E aproape liniște. Dar pereții reîncep să se clatine și mașinile să meargă de-a-ndăratelea. Tremur cu tot pămîntul deodată. Ce să mai zic ! O iau iar de la capăt ! Cînd voi da de bunul Dumnezeu la el acasă am să-i crăp și eu urechea, interna, am învățat cum se face. Vreau să știu dacă o să-i placă ? Sînt șeful unei gări diabolice. Cînd nu voi mai fi prezent o să vedem dacă trenul deraiază. Domnul Bizonde, căruia eu i-am făcut atita reclamă, e de părere că sînt prea palid. Intră la idei.

Această portiță a Infernului din ureche e cît un vîrf de ac. Dacă a-i deplasa-o numai cu un fir... un micron, ca să privești înăuntru, atunci totul s-a terminat ! ești dus ! condamnat pentru totdeauna ! Ești gata ? Nu ești ? Ești în stare ? Nu se moare chiar pe gratis ! Ai nevoie de un linţoliu brodat cu povești pe care să-l prezinți Înaltei Doamne ! Ultima suflare e foarte scumpă ! Ultimul Cinema ! Nu toată lumea știe ! Trebuie să-ți dai puțină silință ! Eu voi fi curînd gata... îmi voi auzi pentru ultima oară inima făcînd pfui ! băloasă... apoi poc ! aplecindu-se după aortă ! ! gata să se prăbușească... Așa se va termina ! O vor deschide ca să-și dea seama... Pe o masă înclinată... Nu vor găsi acolo nici frumoasa mea Legendă, nici fluierul... Albastra Doamnă va fi luat totul ! Poftim, Doamnă, îi voi spune, sînteți cea mai avizată expertă !...

Oricît aș fi fost de vlăguit, de Mireille tot nu scăpam...

Eram liniștit, știam că turnase totul, își vărsase năduful.

„Vai ! vor zice la Jonction... Ferdinand a devenit insuportabil ! Face amor pe la Bois ! (dat fiind că ei exagerează permanent). Și-o ia și pe Mireille cu el !... Ne strică fetele !... O să ne plîngem la Primărie !... Își face de rîs meseria ! e un violator și un răzvrătit !..."

Chiar așa ! Fierbeam în culcuș, închipuindu-mi viermuiala de acolo, transpiram ca un broscoi riios... Mă înăbușeam... mă vînzolesc... Mă zbat... Arunc toate cuverturile... Mă trezesc plin de o putere neobrăzată. Și totuși e cum nu se poate mai exact că ne-au urmărit satirii... Miros tot a ars !... O umbră enormă îmi acoperă vederea... E pălăria lui Léonce... O pălărie de militant... Cu borurile largi cît un velodrom... Probabil că el a stins focul... Poitrat Léonce ! Sînt sigur ! Mă filează de cînd mă știu !... Nu mă scapă băiatul ! Trece pe la prefectură mult mai des decît ar trebui... după ora 18... E acolo, își dă toată silința, militează printre ucenici. se ocupă de avorturi... Eu nu-i plac... Îl indispun. Vrea pielea mea. Nu se ferește s-o mărturisească...

La clinică el ține conturile... Și mai poartă și lavalieră. Numai cît ce-i văd pălăria și somnul s-a dus pentru o bună bucată de timp !... Urcă febra, am impresia... sînt gata să mă fac țăndări... E șmecher Léonce Poitrat, se ține tare în adunări.. Cînd e vorba de șantajele sindicatelor, urlă și cîte două ore. Nimeni nu-i poate închide gura... Ia să i se schimbe moțiunea, un cuvînt măcar, ia foc. Urlă mai tare decît un colonel. Malac, cît un dulap. Nici la vorbă nici la sculă nu-l întrece nimeni, 36 de bicepși încordați nu fac cît giuvaerul domniei sale... O fericire de oțel. Asta e. Secretar al Sindicatului „Cărămizi și acoperișuri" din Vanves la Révolte. Secretar ales. Amicii sînt mîndri de Léonce, leneșul, violentul. Superbul codoș al muncii.

Și totuși, nu era mulțumit, mă gelozea, pe mine, ideile mele, comorile mele spirituale, prestanța, felul cum mi se spunea „doctore". A rămas alături cu muierile... Așteaptă... Nu mă hotăram ? N-aveam de gînd să-mi iau tălpășița ?... Nu, nu eram în stare !... Fie și numai ca să-i mai amărăsc lui zilele... Am să rămîn pe pămînt !... Aș recurge la orice minune... I-aș săruta dac-aș ști că din asta i se trage moartea !... Prin contaminare !...

De la etajul de sus se aud tot felul de zgomote... e artistul care dă lecții... Repetă... E neliniștit... Probabil că e singur... Do !... do !... do !... nu merge deloc !... Si !... si !... Încă puțin... Mi !... mi !... Re ! Totul se aranjează pînă la urmă !... Un arpegiu cu mîna stîngă !... și apoi dreapta care prinde curaj... Si diez !... Fir-ar al dracului !

De la fereastra mea se vede Parisul... jos tolănit... și apoi urcînd... spre noi... spre Montmartre... Ascuțite, acoperișurile se înfig unul în altul, se rănesc, sîngerează, lăsînd printre felinare și de-a lungul străzilor, dîre albastre, roșii, galbene... Mult mai jos se văd Sena, ceţurile, un remorcher care-și taie drum... țipînd de oboseală... și mai departe colinele... Toate lucrurile par să semene între ele. Noaptea ne învăluie... Oare băbuța mea bate în zid ?

Probabil că mi-e foame rău dacă urcă ea pînă sus... E prea bătrînă, maica Bérenge, ca să ia în tălpi toate etajele pînă la mine... De unde a răsărit ?... Trece încet prin odaia mea... Parcă n-atinge pămîntul... Nu se uită nici în stînga, nici în dreapta... Iese pe fereastră, calcă-n gol... O văd plutind în întuneric pe deasupra caselor... Se-ndepărtează...

Re !... Fa !... sol diez !... Mi !... Dă-l dracului ! nu mai încetează odată ! Acum elevul e cel care o ia de la capăt... Cînd febra e în toi, viața devine flască... o burtă de cîrciumar... Te îneci într-un vîrtej de mațe. Mama o ține una și bună, o aud... Își povestește viața doamnei Vitruve... O ia de la capăt ca aia să-nțeleagă bine ce copil dificil am fost... Cheltuitor !... Neglijent !... Leneș !... Că nu semănam cu tata nici pe departe... El, atît de scrupulos... atît de harnic... plin de calități... și de nenoroc... murise în iarna trecută... Da... Dar cum îi spărgea farfuriile în cap... Nu ! Re, do ! mi ! re bemol !... elevul se-ncurcă... Sare peste șaisprezecimi... Degetele maestrului la punctează... O ia aiurea... N-o scoate la capăt... Cu unghiile pline de diezi... „Măsura" ! urlu cît mă ține gura.

Mama nu povestește, nu, nici cum Auguste al ei mătura cu ea odăița din fund, tîrînd-o de

păr. O cameră într-adevăr prea mică pentru asemenea discuții...

Nu, nici un cuvînt... Sîntem în plină poezie... Eram cam strîmtorați, e adevărat, dar ne iubeam enorm. Asta îi povestea. Și tata care ținea atît de mult la mine, atît de sensibil în toate, că purtarea mea... care-l neliniștea... periculoasele mele predispoziții, abominabile avataruri i-au grăbit moartea... De supărare, sigur... I s-au pus la inimă !... Tronc ! Așa se povestesc istoriile... E și un pic de adevăr, numai că nu se mai vede de sub grămada de minciuni nerușinate, grețoase... Sînt atît de aprinse, fleoarțele, să se-ndoape cu gogoși că nu se mai aud nici sunetele pianului... Pot vărsa în voie.

Nici Vitruve nu se lasă mai prejos... Mireille, care-i viața ei !... Nu prea reușesc să prind totul... trebuie să ies afară ca să vomez... Frigurile, sigur... le-am adus din Congo... Sînt încolțit de peste tot...

Cînd revin, mama ajunsese la logodna ei... la Colombes... Cînd Auguste mergea pe bicicletă... Cealaltă nu rămîne datoare... se lustruiește fără rușine... cum se sacrifică ea să-mi salveze mie reputația... la Linuty... Vai ! Vai ! Vai ! Protestez... Nu mai pot... nu mă mai mișc... mă aplec numai pe cealaltă parte a patului să vărs... Dacă tot e să bat cîmpii, prefer să mă frămînt cu propriile mele istorii... Îl văd pe Thibaud Trubadurul... mereu în nevoie de parale... curînd îl va ucide pe tatăl lui Joad... nu-i nimic, un tată mai puțin pe lume... Văd în plafon desfășurîndu-se splendide turniruri. Lăncieri angajîndu-se în bătălie... Regele Krogold în persoană... Vine din nord... E invitat la Bredonne cu toată curtea... O văd pe fiică-sa Wanda, blondă, strălucitoare... Joad, îndrăgostit lulea... Asta-i viața !... Trebuie să mă răsucesc în pat... Vărs toată fierea... De efort, răcnesc... În sfîrșit, babele mele au auzit... Vin în grabă, mă rafistolează. Le dau afară... și iar le aud de pe culoar cum o iau razna. Acum s-au mai îmbunat, după ce mă făcuseră albie de porci... Mă tăvălesc prin alt sos acum... În multe privințe depind de mine... Își iau vorba înapoi... Spuseseră și ele, așa, o vorbă la necaz... Biștarii eu îi aduceam... Maică-mea, cu ce cîștiga la domnul Bizonde, nu se descurca... Nu-i ajungea... E greu la vîrsta ei să mai trăiască din comisioane... În privința doamnei Vitruve și a nepoată-sii tot eu le răsfăț menajul cu ingenioase favoruri... Brusc devin bănuitoare... șovăiesc... „E brutal... zăpăcit !... dar are o inimă de aur..." Asta așa-i. Se înțelege. Au de plătit chiria, pîinea cea de toate zilele... Nu trebuie s-o ia razna chiar așa... Se grăbesc să se liniștească una pe cealaltă. Mama, nu e o simplă muncitoare... o spune de fiecare dată, ca pe o rugăciune... Ea se ocupă cu comerțul... Nu sîntem niște truditori bețivi și plini de datorii... O, nu ! Deloc ! A nu se confunda !... Trei vieți, a mea, a ei și mai ales a tatii s-au nimicit în sacrificii... Nici nu se știe cum s-au trecut viețile noastre !... Am plătit cu ele toate datoriile...

Acum mama se ostenește din răsputeri să dea de urma lor... E obligată să inventeze... Dar viețile noastre au dispărut... trecutul nostru... Cum are un pic de răgaz, mama își dă toată silința... să mai refacă ceva... cît de cît... dar totul se duce de rîpă, fatal de fiecare dată !...

Numai dacă tușesc, atunci se înfurie, tata era sănătos tun, avea plămîni solizi. Nu mai vreau s-o văd, mă omoară ! Ține cu tot dinadinsul să delirez cu ea... Și nu sînt în stare ! Doamne ferește, să nu-mi ies din sărite ! Vreau să fiu lăsat cu delirul meu !... Do ! mi ! la ! elevul a plecat... artistul se odihnește... stă în balansoar... Aș vrea să vină Emilie... Dar ea vine numai seara ca să-mi facă menajul... E foarte tăcută... N-o mai vedeam ! Uite-o, e aici !... Vrea să-mi dea niște rom... Alături niște bețivani vociferează...

— Are o febră cumplită !... sînt îngrijorată, să știi !... mai spune mama.

— El, atît de drăguț cu bolnavii !... bleorcăie și madame Vitruve la rîndul ei...

Dar mie mi-era atît de cald că m-am tîrît pînă la fereastră.

„Traversînd **l'Étoile,** frumoasa-mi navă își croiește drum prin întuneric... cu toate pînzele desfășurate... Ancorează pe Hôtel-Dieu... Tot orașul e pe punte, tăcut... Recunosc toți morții... eu însumi stau la cîrmă... Îl tutuiesc pe pilot... Și profesorul a înțeles... Ne cîntă melodia care ne trebuie... „Black Joe"... pentru croaziere... Ca să stăpînești bine Timpul... Vîntul... minciunăraia... Dacă aș deschide fereastra s-ar face brusc frig... Mîine am să-l ucid pe domnul Bizonde, cel care ne ajută să trăim... bandajistul... am să-l ucid chiar în prăvălia lui... Vreau să călătorească și el... pentru că nu iese niciodată... Nava mea agonizează și se împleticește deasupra parcului Monceau... Înaintează mai încet decît noaptea trecută... O să se ciocnească de statui... Iată două fantome care coboară la Comedia Franceză... Trei valuri enorme mătură arcadele Rivoli. O sirenă urlă în dreptul ferestrelor mele... Împing ușa... Năvălește vîntul.. Mama vine în goană... scoasă din fire... Mă batjocorește... Că mă port cum nu trebuie ca-ntotdeauna !... Vitruve se precipită și ea !... Mă asaltează cu sfaturile.. Mă-nfurii... le înjur... Frumoasa-mi navă și-a pierdut direcția... Femeile astea destramă tot infinitul... se poticnește-n bot, mai mare rușinea !... se apleacă totuși pe o coastă... nimic mai grațios ca nava mea sub pînze... Ele ar trebui să prindă șobolanii, otrepele, care vor să-mpiedice ancorarea !... Nu va putea acosta niciodată, prea sînt înțepenite otgoanele... ar trebui slăbite. Încă trei ruliuri înainte de „Samaritain" ! Țip cît mă ține gura... Să se scufunde apoi și șandramaua mea !... Plătită ! Pînă-ntr-un sfanț ! Din ticăloșia curvășăritei mele de viață ! Fac pe mine ! Pijamaua e leoarcă... Mi-e al dracului de rău ! Deasupra Bastiliei am să-mi dau drumul de tot. „Vai ! Să fi fost tatăl tău aici !"... O aud... Mă fac foc ! Mă întorc ! Tot ea ! Îl fac pe tata albie de porci !... Îmi sparg plămînii !... Un nemernic mai mare ca el n-ai să găsești în tot universul, de la Dufayel la Capricorne !... „Întîi nu-i vine să-și creadă urechilor ! Înțepenește ! Stană de piatră !... Apoi își revine. Mă porcăiește cum îi vine la gură. Nu mai știu unde să mă vîr. Plînge în hohote. De disperare se tăvălește pe covor. Se ridică în genunchi. Se scoală. Se repede la mine cu umbrela. Mă lovește cu ea în cap cît poate. Rămîne cu mînerul în mînă. Suspină amar. Doamna Vitruve se aruncă între noi. „Nu mai vreau să-l văd în ochi niciodată !..." Mă judecă ca pe hoții

de cai !... Se cutremură odaia... Amintirea lui este tot ce i-a lăsat tata, și tomberoane de pisălogeală. O stăpînește Amintirea ! Cu cît el e mai mort cu atît ea îl iubește mai mult ! Ca o cățea care schelălăie necontenit... Iar eu mă împotrivesc ! Cu un picior în groapă și tot mă sborșesc ! Îi dau întruna că era ursuz, ipocrit, brutal, fleșcăit ! Dă să mă lovească iar ! S-ar lăsa ucisă pentru Auguste al ei. Ce-aș mai bate-o ! Fir-ar să fie ! Dar cu frigurile mele nu-i de glumit. Mă înjură, se-nfurie, nu se sinchisește de starea în care sînt. Și atunci mă aplec și eu, plin de mînie, și-i ridic fusta. Îi văd pulpa descărnată ca un băț, fără pic de carne pe ea, ciorapul care atîrnă, oribil !... Așa o știu dintotdeauna.. Și vărs...

— Ești nebun, Ferdinand, dă ea înapoi... Sare ca arsă !... O ia la goană ! Ești nebun, o mai aud urlînd de pe scară.

Mă poticnesc și eu. Mă prăbușesc. O aud șontîcăind pînă jos. Fereastra a rămas căscată... Mă gîndesc la Auguste, îi plăceau și lui vapoarele... Era un artist în fond... Dar n-a avut noroc. Pe tăblița mea de școlar, desena din cînd in cînd oceane în furtună...

Menajera a rămas pe marginea patului... I-am zis : „Culcă-te aici, așa îmbrăcată... Sintem în călătorie... Nava mea și-a pierdut toate luminile deasupra gării Lyon. I-aș trimite un mesaj căpitanului să se-ntoarcă la cheiul Aragon, cînd vor înălța ghilotinele... La cheiul Matin..."

Emilie rîde... Nu prea înțelege ea șmecheria !... „Mîine, a zis... Mîine !..." S-a dus să-și i-a copilul.

Și atunci am rămas cu adevărat singur !...

Și-am văzut întorcîndu-se deasupra malului sting mii și mii de șalupe cu pînze... Și-n fiecare cîte un mort ascuns după catarg... și cîte o poveste... cu toate minciunile trebuincioase ca să prindă vînt...

Pot povesti multe despre secolul trecut, i-am apucat sfîrșitul... L-am văzut luînd-o pe drumul ce duce dincolo de Orly... Choisy-le-Roy... Pe la Rungis, pe unde locuia mătușa Armide, străbuna familiei...

Își aducea aminte mătușa de o mulțime de lucruri pe care le uitaseră de mult cu toții. Ziua în care ne duceam s-o vedem cădea întotdeauna într-o duminică de toamnă, înainte de a se strica vremea. Și mai dădeam pe acolo abia-n primăvară, numai așa, să ne mirăm că mai trăiește...

Amintirile vechi se țin scai... deși, fragile cum sînt, se ciobesc ușor... Oricum sînt sigur că luam „tramvaiul" de la Châtelet, o mașină cu cai... Ne cățăram împreună cu verii mei la imperială. Tata rămînea acasă. Verii glumeau, ziceau că n-aveam s-o mai găsim pe tușa Armide la Rungis. Că, fără slujnice, singură în toată casa, precis o asasinase cineva și nu apucaseră să ne anunțe din pricina inundațiilor...

Așa ne hurducăiam pînă la Choisy, ore-n șir, de-alungul malurilor. Dar se chema că luam aer. De întors, ne întorceam cu trenul.

Ne apuca graba numai după ce ajungeam la capăt ! Călcînd peste lespezile pavajului mama mă trăgea după ea ca să țină pasul... Mai întîlneam în drum și alte rude care mergeau să vadă hoașca. Cocul, voaleta, pălăria cu boruri mici și răsucite, acele de păr îi dădeau mamii multă bătaie de cap. Cînd voaleta se uda, de enervare, începea s-o roadă. Străzile care duceau la mătușa erau pline de castane, dar nu puteam să culeg nici una... n-aveau răgaz un minut... Hăt departe se zăreau copacii, cîmpurile, rambleul, colinele și dincolo satele... și mai departe necunoscutele țări... China... Și pe urmă nimic.

De zorul ce-l aveam să ajungem făceam pe mine... Atît ce m-au zorit dealtfel toată copilăria că pînă-n pragul regimentului eu tot nu apucam să mă șterg ca lumea la fund... Ajungeam nădușiți la primele case. Azi îmi dau seama că trebuie să fi fost un sat plăcut ; cu cotloanele lui liniștite, străduțele, copacii plini de mușchi, drumurile cotite, ce mai, tot tarafastîcul „peisajului", cum se zice.. În fața porții care scîrțîia se termina cu gluma. Mătușa fusese timp de aproape cincizeci de ani telălîță la Carreau du Temple... Casa ei de la Rungis era tot ce reușise să adăvăsească...

Stătea tot timpul în fundul unei odăi, în fața șemineului, nu se ridica din fotoliu. Aștepta să venim s-o vedem. Din cauza ochilor ținea obloanele închise.

Casa, stil elvețian, visul epocii. În față, un bazin cu pești, duhnind. Mai mergeam puțin și ne trezeam la intrare. Ne înfundam în întuneric. Atingeam ceva moale. „Apropie-te, Ferdinand băiatule, nu-ți fie teamă !..." Mă îmbia la mîngîieri. De care nu scăpam. Era rece și aspră, apoi călduță în colțul gurii, cu un gust oribil. Se aprindea o lampă. Pupezele de rude se adunau cerc în jurul ei. Ațîțate, cum erau, văzîndu-mă sărutînd băboiul. Și cînd te gîndești ce greață mi-era numai de acest singur sărut... dar și pentru că mersesem prea repede. Cînd ea începea să vorbească toți trebuiau să tacă. Nici nu prea știau ce să-i răspundă dealtfel. Mătușa nu conversa decît la imperfectul subjonctivului. Ca-n vremurile vechi. Ar fi fost timpul să descotorosească locul. În soba care se afla în spatele ei nu făcea foc niciodată. „Nu prea trage !" De fapt nu ardea din motive de economie.

Înainte de plecare tușa Armide ne oferea prăjituri. Niște biscuiți uscați dintr-o cutie foarte bine închisă, pe care n-o deschidea decît de două ori pe an. Toată lumea refuza, bineînțeles... Doar nu erau copii... Așa că-mi rămîneau mie, uscățelele... De emoție, de plăcere, că le primeam, trebuia să sar într-un picior... Mama mă pișca la nevoie... Fugeam rapid în grădină, tot isteț, să le scuip în bazinul cu pești...

În întuneric, în spatele ei, în spatele fotoliului, se găsea tot ceea ce dispăruse demult, bunicul meu Léopold care s-a dus în Indii și dus a fost, Fecioara Maria, domnul de Bergerac, Felix Faure și Lustucru și imperfectul subjonctivului. Na, de te uită.

Strămoașa mă mai săruta o dată la plecare... Ieșeam grăbiți... treceam prin grădină în cea mai mare viteză. În fața bisericii ne despărțeam de verii care mergeau spre Juvisy. Îmbrățișîndu-mă, duhneau a de toate, un damf de rînced între peri și plastroane. Pentru că stătuse înțepenită mai bine de-o oră, mama șchiopăta și mai apăsat.

Pentru că tot treceam pe acolo dădeam o fugă și pînă-n cimitirul Thiais. Acolo, la capătul unei alei, aveam și noi doi morți. Abia dacă

le zăream mormintele. C-o și ștergeam în goană ca niște hoți. În noiembrie, pe la sărbătoarea Tuturor Sfinților, noaptea vine repede. După ce treceam de răscrucea Belle-Épine, îi ajungeam din urmă pe Clotilde, Gustave, Gaston. Tîrîndu-și piciorul bolnav, masa se poticnea mereu. Dînd să mă ridice, exact în fața pasajului de nivel, își scrîntise glezna. Înaintînd prin întuneric nu mai aveam decît o speranță : să ajungem cît mai degrabă la farmacia cea mare. Farmacia din **Grand'rue**, unde ne-am fi considerat salvați. În lumina crudă a gazului aerian se auzeau din cîrciumi muzică și uși trîntite. Ne simțeam în primejdie. Treceam repede pe trotuarul celălalt, mamii îi era frică de bețivani...

Gara era pe dinăuntru ca o șandrama, sala de așteptare plină de fum, cu o lampă de petrol care se clătina în tavan. Călătorii tușesc, se prăjesc cu toții în jurul unei sobițe, claie peste grămadă, sfiriind în propria lor căldură. Iată și trenul care fornăie, bubuie, ai fi zis că spulberă totul în jur. Călătorii tresar, se desmorțesc, deschid ușile ca-ntr-un uragan. Noi doi sîntem ultimii. Iau o palmă că nu las clanța în pace.

La Ivry trebuie să coborîm ; dacă tot a fost să ieșim la plimbare treceam și pe la lucrătoarea noastră, doamna Héronde, brodeza. Ea ne repară toate dantelele magazinului, mai ales pe cele foarte vechi, atît de fragile, atît de greu de vopsit.

Locuia la Ivry, aproape la celălalt capăt, în **rue des Palisses,** într-o maghernită, în mijlocul cîmpului. O dărăpănătură. Treceam pe la ea, dacă tot ieșisem, s-o mai stimulăm. Niciodată nu era gata la timp. Clientele erau crîncene și mofturoase că nu ne mai încumetam. În fiecare seară, sau aproape, o vedeam pe mama bocind din pricina lucrătoarei ei și a dantelelor care nu mai soseau odată. Dacă vreo clientă se supăra din pricina unei rupturi de valenciană, nu mai dădea pe la noi un an.

Cîmpia de dincolo de Ivry era și mai periculoasă decît drumul la tușa Armide. Nici nu se compara măcar. Ne izbeam mereu de derbedei. O apostrofau pe mama. Dacă îndrăzneam să întorc capul luam o palmă. Cînd noroiul devenea atît de moale, de cleios că ne pierdeam papucii pe acolo, însemna că nu mai era mult pînă la ea. Coșmelia doamnei Héronde străjuia pe un maidan. Cîinele ne simțise. Hămăia să-și dea duhul. Zăream fereastra.

Sosirea noastră era de fiecare dată pentru brodeză o surpriză, rămînea stană văzîndu-ne. Mama o strivea sub năvala reproșurilor. Își ascuțeau fiecare ghearele. Pentru ca, la sfîrșit, să izbucnească amîndouă în plîns. Eu n-aveam decît să aștept privind afară... cît mai departe posibil... cîmpia grea de întuneric se termina tocmai pe cheiurile Senei într-o spuzeală de loturi.

La lumina lămpii de petrol lucrătoarea noastră dregea. Se afuma, își mînca ochii. Mama o certa adesea ca s-o induplece să-și pună lumină de gaz. „Ai neapărată nevoie !" insista la plecare.

Ca să rafistoleze aceste minuscule „entre-deux-uri", adevărate pînze de păianjen, își distrugea retina, fără îndoială. Mama îi făcea observație nu numai din interes, ci și din prietenie. Niciodată n-am văzut maghernița doamnei Héronde decît noaptea.

„O să ne punem în septembrie !" promitea ea de fiecare dată. Scorneli, așa, ca să nu mai insistăm... Cu toate defectele ei, mama o stima mult.

Frica cea mare a mamii erau hoațele. Doamna Héronde era neasemuit de cinstită. Nu ți-ar fi oprit o centimă. Și totuși, acolo în mizeria ei, i se încredințau adevărate comori. Odăjdii de dantele venețiene, cum nici în muzee nu mai găsești! Mult mai tîrziu, cînd își aducea aminte, în intimitate, mama se emoționa. I se umpleau ochii de lacrimi. „O zînă, femeia asta ! recunoștea ea, ce păcat că nu se ținea de cuvînt ! niciodată nu mi-a terminat ceva la timp !" Zîna murise de oboseală înainte de a-și fi putut pune becul de gaz, doborîtă de o gripă și desigur de necazul de a fi avut un bărbat prea muieratic... A murit în urma unei nașteri... Mi-aduc bine aminte... Au înmormîntat-o la Petit Ivry. Nu eram de față decît noi trei, părinții mei și cu mine, soțul nu s-a mai deranjat ! Fusese un bărbat frumos, îi băuse toți banii. Stătea de ani întregi în barul din colțul străzii Gaillon. Zece ani după aceea a putut fi văzut tot acolo. Apoi a dispărut.

După ce ieșeam de la brodeză mai aveam de dat o raită. De la Austerlitz, mai galopam o bucată de drum, apoi luam un omnibus pînă la Bastilia. Pe lîngă Cirque d'Hiver se afla atelierul numeroasei familii Wurzem, ebeniști, alsacieni. Toate mobilele, mesuțele și consolele noastre ei le machiau, să pară vechi. De douăzeci de ani nu făceau decît asta, pentru bunica mai întîi, și apoi și pentru alții. Marchetăria nu ținea, de aici interminabile discuții. Un adevărat artist Wurzem, un muncitor fără pereche. Trăiau cu toții printre surcele, nevastă-sa, mătuși-sa, un cumnat, doi veri, și patru copii. Nici el nu termina lucrul la timp niciodată. Păcatul lui cel mare era pescuitul. Își pierdea uneori și cîte o săptămînă pe canalul Saint-Martin în loc să-și onoreze comenzile. Mama se făcea roșie de furie. El răspundea obraznic. Apoi își cerea scuze. Familia izbucnea în lacrimi, erau nouă care plîngeau, noi, numai doi. Ciuruiți de datorii, ca la ei la nimeni. Neplătindu-și chiria la timp, au trebuit s-o șteargă să se ascundă de poliție în **rue Coulaincourt.**

Cocioaba lor era drept în fundul unei surpături, ajungeai la ei călcînd pe niște scînduri. Strigam de departe, ne orientam după felinar. Ceea ce mă ațîța întotdeauna la ei era pofta de a răsturna oala cu clei, care se clătina mereu pe o plită. Într-o zi m-am hotărît. Tata aflînd i-a spus mamii pe loc că într-o zi aveam s-o strîng de gît. Astea îmi erau apucăturile. Cum le mai știa el pe toate.

Era plăcut la familia Wurzem pentru că nu erau ranchiunoși. După cele mai înfiorătoare certuri, de îndată ce-i răsfățai un pic, începeau să cînte. Pentru ei nimic nu era tragic, ce imprudenți erau și muncitorii ăștia ! Nu niște conștiincioși ca noi ! Mama profita întotdeauna de aceste incidente ca să mă îngrozească. Dar mie mi se păreau amuzanți. Trăgeam un pui de somn printre surcelele lor. Mă trezeau zgîlțîindu-mă, trebuia să ajungem în goană pînă în Bulevard, să sărim în omnibusul „Halle aux Vins". Interiorul era splendid din cauza acelui

ochi de cristal strălucitor care lumina figurile celor de pe banchete. Un vis.

Caii galopează pe **rue des Martyrs**, toată lumea se dă la o parte ca să le facă loc. Oricum tot tîrziu ajungeam la prăvălia noastră.

Bunica bombăne în colţul ei, tata îşi trage cozorocul şepcii peste ochi. Se plimbă ca un leu pe pasarela unei corăbii. Mama se prăbuşeşte pe scară. N-ar fi trebuit să dea atîtea explicaţii fără rost. Tot ce am făcut nu place nimănui, nici bunicii, nici tatii. Închidem în sfîrşit magazinul. Ne ducem toţi trei la culcare. Ne spunem politicos „la revedere". Şi mai e pînă la noi încă o bună bucată de drum. Casa noastră e tocmai dincolo de „Bon Marché".

Tata nu era un om comod. Îndată ce pleca de la birou nu mai purta decît şepci marinăreşti. Visul lui fusese să ajungă căpitan de cursă lungă. Şi visul ăsta îl înăcrise destul.

Casa noastră din **rue Babylone** dădea spre „Misiune". Preoţii cîntau adesea, uneori se sculau şi noaptea ca să-şi cînte cîntările. De văzut nu-i vedeam, era cam întuneric din cauza zidului care ne astupa fereastra.

La „Cocinnelle-Incendie" tata nu prea cîştiga cine ştie ce!

Ca să trecem prin Tuileries, mă lua adesea pe sus. Pe vremea aceea poliţiştii erau toţi burtoşi şi stăteau înfipţi pe sub felinare.

Copiii rămîn uluiţi în faţa Senei, a reflexelor luminoase care tremură în bătaia vîntului, a abisului de ape mişcătoare şi ursuze. O luam pe rue Vaneau şi ajungeam acasă. Ca să aprindem lustra era o întreagă comedie. Mama nu se pricepea. Tata Auguste bîjbîia, blestema, înjura, şi rămînea de fiecare dată cu fasungul şi cu manşonul în mînă.

Era un blond voinic tata, furios întotdeauna pentru te miri ce, cu un nas de copil foarte rotund, deasupra unor mustăţi enorme. Cînd îl apucau pandaliile ochii i se rostogoleau sălbatic în cap. Nu-şi aducea aminte decît de necazuri. Avusese parte de ele, cu sutele. La biroul de Asigurări cîştiga o sută zece franci pe lună.

Tot sperînd să meargă la marină, sorţii l-au trimis şapte ani la artilerie. Visase să ajungă puternic, bogat şi respectat. La biroul lui de la Cocinnelle toţi îl tratau ca pe o treanţă. Orgoliul îl tortura şi monotonia. Tot ce avea era un bacalaureat, mustăţile şi scrupulele. Odată cu naşterea mea, sărăcia ne trăgea tot mai la fund.

Pe săturate n-am mîncat niciodată. Mama zăngănea cratiţile. Ca să nu se stropească rămăsese numai în jupon. Plîngea că Auguste al ei nu-i aprecia bunele intenţii, greutăţile comerţului... el îşi rumega nefericirea pe un colţ de muşama... Din cînd în cînd aveai impresia că va exploda... Ea încerca să-l liniştească întotdeauna şi cu orice preţ. Dar asta, în clipa în care trăgea de „suspensie", un glob frumos galben cu cîrlig, şi tata se înfuria: „Clemence! Fii atentă! Dumnezeii măsii! Ai să dai foc la casă! Ţi-am spus să-l apuci cu amîndouă mîinile!" Ţipa cît îl ţinea gura, ziceai c-o să-şi frîngă limba de furie. În toiul mîniei se făcea vînăt, se umfla, ochii i se rostogoleau în cap ca ochii unui dragon.

Prezentare şi traducere de
Maria Ivănescu

ROBERT ROJDESTVENSKI

Focul

Focul murea ca un om...
Ba, trudit se domolea,
ba, fără veste,
tresărea
întinzînd în sus
ciorchini de mîini galbene
şi transparente.
Pîlpîind se întindea
după fum
în silnic modru,
părea a fi vrut să ia cu sine
înăbuşitorul codru,
greu încremeniţii arbori,
toată galbena plopime
veştejind...
Păsări,
vorbe mici, neclare,
ceaţă puhavă
cu coadă,
iarba-jind,
şi puzderia de stele
e de nori acoperită.

VERA ZVIAGHINŢEVA

Sînt unii...

Sînt unii gata a ne reproşa:
Cam multe poezii despre iubire!
Ci-n lipsă de iubire, poetul n-ar cînta,
Chemarea şi răspunsul sînt în ea
Şi-i muzica-ndrăznelii în vorbire,
Sau cîntec e — numeşte-o cum oi vrea.

Afară ieşi. Zăpadă-i strada toată
Şi unii iarna o iubesc în ea,
Iar alţii primăvara ce-o să vie...
Deşi în multe feluri, la toţi
se-ntîmplă-aşa,
A inimii mişcare n-o poţi împiedica,
Fără iubire viaţa-i păcat de neiertat
Şi dacă nu-i iubire, nu-i chip de poezie.

În româneşte de
P. Brăileanu

Considerat un Isaac Asimov al britanicilor, mai mult pentru impresionantul număr de volume publicate, Arthur C. Clarke e autorul unei opere care se deosebește radical de cea a contemporanilor. Povestirile și romanele sale reflectă frecvent optimismul în privința zborului în spațiu ; evidențiază un puternic sens al destinului cosmic al omenirii ; scrierile sînt notabile prin răsturnările de situații : rareori ele se bazează pe caractere bine reliefate. Dar Arthur C. Clarke nu este numai unul dintre proeminenții autori de S.F. Renumele său în lumea științei rivalizează cu statura sa gigantică de scriitor de anticipație. El este membru fondator și președinte al Societății interplanetare britanice. Este supranumit „vizionarul anului 2001", „profetul comunicațiilor prin satelit". Numeroase lucrări de popularizare a științei scrise de-a lungul anilor i-au adus în 1962 premiul UNESCO Kalinga. Volumele sale au fost tipărite în milioane de exemplare și au făcut înconjurul lumii. Lista titlurilor e impresionantă. Iată cîteva : „Povestiri din zece lumi", „Vîntul din soare", „Despre timp și stele : Lumile lui Arthur C. Clarke", „Cele mai bune povestiri ale lui Arthur C. Clarke", „Nisipurile de pe Marte", „Insule în cer", „Lumina Pămîntului", „O prăbușire în praful lunar", „Pămîntul imperial". După romanul „2001, o odisee spațială", cunoscutul regizor Stanley Kubrik a turnat un film care a rămas aproape 15 ani capodopera cinematografică a genului. Recunoașterea meritelor deosebite ale scriitorului britanic în domeniul literaturii de anticipație a fost făcută, printre altele, și prin acordarea a două premii „Nebula" (premiul scriitorilor de science-fiction din America" unul în 1972 pentru povestirea „Întîlnire cu Meduza" și altul în 1973 pentru romanul „Întîlnire cu Rama". Pentru același roman Arthur C. Clarke a primit, în 1974, și premiul „Hugo" (decernat anual cu ocazia convențiilor mondiale, fapt de excepție în analele decernării acestui premiu.)

ARTHUR CLARKE

AH, PĂMÎNTULE, DACĂ AM SĂ TE UIT...

Cînd Marvin avea zece ani, tatăl său îl luase de-alungul coridoarelor răsunătoare care conduc spre Administrație și Putere, ajungînd în cele din urmă la nivelul cel mai de sus, printre vegetația luxuriantă a Fermei. Lui Marvin îi plăcea aici ; era minunat să privești lujerele firave ale plantelor care se ridicau cu o nerăbdare aproape vizibilă spre lumina soarelui ce cobora filtrată prin ferestrele de plastic. Miros de viață era pretutindeni, trezind în sufletul său ciudate sentimente ; nu mai respira aerul uscat și rece, purificat de instalațiile de filtrare, ci aroma puternică a ozonului. Dorea să poată rămîne aici încă puțin, dar tatăl nu-l lăsase. Își continuaseră drumul ajungînd la intrarea în Observator, dar nu se opriseră deși nu-l vizitase niciodată și în acel moment Marvin bănui ușor excitat, ce anume urma să se întîmple. Pentru prima oară în viața lui urma să iasă Afară.

În imensa cameră de serviciu aștepta o duzină de vehicule de suprafață cu cabine presurizate și anvelope mult lățite. Tatăl său fusese așteptat, deoarece imediat au fost conduși spre micul vehicul de cercetare care aștepta în fața uriașei deschideri circulare a ecluzei pneumatice. Încordat, nerăbdător își găsi un loc în cabina îngustă în timp ce tatăl său pornise motorul și verifica indicatoarele. Ușa interioară, pînă atunci deschisă, se închise în spatele lor și auzi cum zumzetul uriașelor pompe de aer slăbește, pe măsură ce presiunea se apropia de zero. Apoi semnul „Va-

cuum" se aprinse, ușa exterioară se deschise și înaintea lui Marvin se desfășură ținutul în care niciodată nu intrase.

Îl văzuse, desigur, în fotografii, îl privise pe ecranele televizoarelor de sute de ori. Dar acum i se așternea la picioare, îl înconjura din toate părțile, arzînd sub un soare violent ce se tîra încet pe cerul negru ca smoala. Se îndreptară spre vest, îndepărtîndu-se de splendorile orbitoare ale soarelui — dar într-acolo se vedeau stelele de care tot auzise vorbindu-se dar niciodată nu crezuse pe deplin că ele există cu adevărat. Le privi multă vreme, minunîndu-se că ceva poate fi atît de strălucitor și în același timp atît de mititel. Erau puncte de lumină intensă și continuă. Brusc își aminti de versurile citite odată într-una din cărțile tatălui său :

scînteiază, scînteiază, micuță stea,
cît de mult ce ești să știu aș vrea.

Ei bine, acum știa cum sînt stelele. Oricine ar fi întrebat acest lucru dădea dovada unei stupidități deosebite. Dar ce însemna „scînteiază" ? Doar se putea vedea imediat că toate stelele strălucesc cu aceeași lumină liniștită și continuă. Abandonă însă enigma pentru a-și îndrepta atenția la peisajul care-l înconjura.

Goneau de-a lungul unei cîmpii netede cu aproape o sută de mile pe oră, în timp ce anvelopele supralățite ridicau în urma lor nori de praf. Nu se mai vedea Colonia ; în cele cîteva minute cît privise stelele, domurile și turnurile ei de radio dispăruseră dincolo de orizont. Erau însă și alte indicii ale prezenței omului, deoarece, la aproape o milă în față, Marvin putea zări structuri artificiale aglomerate la intrarea unei mine. Din cînd în cînd smocuri de vapori scăpau dintr-un coș de fum turtit pentru a se împrăștia instantaneu.

Trecură de mină într-o clipă. Tatăl conducea cu nesăbuință dar totodată cu o teribilă îndemînare ca și cum — un gînd stupid ce nu putea trece decît prin mintea unui copil — încerca să scape de ceva. În cîteva minute atinseră marginea platoului pe care fusese construită Colonia. Pînă departe solul cobora brusc într-o pantă amețitoare ale cărei margini de jos se pierdeau în umbră. În față, atît cît ochiul putea cuprinde, se întindea un amestec de cratere, șiruri de munți și ripe. Reflectînd razele soarelui coborît, crestele munților ardeau ca niște insule de foc într-un ocean de întuneric, iar deasupra lor străluceau mai puternic ca oricînd stelele.

De aici înainte nu mai putea fi vorba de un drum — deși exista unul. Marvin își strînse pumnii cînd vehicolul, depășind marginea pantei, începu să coboare. Apoi zărind urme abia vizibile coborînd în josul pantei, se mai liniști. Alți oameni deci, mai trecuseră înaintea lor pe aici.

Noaptea căzu cu o repeziciune șocantă atunci cînd, depășind linia de umbră, soarele fu ascuns de crestele platoului. Instantaneu intrară în funcțiune farurile, aruncînd o bandă de lumină albăstruie pe stîncile din față așa că nu erau nevoiți să reducă viteza. În patru ore străbătură valea, trecînd pe la poalele munților ale căror vîrfuri păreau că ating stelele, iar uneori cele mai înalte ajungeau chiar la lumină. Acum în partea dreaptă se întindea o cîmpie prăfoasă și sbîrcită, iar pe stînga, cu terasele și meterezele urcînd milă după milă spre cer, se înșira un zid de munți pînă în depărtări, iar vîrfurile lor se pierdeau sub linia orizontului. Nu erau semne că omul explorase aceste locuri, dar odată trecuseră pe lîngă scheletul unei rachete sfărîmate alături de care se afla o movilă de pietre cu o cruce metalică în vîrf.

Lui Marvin i se părea că munții se întind la nesfîrșit, dar cîteva ore mai tîrziu, șirul lor se termină într-un promontoriu abrupt care se ridica dominant dintr-o îngrămădire de dealuri mărunte. Pe măsură ce coborau într-o vale puțin adîncă, care se curba într-un arc uriaș spre munții din depărtare, Marvin înțelese că ceva straniu se întîmpla în fața lor.

Soarele era acum jos, dincolo de dealurile din depărtare și deci valea în care intraseră trebuia să se afle într-un întuneric deplin. Și cu toate acestea erau îmbăiați de o radiație rece și albă care se răspîndea dinspre colțul de stîncă pe care tocmai urmau să-l depășească. Apoi brusc ajunseră în cîmpie și sursa de lumină le apăru în fața ochilor în toată splendoarea ei.

O liniște deplină se așternuse în cabină acum, cînd motoarele se opriseră. Murmurul ușor al alimentatorului de oxigen și rarele trosnituri metalice ce se auzeau pe măsură ce se răceau pereții exteriori ai vehicolului, erau singurele sunete pe care le percepea. Deși inundase împrejurimile cu o lumină palidă, nici-un fel de căldură nu venea de la imensa semilună argintie care plutea jos deasupra orizontului. Era atît de strălucitoare încît lui Marvin îi trebuiseră cîteva minute pînă cînd să-i poată accepta provocarea și să-i privească neclintit măreția, apoi reuși să discearnă contururile continentelor, marginea cețoasă a atmosferei și insulele albe ale norilor. Și chiar de la distanța aceea putea vedea ghețurile polare reflectînd lumina soarelui.

Planeta era frumoasă și-l chema de-a lungul abisului spațial. Aici, pe această semilună, erau toate minunățiile pe care nu le va cunoaște niciodată — apusurile de soare, zbaterea mării pe nisipurile plajelor, răpăitul ploilor de vară, binecuvîntarea molcomă a fulgilor de nea. Acestea și încă altele o mie tre-

buiau să-i fie moștenirea de drept, dar el nu le cunoștea decît din cărți sau din vechile înregistrări și toate gîndurile acestea îl făcură să înțeleagă ce este exilul.

De ce nu se puteau întoarce ? Era atîta liniște sub marginile acelor nori mișcători. Apoi Marvin, pe măsură ce ochii i se acomodau cu lumina, remarcă porțiunea din semilună care ar fi trebuit să fie întunecată, licărind ușor cu o fosforescență diabolică ; și atunci își aminti : Privea rugul funerar al unei lumi — consecințele radioactive ale Armagedon-ului. La peste un sfert de milion de mile distanță, licărul atomului ucigaș era încă vizibil, un etern memento al unui trecut ruinat. Vor trece secole pînă cînd licărirea mortală va părăsi rocile și viața se va putea întoarce să umple din nou lumea liniștită și pustie.

Tatăl începu să-i vorbească despre istoria pe care pînă în acel moment Marvin n-o despărțise de celelalte povestiri pe care le auzise în copilărie. Erau multe lucruri pe care nu le înțelegea ; îi era imposibil să-și imagineze strălucirea multicoloră a vieții pe planeta pe care niciodată n-o văzuse. Nu înțelegea ce forță o putuseră distruge pînă la urmă. Doar Colonia supraviețuise datorită izolării ei. Parcă trăia agonia acelor zile, cei din Colonia și-au dat seama, în sfîrșit, că niciodată nu vor mai scînteia printre stele navele de aprovizionare, aducînd daruri de acasă. Una cîte una, stațiile de radio și-au încetat emisiunile, în emisfera întunecată a globului, luminile orașelor au slăbit și apoi s-au stins, iar ei rămăseseră singuri, așa cum niciodată nu mai fusese o ființă omenească, purtînd cu ei viitorul întregii omeniri.

Au urmat anii disperării și bătălia chinuitoare pentru supraviețuire într-o lume aspră și ostilă. Cu greu, bătălia fusese cîștigată, această oază de viață era în siguranță acum față de orice ar mai fi putut face Natura împotriva ei. Dar în lipsa unei speranțe, a unui viitor în numele căruia să poată munci, Colonia și-ar fi pierdut dorința de a supraviețui, iar atunci nimeni și nimic n-ar mai fi salvat-o.

Astfel, în cele din urmă Marvin înțelese scopul acestui pelerinaj. Niciodată nu va putea merge de-a lungul rîurilor acestei legendare lumi pierdute, niciodată nu va putea să asculte izbucnind furtuna peste dealurile-i domoale. Dar într-o zi — în viitor — copiii copiilor lui se vor întoarce pentru a-și redobîndi moștenirea. Vînturile și ploile vor fi curățat otrava de pe pămînturile arse și o vor fi cărat-o în mare, iar în adîncurile oceanelor, veninul se va stinge și nu va mai dăuna vieții niciodată. Atunci navele uriașe care așteaptă aici, pe cîmpiile tăcute și prăfoase, se vor putea avînta din nou în spațiu pe drumul care duce acasă.

Aceasta era speranța ; și într-o zi, Marvin înțelese acest lucru într-o clipă. Va trece această speranță la rîndul lui, fiului său, aici, în același loc, avînd munții în spate iar în față lumina argintie revărsîndu-se din cer și inundîndu-le chipurile.

Pe drumul de întoarcere nu privi înapoi. Nu putea îndura să vadă splendoarea rece a semilunei Pămîntului dispărînd în spatele munților din jur, atunci cînd el mergea să se alăture celorlalți în lungul lor exil.

În românește de Mihai Bădescu

VIKINGII LA MICROFON

● Sînt patru și se numesc: Annifrid Lyngstad, Benny Anderson, Bjőrn Ulvaeus și Agnetha Fältskog. Altfel spus, ABBA !

Dacă i-ați întîlni pe stradă, la Stockholm, nu i-ați deosebi de ceilalți tineri suedezi. Sînt blonzi – mai puțin Annifrid – veseli și oricît ar părea de ciudat pentru niște nordici, temperamentali. Și totuși... Întîlniți în studioul lor din capitala suedeză ei sînt inconfundabili.

Pereții studioului sînt tapetați pur și simplu cu discuri de platină și aur cu care celebrul cvartet a fost răsplătit peste tot în lume. „Atelierul" formației ABBA nu a fost însă totdeauna așa. Înainte de război, aici era vila unui oarecare Paul Bergstrőm, milionar, proprietar al mai multor zeci de magazine răspîndite prin toată Suedia. Într-unul din aceste magazine a lucrat o vreme și cea care avea să devină celebra Greta Garbo. Peste ani, Greta Garbo a vizitat vila fostului ei patron, dar în calitate de oaspete de onoare al formației ABBA...

Așadar, acum aici este reședința concernului ABBA. Am ales intenționat cuvîntul concern întrucît grupul acesta, cu o carieră amețitoare, a ajuns să obțină cîștiguri fabuloase provenite din încasările din vînzarea discurilor, din concerte, filme, emisiuni radio și TV realizate și vîndute în țară și peste hotare.

Economia suedeză face astăzi cu destule dificultăţi faţă crizei economice care zguduie lumea capitalistă. Produsele suedeze, de cea mai înaltă calitate, fac din ce în ce mai greu faţă concurenţei chiar dacă celebrele firme „Erikson", „Nitro-Nobel", „SKF" şi „Volvo" au încă balanţe active. Cu toate acestea, pe lista firmelor suedeze cele mai rentabile pe primul loc figurează ABBA. Precum odinioară formaţia „The Beatles" în cadrul economiei britanice...

Şi pentru ca banii lor să nu fie depuşi la... ciorap, domnul Stig Anderson, impresarul grupului – nu, nu este rudă cu Benny, în Europa tot ce-i Anderson e suedez! – i-a investit în zeci de întreprinderi. Una dintre acestea este o editură din Stockholm, care realizează reproduceri după opere de artă, inclusiv grafică modernă.

Ce face ABBA cînd are musafiri ?

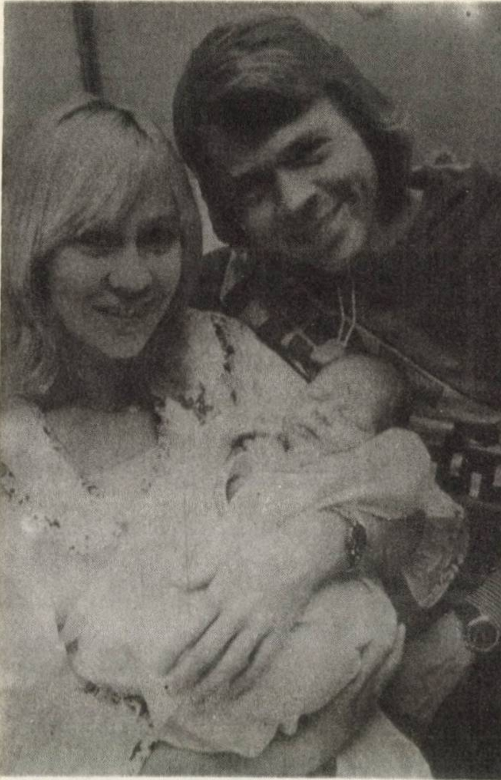
● Foarte simplu. Björn este responsabil cu cafelele şi dulciurile. Trucul acesta nu este întîmplător: se poate invitaţie mai bună pentru un gazetar de a întreba dacă cei doi băieţi din grupul ABBA, Björn şi Benny, îşi ajută soţiile?

Spre deosebire de Anifrid, plină de temperament, Agnetha este tăcută, liniştită, afişînd un aer de om pierdut. Cu toate acestea ea este cea care sparge ghiaţa de fiecare dată.

„Björn este foarte atent şi grijuliu. De la căsătoria noastră în anul 1971 el nu face deosebiri între munca de bărbat şi cea de femeie. Micul dejun îl pregăteşte cel care se trezeşte primul. Nu avem probleme legate de făcutul patului sau de spălatul vaselor... Pe copiii noştri – ei au doi băieţi, unul în vîrstă de opt ani, celălalt de numai patru, – **i-a hrănit şi el, le-a făcut şi baie, i-a schimbat... Björn este un tătic bun, un soţ bun şi un prieten la fel de bun...".**

În timp ce Agnetha şi Björn au o viaţă liniştită de familie, Benny şi Annifrid se comportă ca nişte boemi. Se plimbă mult şi intră adesea prin restaurante pentru a se distra. Şi întrucît distracţia se prelungeşte pînă tîrziu în noapte, atunci cînd nu au concerte, lumea spune că sînt „păsări de noapte"...

Annifrid şi Benny au fiecare cîte doi copii din prima căsătorie, întrebată dacă nu îi este dor de copii, Annifrid răspunde: **„Cînd sîntem în Suedia ne petrecem cîteva zile cu ei în fiecare lună. Copiii noştri se înţeleg foarte bine şi**

Agnetha Fältskog și Björn Ulvaeus într-o ipostază mai puțin cunoscută marelui public

punctul lor comun este faptul că nu le place muzica grupului ABBA! De exemplu, Peter, fiul cel mare al lui Benny, este criticul cel mai vehement al muzicii noastre. Ne-am gîndit de multe ori să luăm copiii cu noi, dar viața noastră este o alergătură continuă, hoteluri, săli de concerte, studiouri de înregistrare etc., și nu le-am putea acorda prea multă atenție. Dacă noi sîntem tot timpul cu casa în spinare, ei nu trebuie să ajungă ca noi. Mai mult ca sigur că aceasta s-ar resimți asupra psihicului lor, dar și în carnetele de note".

Benny se simte obligat să completeze.

„Nu le-aș putea asigura copiilor mei viața de familie pe care o au la mama lor. Îi văd cît sînt de fericiți la mama lor și o văd și pe ea cît este de fericită alături de ei. Așa se și explică faptul că am rămas foarte bun prieten cu fosta mea soție... Trebuie însă să recunosc că atît lui Annifrid, cît și mie, copiii ne lipsesc foarte mult".

Fenomenul ABBA

● Nu s-ar putea spune că Suedia este o țară a muzicii. Cu toate acestea, la concursul Eurovizunii desfășurat în anul 1974 la Brighton, în Anglia, Annifrid și Agnetha cucereau locul întîi iar cîntecul lansat de ele — „Waterloo" — a devenit peste noapte șlagăr european și mondial. Numai în Suedia, care are ceva mai mult de 8 milioane locuitori, s-au vîndut în anul 1975 peste 400 000 discuri conținînd această melodie. La turneele organizate în țară în vara aceluiași an s-au vîndut peste 200 000 bilete, iar în toamnă au realizat filme pentru televiziunile din șapte țări.

ABBA lucrează foarte mult timp împreună. Benny și Björn compun versurile și melodiile, fetele fiind cele care le apreciază. Apoi începe munca de cizelare, zeci de reveniri, de variante pînă cînd melodiile lor ajung să cucerească lumea. Munca este istovitoare, dar tocmai de aceea ABBA a repurtat și continuă să repurteze succese neegalate pînă în prezent. Nici „The Beatles", la vremea lor, nu au cunoscut un succes atît de răsunător.

Un singur exemplu credem că va fi edificator. Cu prilejul unui turneu efectuat în Anglia, pentru două spectacole programate la celebra „Albert Hall" din capitala britanică, cu o capacitate de 11 212 locuri, au fost primite 3,5 milioane cereri pentru bilete! Acest fenomen cu totul ieșit din comun i-a determinat pe ziariștii englezi să se întrebe: ce s-a întîmplat cu englezii? Ce se întîmplă cu tineretul britanic?

Care este explicația acestui fenomen care se manifestă peste tot unde își fac apariția membrii celebrei formații?

Cred că explicația ar fi una singură: ABBA este singura formație de muzică ușoară care nu cîntă numai pentru tineri, ABBA cîntă pentru toate vîrstele, pentru toate generațiile. Încă nu am auzit pe cineva care să spună că nu-i place muzica compusă și interpretată de ei. Cei patru... vikingi au reușit să-i convingă pe oamenii maturi că odraslele lor au idoli inteligenți și frumoși, oameni care duc o viață absolut normală, că este o diferență ca de la cer la pămînt între ABBA și formațiile la care te duci să asculți muzică și ți se oferă răpăituri de tobă, strigăte stridente de trompetă, ciupituri bizare de chitare și scălămbăituri cu duiumul.

Viața exemplară de familie pe care o duc cele două cupluri care formează celebra formație este de neînțeles pentru foarte multă lume. Nu există în lumea lor așa ceva! zic unii. E-un truc pentru a face reclama în jurul lor cît mai interesantă! au zis alții. Agnetha și Björn au divorțat de mult! țin să precizeze o altă categorie care, nici nu se putea altfel!, știu acest lucru din sursă foarte sigură, demnă de încredere.

Fapt este că un divorț în cazul grupului ABBA ar echivala cu o sinucidere. Îmi place să-mi imaginez formația ABBA ca pe o navă cosmică ple-

cotă spre aştri, ale cărei motoare funcţionează cu... muzică ABBA! Vă imaginaţi ce s-ar întîmpla cu racheta mea dacă unul din motoare – să zicem Benny! – n-ar mai funcţiona?

Cei patru sînt şi foarte cumpătaţi, acesta fiind încă unul din elementele care îi deosebesc de alte formaţii de muzică uşoară, mai cunoscute sau mai puţin cunoscute, care inundă scenele de pe toate continentele. Iată ce declara Bjőrn: **„Pentru a nu deveni victimele propriei noastre glorii şi pentru a nu ieşi din competiţie ca atîtea alte formaţii, discutăm adesea şi încă foarte mult, ce avem de făcut. Nu sîntem ahtiaţi după turnee pentru că asta ne-ar ucide fizic şi psihic. Nici după concerte cu public nu ne dăm în vînt".**

„Cred că n-o să mai apărem în concerte cu public – a precizat Benny. **Totul este să ştii cînd să te opreşti, iar noi simţim că sfîrşitul epocii ABBA este pe aproape. Vrem să ne ocupăm în linişte de creaţii muzicale serioase, să ne dedicăm familiilor noastre. Pînă a nu ne despărţi definitiv de admiratorii noştri, vrem să mai realizăm cîteva discuri..."**

Copiii valorează mai mult decît gloria şi milioanele luate împreună !

Întrebat cum se simte după ce Agnetha a dat naştere celui de-al doilea băiat – faptul se petrecea în anul 1978 – Bjőrn a răspuns: **„Copiii valorează pentru noi mai mult decît toată gloria şi toate milioanele luate împreună!"**

Sună fals aceste cuvinte în gura lui Bjőrn? Personal înclin să cred că nu! Şi îmi bazez părerea pe faptul că întregul comportament al soţilor Agnetha şi Bjőrn pledează cu putere în favoarea acestui punct de vedere.

S-ar putea ca unii să mă acuze că i-am idealizat pe cei patru tineri suedezi, dar acuzaţia lor ar fi fără acoperire. Am încercat să fiu cît mai obiectiv. Cînd am scris despre Elvis Presley l-am prezentat cu toate părţile lui bune, dar şi cu toate păcatele. Ba eram gata să trag şi concluzia că, dacă n-ar fi avut reclama formidabilă, foarte abil manevrată în jurul lui, în cazul în care ar fi vrut să se angajeze la teatrul „Fantasio" din Constanţa ar fi trebuit să se supună rigorilor concursului...

Şi pe Demis Roussos l-am prezentat tot aşa.

Pe ABBA, adică pe Agnetha, Bjőrn, Benny şi Annifrid, am simţit nevoia să-i prezint aşa cum sînt în realitate. Cred că nu greşesc afirmînd că ei sînt, dintre toţi cîntăreţii de muzică uşoară ai epocii, cei mai aproape de sufletele noastre: ca oameni, ca muzicieni şi interpreţi care au fermecat şi continuă încă să farmece inimile a milioane şi milioane de oameni de toate vîrstele, de pe toate continentele.

Nicolae Nicoară

CUVINTE... ...POTRIVITE ŞI... ÎNCRUCIŞATE

– mică antologie argheziană –

Trei careuri de TUDOR ARGHEZI

(pag. 148—149)

Volumul 30 din Scrierile **lui Tudor Arghezi (cind va debuta seria ştiinţifică de OPERE ?) conţine** Cuvinte potrivite şi... incrucişate. **Ca şi alţi literaţi români (să numim, intr-o doară, pe Topirceanu, Muşatescu, Mihu Dragomir) poetul psalmilor, odată intilnit cu jocul de-a denumirea cuvintelor incrucişate cu metaforă inconfundabilă, peste litera seacă de dicţionar, a zmingălit chiar o carte, incrucişată de N. Gh Popescu — Rebus şi** definită **de insăşi Domnia Sa Poetul. Despre acest volum, al treizecilea, nu ştim să fi referit decit profesorul Al. Piru. Tirajul volumului (in anul 1976 incă se mai menţiona !) a fost de 5 620 de exemplare. Mic, prea mic, faţă de numărul iubitorilor intru cuvinte cu semantică neaşteptată, cind nu găsim la chioşcurile contemporane revista** Rebus **cu toate că se trage in peste suta de mii de exemplare. Istoricul şi criticul literar Al. Piru mărturisea in cronica lui** (Luceafărul, **16 aprilie 1977) unele „nedezlegări" : „Cum calificăm** starea ştiinţifică a unui autor de mare dicţionar ? **(şapte litere). Despre ce** se povesteşte că are suflet ? **(patru litere). Ce** se scrie cu Pop, stă pe scaun, are clopoţel şi grăieşte rar ? **(cinci litere). Ce este şi prea — prea** şi foarte — foarte şi peste amindouă ?**(cinci litere). La aceste intrebări nu am găsit răspuns." In ordine, credem că răspunsurile sint : CANDRIU (de la savantul A. I. Candrea); CORP; CICEO (advocatul ardelean): ENORM ; Iar ce poate să insemne** cea mai mare sursă de aprovizionare ni s-a imbinat, **la dezlegare, UNIVERS.**

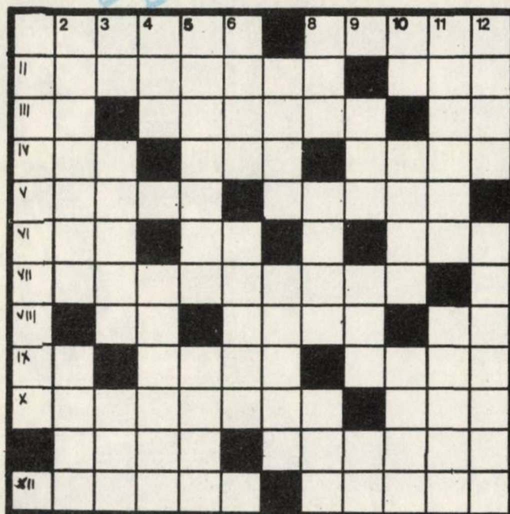
Reproducem, pentru iubitorii cuvintelor incrucişate, citeva careuri definite cu pecete inconfundabilă de poetul de la Mărţişor. Şi vă dorim izbindă de luciditate pentru a găsi cuvintul potrivit !

G.S.

CUVINTE...

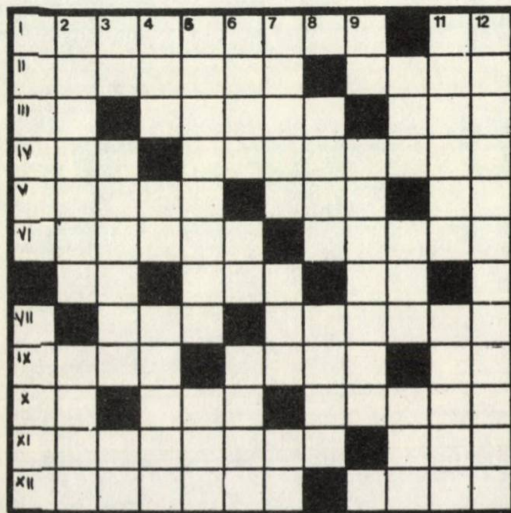

ORIZONTAL: I. E răspîndită în toată viața omului. ● Musca mută a timpului rupt. II. Stare sufletească de surîsuri. ● Ce poate fi altceva decît poezie? III. Jumătate de voce ● Carcasă vegetală. ● (Costache Stamati.) IV. (Munți în Alpii Retici) ● (Antilope africane) ● Produse ale unei îndeletniciri strict țărănești. V. Puțini de miere ● Niște fecioare zvelte cu amforele purtate pe cap (sing.). VI. Macaroană de cauciuc ● Preced pe Cernîșevski ● Parte dintr-un cot. VII. Atunci cînd apuci să începi ceva. VIII. Monosilab de tăgadă ● Barcă ușoară de sportiv ● (Eufrosin Poteca). ● IX. Fiul... popilor ● Stai numai într-una, fiindcă nu poți în mai multe ● Aripi de corabie (sing.) X. Furtună de sînge și de moarte ● Drumeț după stele. XI. (Oraș în Arabia) ● Niște gospodine pricepute la dulceață (sing.) XII Ritm în trei timpi ● Piatră prețioasă.

VERTICAL: 1) Un mincinos al condeiu lui. 2. Calitatea lucrului convenit că vine la timp ● Talaze, albăstrimi și feluri de verde, furnicate de scăpărări. 3. Sfîrșit de sonet ● Piatră roșie de podoabă ● Mărgele pe șiret. 4. Frate siamez cu Zag ● Numele de familie al lui Peneș Curcanul. 5. Reflectări artistice ● Folosea iodul într-un amestec. 6. Oraș în Tracia și rimă la Erekteion. ● Niște cocoane în șaluri și scurteici de pene (sing.). 7. Personaj legendar și rimă la staul ● Haină veche. 8. (Centimetru cub) ● Anticamera cimitirului. ● Se zice despre spațiul dintre două rînduri scrise. 9. Stăpînitorul furtunilor (mit.). ● (Literă ebraică) ● Din vorbe... 10. Idee întreruptă... ● Și le dă fudulul ● Prinț, arab. 11. Sac pentru pescuit ● Avînt de cerb (pl.). 12. Starea unei sălcii trăznite ● Coco.

...POTRIVITE

ORIZONTAL: I. O mare grădină, azi, pe un diametru de vreo douăzeci și cinci de kilometri ● Mezzoforte. II. Între firmament și pălărie ● Ce nu mai este și nu va mai fi. III. Ia-o din primul spațiu al portativului ● Păsări construite, ca și nuferii, numai din țevi și tulumbe (sing.) ● Născută la Paris. IV. Afluent al Vistulei ● Unul care trăiește pe seama talentului altora. V. Rață cu puful fin ● La ieșirea din Betleem ● Monograma pictorului Jiquidi. VI. Se zice despre un loc mlaștinos transformat într-un ogor ● Cal cu pată albă. VII. Miligram ● Frunza lui dă umbră, iar floarea ceai ● Ultima de-acolo... VIII. Nu dai ● Micul cîntăreț din dring. IX. Taina cea mare ● Dare plătită de tătari domnilor Moldovei ● Gheorghe Asachi. X. Poate să fie laminor ● Rîu cu cazaci ● ● Unul din argonauți XI. Alt nume dat Furiilor (mit.) ● Rimă la cărămidă și munți în Creta. XII. Un bărbat bondoc, fără treabă, grosolan și naiv, inutil, întreținut